

GLOKALIZĀCIJA

VIETĒJĀ ATSLĒGA GLOBĀLAI ATTĪSTĪBAI

GLOKALIZĀCIJAS METODOLOĢIJA

GLOKALIZĀCIJAS IZPRATNES BAGĀTINĀŠANAI
UN GLOKĀLĀS PIEREDZES PILNVEIDEI

VIEDOKĻU LĪDERIEM KOPIENĀS, SABIEDRISKAJĀS ORGANIZĀCIJĀS,
IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS, FORMĀLĀS UN NEFORMĀLĀS GRUPĀS

INGA BELOUSA

AUSMA PASTORE

2015

Materiāls izstrādāts projekta "Glokalizācija – vietējā atslēga globālai attīstībai. Eiropas gads attīstībai 2015 un ES Prezidentūras projekts Latvijas ES Prezidentūrai 2015" ietvaros.

Projekta ieviešanu finansiāli atbalsta Eiropas Savienība (90%), Sabiedrības integrācijas fonds (5,42%) un Latvijas Republikas Ārlietu ministrija (4,58%).

Projektu īsteno Latvijas Platforma attīstības sadarbībai (LAPAS) sadarbībā ar trim biedru organizācijām – Latvijas Lauku forumu, homo ecos: un Latvijas Zemnieku federāciju.

Par materiāla saturu atbild Latvijas Lauku forums, un tas nekādā veidā neatspoguļo Eiropas Savienības oficiālo viedokli.

Vairāk informācijas - www.lapas.lv

Projekta īstenoātājs:

Projektu līdzfinansē:

Projekta aktivitāšu ieviesēji:

SATURA RĀDĪTĀJS

1. GLOKALIZĀCIJAS TEORĒTISKĀS PIETURZĪMES UN SKATUPUNKTI IKDIENAS DZĪVES ILGTSPĒJAI UN ATTĪSTĪBAS SADARBĪBAI

Par glokalizāciju raksturojošiem jēdzieniem un to izpratnēm, 7.lpp.

- Globāla pieredze
- Lokāla pieredze
- Glokāla pieredze

Par procesiem, kas veido glokalizāciju, 10. lpp.

- Globalizācija
- Lokalizācija
- Glokalizācija

Par glokalizāciju raksturojošo jēdzienu savstarpējo saikni, 14. lpp.

- Globāls – reģionāls – nacionāls – lokāls – personīgs
- Globālo un lokālo interešu savienošana personīgajā dzīves darbībā, kopienu ikdienā un sabiedrībā
- Globalizācijas procesu ietekme uz personīgo dzīves darbību, uz vietējiem un reģionāliem procesiem
- Vietējo jeb lokālo iniciatīvu saistība ar globāliem procesiem, lokālās reakcijas uz globāliem problēmjautājumiem

Par glokalizāciju raksturojošajiem jēdzieniem attīstības sadarbībā, 22. lpp.

- Paradigmu maiņa attīstības sadarbībā
- Attīstības sadarbība jaunajā attīstības paradigmā
- Būtiskākie jēdzieni jaunajā attīstības paradigmā
 - ✓ Drošumspēja un cilvēkdrošība
 - ✓ Pilsoniskums
 - ✓ Laimes apjaušana un mērīšana

2. GLOKALIZĀCIJAS AKTUALITĀTE POLITIKĀ, IZGLĪTĪBĀ, KOPIENU ATTĪSTĪBĀ, SABIEDRĪBĀ UN IKDIENAS DZĪVĒ LATVIJĀ

- Globālā dimensija Tūkstošgades attīstības mērķos un ilgtspējīgas attīstības mērķos, 32. lpp.
- Glokalizācija kā LAPAS pozīcija attīstības sadarbībā un globālajā izglītībā, 35. lpp.

3. GLOKALIZĀCIJAS PIEREDZES SATURISKĀ DAUDZVEIDĪBA UN IZPRATNES PILNVEIDE PAR GLOKALIZĀCIJU

Skatījums uz globalizācijas metodi no teorētiska skatupunkta, 39. lpp.

Metodiski materiāli globālās izpratnes, pieredzes un līdzdalības pilnveidei, 41. lpp.

- 1) Ilgtspējīgs pārtikas patēriņš
- 2) Cilvēku migrācija
- 3) Informācijas pieejamība un kvalitāte
- 4) Līdzdalība
- 5) Bērnu darbs
- 6) Idejas diskutējamo jautājumu/problēmu lokam globalizācijas tēmās
- 7) Veiksmīgas diskusijas priekšnoteikumi

4. LABĀS PRAKSES PIEMĒRI SABIEDRĪBAS IZPRATNES PILNVEIDEI PAR GLOKALIZĀCIJAS PROCESU

Globalizācijas piemēri dažādos kontekstos, 58. lpp.

Globalizācija un individuālās pieredzes, 59. lpp.

Globalizācija un kolektīvās pieredzes, 61. lpp.

- Dzīvesveids – ekociemati
- Globalizācija un tiešā tirdzniecība
- Globalizācija un nodarbinātība
- Globalizācija un starpvalstu sadarbība
- Globalizācija un atbildīgs tūrisms
- Globalizācija un lēmumu pieņemšana kopienā

Globalizācija un jēgpilnas aktivitātes, 68. lpp.

- Labdarība
- Izlietoto bateriju vākšana un pārstrāde
- Makulatūras vākšana un pārstrāde
- Izlietoto medikamentu vākšana
- Atbildīga rīcība ķīmisko vielu lietošanā
- Talkas ideja
- Lietu atkārtota izmantošana
- Modes Talkas

Organizācijas, kuras strādā ar globalizācijas jautājumiem, 76. lpp.

NOBEIGUMS

IEVADS

Latvija 2015.gada pirmajā pusē ir prezidējošā valsts ES Padomē, un [Latvijas Platformai Attīstības Sadarbībai](#) (LAPAS) šajos procesos ir nozīmīga loma. Jau LAPAS ES Prezidentūras darba grupas diskusiju sākumā nolēmām, ka savu darbību šajā periodā balstīsim uz vietējo kopienu iesaistīšanu [Latvijas Prezidentūras perioda](#) un [Eiropas gada attīstībai](#) (EYD2015) aktivitātēs, jo attīstības sadarbības un globālās izglītības saturiskais balsts ir globālā un vietējā aspekta mijiedarbība. Šī mijiedarbība izpaužas caur prasmi vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli ar ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā vietējā kopienā. Līdz ar to, globalizācija kā līdzeklis globālo problēmjautājumu sasaistei ar vietējās kopienas ikdienu ir viena no LAPAS politiskajām prioritātēm Prezidentūras un EYD2015 periodā un, līdz ar to, LAPAS Prezidentūras 2015 projektā "[Glokālizācija – vietējā atslēga globālai attīstībai](#)". *Eiropas gads attīstībai 2015 un ES Prezidentūras projekts Latvijas ES Prezidentūrai 2015*".

ES Prezidentūras periods Latvijas lauku kopienu dzīvē ir nozīmīgs izaicinājums. Apjaušama, ka dzīvojam globālā pasaulē un ka mūsu ikdienas dzīve ir lielā mērā globalizēta, vēlamies to atzīt, vai nevēlamies, nosaka nepieciešamību globālos problēmjautājumus lokalizēt – izveidot atpazīstamus kopienu ikdienā un personīgajā dzīvesveidā. Balstoties uz veiksmīgo [Latvijas Lauku foruma](#) (LLF) darbību un pieredzi vietējo resursu un produktu prioritātes uzsvēršanai / atzīšanai Latvijas lauku kopienās, jebkurš notikums, kas aptver plašāku mērogu nekā vietējais un nacionālais konteksts, lauku kopienām ir liels izaicinājums. Tas ikdienā ienes jaunus, līdz šim kopīgi neapzinātus – plašākus mērogus.

Diskusijas kopienās, kas aicina vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli, sarežģīt **sociālais šķērslis** – sarunas par globālā un vietējā konteksta saikni ir sarežģītākas nekā sarunas par savu un kopienas ikdienas dzīvi, **ētiskais šķērslis** – diskusijas par personīgo dzīvesveidu atsedz jautājumus par pilsonisko atbildību un personīgo līdzdalību un, līdz ar to, diskusijās izpaužas uz nedrošību balstīta pašaizsardzības reakcija, kas atsevišķos gadījumos ir traucējoša grupas aktivitātēm, un **vērtīborientētais šķērslis** – diskusijas par pozitīvu uz vēlamo nākotni orientētu skatījumu Latvijā vēl netiek plaši pielietotas kopienu attīstības praksē. Šos šķēršļus aktualizē Pulicera prēmiju ieguvušā Hārvarda Universitātes biologa E.Vilsona pārlicība, ka 21.gadsimtā esam ienākuši ar akmens laikmetam raksturīgām emocijām, viduslaikiem raksturīgām institūcijām, un gandrīz dievišķām tehnoloģijām, kas nozīmē, ka neesam gatavi pasaulei, ko esam izveidojuši.

Lai šos šķēršļus novērstu, meklējam veidu, kā globalizācijas izpratnes un pieredzes pilnveidi padarīt aizraujošu, saistošu un noderīgu ikvienam. Tāpēc esam izveidojuši šo globalizācijas metodoloģiju, kuras **mērķis** ir veicināt kopienu iedzīvotāju globalizācijas izpratnes pilnveidi un prasmes vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli, sasaistot globālos problēmjautājumus ar vietējo kopienu ikdienas dzīvi.

Globalizācijas metodoloģijas materiālu globalizācijas izpratnes bagātināšanai un globālās pieredzes pilnveidei veidojām, aprakstot savu skatījumu četrās savstarpēji saistītās nodaļās.

Pirmajā nodaļā - **glokālizācijas teorētiskās pieturzīmes un skatupunkti ikdienas dzīves ilgtspējai un attīstības sadarbībai**, dalāmies ar informāciju par globalizāciju raksturojošiem jēdzieniem un to izpratnēm, par procesiem, kas veido globalizāciju, par globalizāciju raksturojošo jēdzienu savstarpējo saikni, un par globalizāciju raksturojošajiem jēdzieniem attīstības sadarbībā.

Otrajā nodaļā - **glokālizācijas aktualitāte politikā, izglītībā, kopienu attīstībā, sabiedrībā un ikdienas dzīvē Latvijā**, stāstām par globālo dimensiju Tūkstošgades attīstības mērķos un ilgtspējīgas attīstības mērķos, un par globalizāciju kā LAPAS pozīciju attīstības sadarbībā un globālajā izglītībā.

Trešajā nodaļā - **glokālizācijas pieredzes saturiskā daudzveidība un izpratnes pilnveide par globalizāciju**, esam ievietojušas skatījumu uz globalizācijas metodi no teorētiska skatupunkta un metodiskos materiālus globālās izpratnes, pieredzes un līdzdalības pilnveidei.

Ceturtajā nodaļā - **labās prakses piemēri sabiedrības izpratnes pilnveidei par glokalizācijas procesu**, aprakstām glokalizācijas piemērus dažādos kontekstos, un stāstām par glokalizāciju individuālajā un kolektīvajā pieredzē, un dažādās jēgpilnās aktivitātēs.

Priecāsimies, ja glokalizācijas metodoloģija noderēs ne tikai LAPAS ideju kopienas dalībniekiem, bet arī viedokļu līderiem kopienās, nevalstiskajās organizācijās, izglītības iestādēs, formālās un neformālās grupās, un visiem tiem, kuri vēlas aktualizēt glokalizācijas jautājumus kopienās vai interešu grupās.

Metodoloģiju izstrādājām kā **informatīvu un izglītojošu līdzekli**, ko var izmantot kā praktisku darba materiālu diskusijām, lai veicinātu *izpratnes pilnveidi* par savstarpējo saikni un izaicinājumiem globālā līmenī, esošās *glokālās pieredzes aktualizēšanu un bagātināšanu, un jaunu prasmju attīstības veicināšanu* vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli ar ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā.

Ceram, ka šīs saiknes atpazīšana Latvijas sabiedrībā aktualizēs pilsonisko atbildību, savstarpējo mijiedarbību un personīgo motivāciju iesaistīties un līdzdarboties planētas kā kopīgās mājas – globālā ciema saskaņotas sociālās, dabas vides un ekonomiskās attīstības veicināšanā.

Lai veicas!

Inga un Ausma

2015.gads

GLOKALIZĀCIJAS TEORĒTISKĀS PIETURZĪMES UN SKATUPUNKTI IKDIENAS DZĪVES ILGTSPĒJAI UN ATTĪSTĪBAS SADARBĪBAI

Sadaļas autore: Inga Belousa

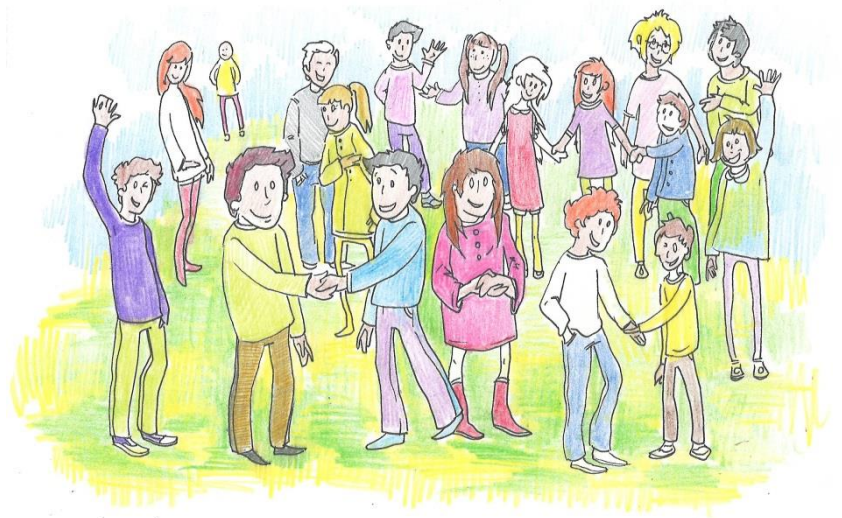
PAR GLOKALIZĀCIJU RAKSTUROJOŠIEM JĒDZIENIEM UN TO IZPRATNĒM

Glokalizācija metodoloģija ir virzīta uz pārmaiņu veicināšanu izpratnes, pieredzes un attieksmju jomā. Taču bez mērķtiecīgas aktualizēšanas mūsu prāta darbība, prioritātes un ikdienas lēmumu pieņemšanas ētiskie aspekti, pēc Kolumbijas Universitātes Zemes institūta direktora Džefrija Saksas ([Jeffrey Sachs](#)) domām, ir nepietiekoši, lai tiktu galā ar ilgtspējīgas attīstības izaicinājumiem. Līdz ar to, aprakstot glokalizāciju, svarīgāko akcentu liekam uz savas izpratnes paplašināšanu un pieredzes bagātināšanu. Izzinot pasauli un sevi kā pasaules daļu un tajā līdzdarbojoties.

Glokalizācijas metodoloģija virza uz pārmaiņu veicināšanu izpratnes, pieredzes un attieksmju jomā, izzinot pasauli un sevi kā pasaules daļu un tajā līdzdarbojoties.

Izpratnes un pieredzes gūšana ir veidi, kas veicina iepazīšanos ar jaunu informāciju, tātad arī mācīšanos, attīstību un pārmaiņas. **Izpratne** ir smadzeņu darbība. Mēs nodarbinām savu izpratni, kad vēlamies kaut ko izzināt: kad domājam par ko specifisku vai abstraktu, kad savas domas konkretizējam un izpaužam citiem, izmantojot mums jau zināmos jēdzienos. Ja izpratnei palīdz arī mūsu novērošanas spējas un iztēle, tas dod bagātāku informāciju un tuvina izpratni pieredzei. Taču **pieredze** ir iegūta ne tikai *prātojot*, bet gan *līdzdarbojoties*, kur iepazīties ar jauno palīdz ne tikai prāts, bet arī emocijas, tiešs kontakts un praktiska iesaistīšanās. *Tāpēc pieredzi nevar izdomāt, tā vai nu ir, vai nav.*

Šos divus pasaules un sevis izzināšanas veidus varam pielietot arī, kad mēģinām izprast glokalizāciju. Ar prāta palīdzību izprastais dod kopīgu platformu diskusijām par glokalizācijas jautājumiem – mījsakarībām starp globālajiem problēmjautājumiem un kopienu ikdienas dzīvi. Un iegūtā pieredze palīdz ielūkoties personīgajos veiksmes stāstos, šaubu un nedrošības mirkļos, lai saskatītu dažādus skatupunktus par ikdienas dzīves ilgtspēju un attīstības sadarbību. Izpratne un personīgā līdzdalība, līdz ar to, ir glokalizācijas pieredzes ieguves nozīmīgākie ceļi.

Glokalizācijas pieredzes teorētiskās pieturzīmes iezīmē pasaules izpratnes mērogus jeb telpas līmeņus vai kontekstus, ko pamatā veido jēdzienu trijotne – *globāls, lokāls jeb vietējs, globāls* – un to daudzveidīgs skaidrojums dažādās situācijās un kontekstos.

GLOBĀLA PIEREDZE

Par **globālu** mēs dēvējam tādu **pieredzi**, kas raksturīga planētai kā vienotam veselumam, tātad, tā ir visaptveroša, sastopama plašā mērogā un piemīt lielākajai pasaules daļai. Globālo pieredzi palīdz veidot dažādi globālie procesi, parādības, priekšmeti un lietas. Globālās pieredzes saturs laika gaitā var mainīties, bet tas, kas paliek nemainīgs, ir planētas mērogs.

Taču globāla līmeņa izpratne par pasaules attīstību vēsta ne tikai par priekšrocībām, bet arī par izaicinājumiem. Piemēram, trīs izteiktākās problēmas, saistītas ar globālajiem izaicinājumiem, ir [klīmata pārmaiņas](#), [naftas resursu samazināšanās](#), un globālās [izaugsmes robežas](#). Tas, kādā veidā mēs visi kopā šos problēmjaucējumus risināsim tiešā veidā nozīmē, ka globālie izaicinājumi veidos nākotni, kas būs pilnībā atšķirīga no tagadnes, kas mums ir ierasta un kļuvusi par rutīnu.

Globāla pieredze - tāda, kas raksturīga planētai kā vienotam veselumam – visaptveroša, sastopama plašā mērogā un piemīt lielākajai pasaules daļai.

- *Ko es par šiem problēmjaucējumiem zinu? No kādiem avotiem?*
- *Ko es par tiem gribētu vairāk uzzināt? Kāpēc?*
- *Kāda ir šo globālo izaicinājumu atbalss Latvijā kopumā un vietējā kopienā, ko pārstāvu?*
- *Kā šie globālie izaicinājumi ir saistīti ar personīgo dzīvi, karjeru? Kuri ir prioritāri? Kāpēc?*

Globāla līmeņa pieredze globālo izaicinājumu mazināšanai apkopo dažādas iniciatīvas, piemēram, [ekoloģiskā parāda diena](#), kas 2014.gadā bija jau 19.augustā, kad bijām iztērējuši visu šim gadam paredzēto dabas kapitāla budžetu. Ekoloģiskā parāda dienu [Global Footprint Network](#) zinātnieki rēķina kopš 1980-iem gadiem, kad gada ietvaros sākām tērēt lielāku pasaules dabas kapitālu, nekā planēta spēj nodrošināt ilgtspējīgai dzīvei un absorbēt gada laikā, lai netiktu izjaukts globālais līdzsvars.

Izpratne par globālajiem izaicinājumiem ir saistoša mums ikvienam, jo šie izaicinājumi ietekmē ne tikai ekoloģisko, bet pilnīgi visas cilvēka dzīves jomas – sociālo, kultūras, ekonomisko un politisko tai skaitā. Un visbūtiskākā ziņa ikkatram ir tā, ka, dzīvojot kā līdz šim, globālie izaicinājumi ietekmēs mūsu labizjūtu un planētas ilgtspēju arvien vairāk. Par šāda veida diskusijām liecina arī informācija par dažādiem globālās attīstības scenārijiem – [optimistiskiem](#) un [īpaši Eiropas attīstību aprakstošiem](#). Taču, šķiet, ka tieši globālās nedrošības dēļ mēs savu drošumspēju ar globālo līmeni saistām arvien mazāk un mazāk.

LOKĀLA PIEREDZE

Pasaulē, līdzās globālajai, tiek akcentēta arī vietējā līmeņa jeb lokālā pieredze. **Lokāla pieredze** ir tāda, kas raksturīga konkrētai vietējā mērogā atšķirīgai vietai, situācijai, procesiem. Lokālā pieredze veido lokālo identitāti, no tās rodas lokālas nozīmes produkti un pakalpojumi, kas lielā mērā balstās uz vietējo dzīvesveidu, tradīcijām, zināšanām, sadarbības kultūru, un resursiem. Lokālās nozīmes produkti un pakalpojumi stiprina gan vietējo kultūru, gan sociālo, veselības, vides, nodarbinātības un ekonomisko jomu vietējā kopienā. Pēdējos gados pazīstamākā ir Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras kampaņa Latvijas labums vietējo ražotāju

Lokālā pieredze- tāda, kas raksturīga konkrētai vietējā mērogā atšķirīgai vietai, situācijai, procesiem. Lokālā pieredze veido lokālo identitāti, no tās rodas lokālas nozīmes produkti un pakalpojumi, kas lielā mērā balstās uz vietējo dzīvesveidu, tradīcijām, zināšanām, sadarbības kultūru, un resursiem.

atbalstam. Šādu un citu aktivitāšu pamatā esošā lokālā pieredze ir pārtapusi vietējos produktos un pakalpojumos un palīdz veidot ilgtspējīgu sociālo, ekonomisko, dabas un kultūras vidi vietējā kopienā, nodrošinot, ka mūsu iztērētie resursi ir ieguldījums kopienas tālākā attīstībā.

- *Kādas ir manas vietējās kopienas unikālās iezīmes? Kā es tās uztveru? Kā tās uztver kopienā? Kā tās uztver ārpus kopienas?*
- *Kādus manā vietējā kopienā radušos īpašos produktus un pakalpojumus var baudīt? Kas tos atšķir no citu kopienu piedāvājuma? Kādiem globāliem produktiem un pakalpojumiem tie līdzinās? Kādu citu tuvāku un tālāku kopienu pārstāvjiem tie būtu saistoši?*

GLOKĀLA PIEREDZE

Saka, ka jo vairāk tu attālinies no vietējām tradīcijām, jo globālāka kļūst tava dzīve. Taču raksturojot mūsu ikdienas pieredzi kā globālu vai lokālu vairs nav iespējams aptvert visu tās spektru. Īpaši tas attiecināms uz globālās un lokālās pieredzes savstarpējo mijiedarbību. Tāpēc kopš pagājušā gadsimta 80jiem gadiem globālā un vietējā līmeņa sasaistei tiek izmantots jēdziens – *glokāls*. **Glokāla pieredze** ir visaptveroša mēroga pieredze, kas vienlaikus ir saistīta arī ar katra cilvēka ikdienas dzīvi atšķirīgās vietās un situācijās. Tas nozīmē, ka aprakstot glokālo pieredzi, vienlīdz svarīgi ir pievērst uzmanību saturam, to raksturojošiem jēdzieniem un kontekstam. Glokālā pieredze rodas vietējo jeb lokālo, atšķirīgo un tradicionālo apvienojot ar globālo abos virzienos: lokalizējot globālo pieredzi un daloties ar vietējo pieredzi globālā mērogā. Glokālā pieredze ir nozīmīga, lai saglabātu un bagātinātu savu drošumspēju un labklājību gan vietējā, gan globālā kopienā. Glokālā pieredze veicina kritisku attieksmi un atbildīgu lēmumu pieņemšanu

ikdienas kontekstā, jo tā nodrošina 'lielo bildi' – holistisku skatījumu uz notiekošo, kurā ir saikne jeb starp nozīmīgākajiem komponentiem:

- o es – sabiedrība – pasaule,
- o rīcība – attieksmes – vērtības,
- o vide – sabiedrība – ekonomika,
- o ikdienas dzīve – ilgtspējīga attīstība.

Kā vienu no piemēriem, kur aprakstītais izpaužas, var pieminēt ābolu ceļu pie to patērētāja uz lielveikalu, kur tie tiek audzēti vienā kontinentā, transportēti vaskošanai citā kontinentā, visbiežāk Āfrikā, un transportēti atpakaļ uz audzēšanas zemē esošajiem lielveikaliem. Šādas darbības rezultātā ne tikai tiek piesārņots klimats – galvenokārt vide un ūdeņi transportēšanas un vaskošanas procesā, bet arī tiek uzturēta ekonomiskā atkarība, kas viena kontinenta iedzīvotājus paverdzina cita kontinenta iedzīvotāju komfortam. Tāpēc globālā pieredze ir veiksmīgs skatupunkts kritiskam globālo problēmju izvērtējumam, jo, kā vēsta kāds mūsdienīgs aforisms, globālais visu sarežģīt, tāpēc lokālajam jābūt erudītam jeb kompetentam.

Glokāla pieredze - visaptveroša mēroga pieredze, kas vienlaikus ir saistīta arī ar katra cilvēka ikdienas dzīvi atšķirīgās vietās un situācijās. Glokālā pieredze rodas vietējo jeb lokālo, atšķirīgo un tradicionālo apvienojot ar globālo abos virzienos: lokalizējot globālo pieredzi un daloties ar vietējo pieredzi globālā mērogā.

- *Kas manā vietējā kopienā ir aizgūts no citurienes? Kā tas ir iedzīvojis?*
- *Kas manā vietējā kopienā būtu jāmācās no citu kopienu pārstāvji valstī, Eiropā, pasaulē? Kāpēc?*
- *Ko no manas vietējās kopienas varētu mācīties citu kopienu pārstāvji valstī, Eiropā, pasaulē? Kāpēc?*
- *Kāda ir mana un manas kopienas loma veidojot saskaņotu pasauli?*
- *Kā es varētu baudīt kvalitatīvu dzīvi savā vietējā kopienā tā, lai neradītu problēmas tiem, kas dzīvo citās pasaules daļās?*
- *Kā man kļūt par aktīvu vietējās kopienas pārstāvi un piedalīties planētas uzturēšanā nākotnes paaudzēm?*

PAR PROCESIEM, KAS VEIDO GLOKALIZĀCIJU

No glokālo pieredzi raksturojošajiem jēdzieniem – *globāls, lokāls jeb vietējs, glokāls* – varam atvasināt arī procesu – *glokālizācija, lokalizācija, glokālizācija* – skaidrojumus.

GLOBALIZĀCIJA

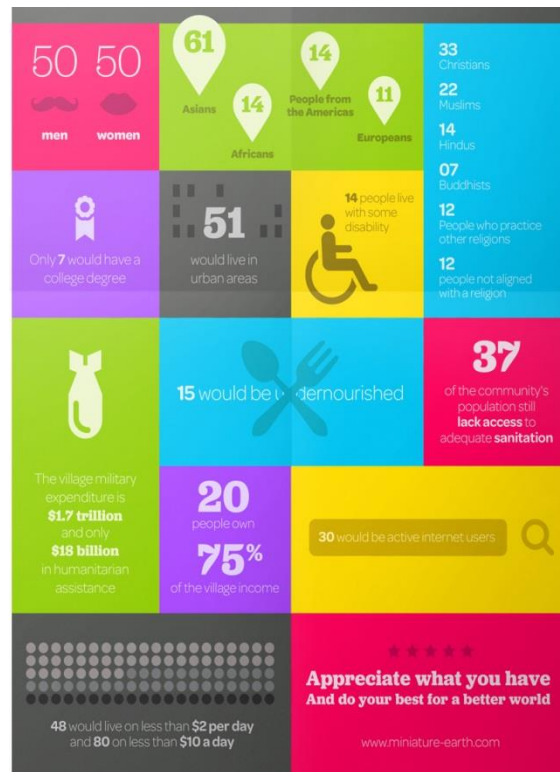
Mēģinājumi skaidrot – *kas ir globalizācija?* – ir pazīstami kopš 20.gs.60.gadiem. Globalizācija tiek raksturota dažādi – kā process, stāvoklis, sistēma, varas izpausme, laikmeta raksturīgākā iezīme. Taču, piemērojot esošās globalizācijas izpratnes šīs metodoloģijas mērķiem un vajadzībām, varam apgalvot, ka **globalizācija** ir daudzveidīgu sociālu procesu kopums, kas mūs satuvina un ar kura palīdzību visā pasaulē jūtamies arvien vairāk saistīti vienotā sabiedrībā.

Globalizācija - ir daudzveidīgu sociālu procesu kopums, kas mūs satuvina un ar kura palīdzību visā pasaulē jūtamies arvien vairāk saistīti vienotā sabiedrībā.

sabiedrībā. Šī kopības sajūta nereti tiek dēvēta par [globālo ciemu](#), un šajā procesā sociālā, kultūras, politiskā un ekonomiskā joma ir globalizēta un savstarpēji integrēta.

JA PASAULE BŪTU CIEMS AR 100 IEDZĪVOTĀJIEM...

- **DZIMUMS:** 50 – sievietes, 50 – vīrieši
 - **VECUMS:** 26 – bērni, 74 – pieaugušie, no kuriem 8 - vecāki par 65
 - **ĢEO:** 60 – aziāti, 15 – afrikāņi, 14 – amerikāņi (Z un D), 11 - eiropieši
 - **RELIGIJA:** 33 – kristieši, 22 – musulmaņi, 14 – hinduisti, 7 – budisti, 12 citu reliģiju pārstāvji, 12 nepārstāvētu nevienu reliģiju
 - **VALODAS:** 12 – ķīniešu, 5 - spāņu, 5 – angļu, 3 – arābu, 3 – hindi, 3 – bengāļu, 3 – portugāļu, 2 – krievu, 2 – japāņu, 62 – citās
 - **IZGLĪTĪBA:** 83 prastu lasīt un rakstīt, bet 17 – neprastu; 7 – bakalaura grāds, 22 – piederētu savs dators
 - **DZĪVES APSTĀKĻI:** 77 – būtu vieta, kur paslēpties no vēja un lietus, bet 23 – nebūtu
 - **PĀRTIKA:** 1 – mirstošs bada nāvē, 15 – nepietiekoši paēduši, 21 – ar lieko svaru
 - 87 – pieeja drošam dzeramajam ūdenim, 13 – nav pieejas tīram dzeramajam ūdenim
- http://www.100people.org/statistics_100stats.php

<http://www.miniature-earth.com/>

- *Kā tu skaidrotu saviem vārdiem, kas ir globalizācija? Kādi sociāli procesi ir iekļauti tavā globalizācijas izpratnē?*
- *Kas tev šķiet interesants, nezināms, vai – kas tevi pārsteidz globālajā ciemā?*
- *Kas būtu tavas prioritātes, ja tu varētu izmantīt situāciju šai globālajā ciemā? Kāpēc tieši šīs?*

Gan teorētiku, gan praktiku aprindās izveidotie globalizācijas skaidrojumi ir atšķirīgi, pat pretēji, taču, lai veidotos kopskats, šajā dažādībā var izcelt atsevišķas kopīgās iezīmes (Stigers, 26-29):

- Jaunas sociālās aktivitātes un sociālie tīkli, esošo sociālo aktivitāšu un tīklu mēroga paplašināšanās un bagātināšanās, pārsniedzot tradicionālās – kopienas, valstu – robežas,
- Sociālās apmaiņas procesu paātrināšanās un pastiprināšanās,
- *Sociālās mijiedarbības un savstarpējās atkarības pieaugšana, paplašināšanās un pastiprināšanās gan vispārīgi un objektīvi, gan subjektīvā skatījumā – kā mūsu katra globalizācijas pieredze, kas paplašina mūsu izpratni par savu kopienu, valsti un pasauli kopumā un sevi kā katra šī telpas mēroga daļu, un, līdz ar to, mūsu līdzdalību katrā no šiem kontekstiem.*

Ja šīs globalizācijas iezīmes vieš cerību par jauna – globāla veida sociālajām priekšrocībām, tad medaļas otra puse par sociālās, kultūras, politiskās, ekoloģiskās un ekonomiskās jomas globalizāciju uzdod raižpilnus jautājumus:

- Vai nacionāla valstu sistēma turpmāk būs dzīvotspējīga? Vai tās vietā radīsies kāda globāla kosmopolitiska sistēma?
- Kā izdzīvot nacionāla līmeņa ražošanai, preču apmaiņai un finansiālajiem darījumiem? Vai pasauli pilnībā pārņems globāla ekonomiska kārtība, kas būs globālo korporāciju varā?
- Kā saiknes zudums ar dabas vidi, vietējās vides piesārņojums un degradācija, dabas resursu un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās iespaidos vietējo kopienu un katru no mums?
- Vai izdzīvos tradicionālā lokālā kultūra un saglabās savu unikalitāti? Vai plaša un integrēta kultūras identitāte ir ilgtspējīga?

Taču, lai arī šīs iezīmes ir vispārīgas un attiecas uz katru no mums, globalizāciju nevajadzētu vispārināt un uztvert kā homogēnu procesu, kas visā pasaulē norisinās vienādi. Glokalizācija dažādos telpas mērogos – *globāls, lokāls jeb vietējs, glokāls* – kultūras un sociālās vides īpatnību dēļ izpaužas atšķirīgi. Tāpēc, izprotot globalizāciju kā sociālu procesu, kas notiek nepārtraukti, ir svarīgi ņemt vērā tās dažādās izpausmes atšķirīgos sociālās vides laika un telpas mērogos.

- *Kāda informācija par globālo kontekstu tevi interesē visvairāk? Kāpēc?*
- *Kāda tavā vietējā kopienā ir pieeja globālajiem tīkliem un infrastruktūrai? Vai tā nodrošina vienlīdzību attiecībā pret pieeju informācijas resursiem, un līdz ar to, globālajai informācijai? Pēc kā to spried? Kas no šiem tīkliem un infrastruktūras ir visbūtiskākais tavas vietējās kopienas attīstībai?*

LOKALIZĀCIJA

Kā globalizācijai pretējs sociāls process ir **lokalizācija**, kur vispārīgas, plašas, uz visiem attiecināmas lietas tiek pielāgotas (tulkotas, adaptētas, piesaistītas,..) vietējai situācijai – iezīmēm un vajadzībām indivīda un kopienas ikdienas dzīvē. [Lokalizācija](#) nenozīmē norobežošanos no globālās pasaules, bet gan atbildības un lemtspējas pārbīdi uz vietējo līmeni.

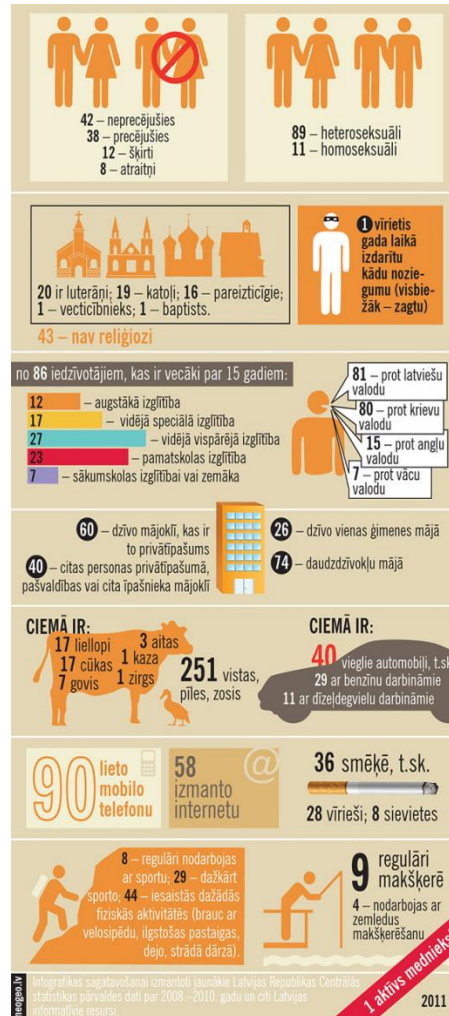
Lokalizācija – ir sociāls process, kur vispārīgas, plašas, uz visiem attiecināmas lietas tiek pielāgotas (tulkotas, adaptētas, piesaistītas,..) vietējai situācijai – iezīmēm un vajadzībām indivīda un kopienas ikdienas dzīvē. Lokalizācija veicina atbildības un lemtspējas pārbīdi uz vietējo līmeni.

- *Kā situācija Latvijas ciemā atšķiras no situācijas globālajā ciemā? Kas ir kopīgs?*
- *Kā tu vērtē situāciju Latvijas ciemā salīdzinājumā ar situāciju globālajā ciemā?*

JA LATVIJA BŪTU CIEMS AR 100 IEDZĪVOTĀJIEM...

- **DZIMUMS:** 54 – sievietes, 46 – vīrieši
- **VECUMS:** 14 – bērni, 66 – pieaugušie darbības vecumā, 20 – pensionāri >62
- **RELIGIJA:** 22 – luterāņi, 19 – katoļi, 16 – pareizticīgie, 1 – vecticībnieks, 1 – baptists
- **NACIONALITĀTE:** 60 - latvieši, 28 – krievi, 4 - baltkrievi, 3 – ukraiņi, 2 – poļi, 1 - lietuvietis, 1 – ebrejs, 1 - čigāns
- **PILSONĪBA:** 83 – Latvijas pilsoņi, 15 – Latvijas nepilsoņi, 2 – Krievijas pilsoņi
- **IZGLĪTĪBA:** 12 – augstākā izglītība, 17 – vidējā speciālā izglītība, 27 – vidējā vispārējā izglītība, 23 – pamatskolas izglītība, 7 – sākumskolas izglītība vai zemāka
- **DZĪVES APSTĀKĻI:** 60 – dzīvo mājoklī, kas ir to privātīpašums, 40 – citas personas privātīpašumā, 26 – dzīvo vienas ģimenes mājā, 74 – daudzdzīvokļu mājā

<http://neogeo.lv/?p=6839>

<http://www.miniature-earth.com/>

GLOKALIZĀCIJA

Kad globālajā un vietējā kontekstā iegūtā pieredze mijiedarbojas, tā veicina jauna procesa – glokalizācijas rašanos. **Glokalizācija** ir process, kas ietver globalizāciju un lokalizāciju, globālo un lokālo interešu savienošānu, un kur tiek pielietota prasme vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli ar ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā. Šāds glokalizācijas skaidrojums dod cerību, ka vietējā īpašā pieredze un vērtības var pastāvēt un attīstīties iekļaujoties globālajā situācijā. Tas nozīmē, ka glokalizācija var padarīt mūs gan līdzīgus, gan atšķirīgus.

Glokalizācija - sociāls process, kur globālos problēmjasutājumus sasaistām ar ikdienas dzīvi vietējā kopienā, un vietējās kopienas ikdienas procesus – ar globālo attīstību.

- *Kāda globāli pazīstama pieredze ir iedzīvojusies tavas vietējās kopienas ikdienā? Kas to ieviesa? Kāpēc? Kas to ir veicinājis un apdraudējis?*
- *Vai tā ir palikusi nemainīga un līdzinās aizgūtajai pieredzei, vai arī tā vietējā kopienā ir izmainīta un pielāgota tās vajadzībām? Kāpēc?*

Jēdzienu *glokalizācija* 20.gs.90.jos gados ieviesa sociologs [Rolands Robertsons](#), kurš vēlējās norādīt, ka globalizācija un lokalizācija pastāv vienlaicīgi un ka robežas starp globalizāciju un lokalizāciju ir savstarpēji saplūdušas, atrodas savstarpējā mijiedarbībā, tāpēc ir abpusēji bagātinošas. Tas nozīmē, ka globālie procesi vietējām iezīmēm nav iznīcinoši, ka vietējā kopiena globalizācijas ietekmē var būt ieguvēja, un, ka ir pamats globālo kontekstu uztvert kā iespēju avotu.

Glokalizācijas procesa iezīmes mainās atkarībā no tā, kādā telpas kontekstā to apskata. Var runāt par Eiropas glokalizāciju, ja atskaites punkts ir globālais konteksts, var runāt par Latvijas glokalizāciju un savas vietējās kopienas glokalizāciju. Atbilstība gan globālajiem standartiem, gan vietējām vajadzībām – tās ir pamatprasības, kas nosaka vietējās kopienas attīstību globalizētā pasaulē. Vislabāk šo abu kontekstu mijiedarbību varam izprast, ja iztēlojamies divus dažādus telpas mērogius, kuros mūsu izpratne atrodas vienlaicīgi, taču pārslēdzoties no viena uz otru, izmainām uztveres fokusa attālumu.

Glokalizācijas procesā notiekošo globālās un lokālās pieredzes mijiedarbību raksturo aizguvumi, kas nāk no kultūras jomas. Tāpēc pastāv viedoklis, ka nodalīt lokālo no globālā ir neatbilstoši pasaules izpratnei, kurā pašlaik dzīvojam. [Robertsons](#) pat uzsver, ka glokalizācijas procesam būtu jābūt ne tikai socioloģijas, bet arī izglītības jomas pārstāvju interešu lokā. Un dažādu telpas mērogu izpratnei lieliski derēs metodes, kas piedāvā telpisku izziņu – kartēšanu, ceļošanu, pārvietošanos – gan fiziski, gan virtuāli.

Mūsdienu situācijā ir neiespējami cerēt, ka attīstība vietējā kopienā varētu būt nesaistīta ar ieguvumiem un izaicinājumiem, ko nosaka globālā attīstība. Līdzīgi kā jebkuri personīgie lēmumi ietekmē vietējās kopienas ikdienas dzīvi, tā arī lokālā līmenī pieņemtie lēmumi tieši vai netieši ietekmē nacionālo un globālo attīstību. Tāpēc ir būtiski paplašināt savu pasaules izpratnes mērogu, lai tas iekļautu globālo – planetāro līmeni un veidot tādu pieredzi, kas balstītos uz prasmi vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli ar kopienas ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā.

PAR GLOKALIZĀCIJU RAKSTUROJOŠO JĒDZIENU SAVSTARPĒJO SAIKNI

GLOBALS – REĢIONĀLS – NACIONĀLS – LOKĀLS – PERSONĪGS

*Ja būtu iespējams izmainīt 8-10 lietas, tās būtu: ... Katru uzraksti uz atsevišķas līmlapiņas..
Pēc teksta izlasīšanas uzdevums turpināsies.*

Mēs katrs vienlaikus piederam vairākiem telpas mērogiem jeb kontekstiem – *personīgais, vietējais, nacionālais, reģionālais, globālais*. Raksturojot to, kā šie konteksti ir saistīti savā starpā, visveiksmīgāk ir izmantot veseluma pieejas modeli – *ligzdstruktūru*, kurā elementi iekļauj viens otru. Šādā ligzdstruktūrā savienojot dažādus telpas kontekstus, varam saskaņot to, ka katrs no tiem ir veselums vienā līmenī, bet citā – plašākā līmenī – tā struktūras elements.

Globāls – visu pasauli raksturojošs, par glokālu varam dēvēt tādu indivīdu, interešu grupu, organizāciju, institūciju, kopienas, valsti, kas vienlaikus domā globāli un rīkojas lokāli

Reģionāls – kādu konkrētu reģionu raksturojošs (metodoloģijā visbiežāk – piemērots Eiropas un Austrumu Partnerības sadarbības prioritātēm)

Nacionāls – valsts (šajā materiālā, Latvijas) ikdienu raksturojošs

Lokāls jeb vietējs – vietējās kopienas (pašvaldības, ciemata, pilsētas, institūcijas, interešu grupas) ikdienu raksturojošs

Telpas konteksti, kuros sevi izpaužam, un ar ko sevi identificējam:

- **globāls** – visu pasauli raksturojošs,
- **reģionāls** – kādu konkrētu reģionu raksturojošs (metodoloģijā visbiežāk – piemērots Eiropas un Austrumu Partnerības sadarbības prioritātēm),
- **nacionāls** – valsts (Latvijas) ikdienu raksturojošs,
- **lokāls** – vietējās kopienas (pašvaldības, ciemata, pilsētas, institūcijas, interešu grupas, ...) ikdienu raksturojošs,
- **personīgs / individuāls / subjektīvs** – sevi raksturojošs.

Personīgs jeb individuāls jeb subjektīvs – sevi raksturojošs

- Sakārto līmlapiņas ar vēlamajām izmaiņām pēc to atbilstības telpas kontekstiem: **globālais (pasauls), reģionālais (Eiropas), nacionālais (valsts), vietējās kopienas un personīgais**
- Kurā kontekstā vēlamo izmaiņu ir visvairāk? Kurā vismazāk? Kāpēc?
- Kurā kontekstā tu darbojies visvairāk? Kāpēc?
- Un kurus citus kontekstus šī darbošanās ietekmē? Kādā veidā?

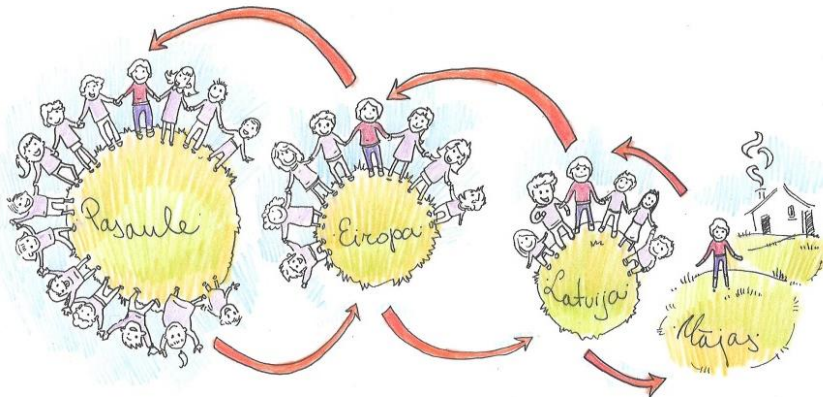
Taču ir vēl viens telpas konteksts – **glokālais mērogs** – kas, nezaudējot nevienu no šiem kontekstiem, iekļauj visus. Par **glokālu** varam dēvēt tādu indivīdu, interešu grupu, organizāciju, institūciju, kopienu, valsti, kas vienlaikus domā globāli un rīkojas lokāli. Glokālās izpratnes veicināšanai noderēs šo abu tabulu aizpildīšana:

1. Kas mainās? Kā tā izpaužas katrā kontekstā?	Personīgais konteksts	Vietējās kopienas konteksts	Nacionālais, valsts konteksts	Reģionālais, Eiropas konteksts	Globālais, pasauls konteksts
Mana drošumspēja pēc 15 gadiem (2030)					
Vietējās kopienas attīstība pēc 15 gadiem (2030)					
Pasaules ilgtspēja pēc 15 gadiem (2030)					

2. Kas paliek nemainīgs? Kas saglabājas? Kā tas izpaužas katrā kontekstā?	Personīgais konteksts	Vietējās kopienas konteksts	Nacionālais, valsts konteksts	Reģionālais, Eiropas konteksts	Globālais, pasauls konteksts
Mana drošumspēja pēc 15 gadiem (2030)					
Vietējās kopienas attīstība pēc 15 gadiem (2030)					
Pasaules ilgtspēja pēc 15 gadiem (2030)					

Šie dažādie telpas mērogi ir dažādi skatupunkti jeb platformas personīgās un kopienas pozīcijas un ietekmes izpratnei. Telpas mērogi ir glokalizācijas metodoloģijas neatņemama sastāvdaļa, jo tie nodrošina fokusa maiņu, izpratnē / domās pārvietojoties no viena mēroga uz otru, kas ne tikai paplašina personīgo skatījumu, bet arī pilsonisko atbildību un līdzdalību, veidojot nozīmīgu pamatu personiskās rīcības izmaiņām ar ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā.

Glokalizācijas metodoloģija virza uz pārmaiņu veicināšanu izpratnes, pieredzes un attieksmju jomā, izzinot pasauli un sevi kā pasaules daļu un tajā līdzdarbojoties.

Šie dažādie telpas mērogi vēsta arī to, ka ikviens cilvēks un kopiena attīstību un to, kā izprotam pasauli, mūsu lomu tajā un kā bagātinām savu pieredzi, lielā mērā ietekmē ārējie apstākļi – sociālās attiecības un vide, kur tās norisinās. Apkārtējā vide ir daudzveidīga gan saturs ziņā – sociālā, kultūras, dabas, politiskā, ekonomiskā, gan mērogu ziņā – vietējā jeb lokālā, nacionālā un globālā.

Teorētiskais modelis, kas, lai arī

radies 20.gs. 70.to gadu beigās, joprojām iedvesmo cilvēka un vides mijiedarbības skaidrošanai, ir [ekoloģisko sistēmu teorija](#), kuras autors ir Urie Bronfenbrenners.

Šis skatījums vēsta, ka mēs katrs izzinām pasauli un gūstam pieredzi vienlaikus atrodamies piecos dažādos savstarpēji saistītos apkārtējās vides līmeņos jeb mērogos - mikrosistēma, makrosistēma, mezosistēma, eksosistēma, un hronosistēma:

- **Mikrosistēma** ir mums personīgi tuvākā sociālā vide, kurā mums ir tiešs kontakts ar to, ko izzinām un ar ko sadarbojamies, piemēram., mājas, skola, darbavieta, vietējā kopiena, u.c. Šajā vidē notiek visnozīmīgākās pieredzes veidošana un bagātināšana, jo tā norisinās nepārtrauktā mijiedarbībā.
- **Mezosistēma** ir nākamais vides līmenis. Tajā notiek mijiedarbība starp dažādiem mikrosistēmas spēlētājiem, kas ir savstarpēji saistīti un ietekmē viens otru, piemēram, ģimenes attiecības ar mūsu darba kolēģiem. Šajā līmenī ir svarīgi, lai mijiedarbība būtu pozitīva, un ar kopīgu ievirzi.
- **Eksosistēma** kā nākamais līmenis ir vide, kurā neiesaistāties kā aktīvi līdzdalībnieki, bet kura mūs ietekmē, piemēram, dažādi lēmumi par dzīves un darba apstākļiem. Ja esam par tiem priecīgi vai satraukušies, tas var iespaidot mūsu pieredzi citās dzīves situācijās.
- **Makrosistēmu** veido kultūras, politikas, ekonomiskā vide, kas iespaido mūsu vērtības, dzīvesprasmes un dzīves stilu.

- **Hronosistēma** ir sociāli vēsturiskais konteksts – kuros dzīves cikla posmos ir notikušas lielākās pārmaiņas.

Kā šis skatījums darbojas praktiski? Vispirms jau tas palīdz sakārtot mūsu skatījumu par cilvēka un sociālās vides mijiedarbības dažādību. Šī ekoloģisko sistēmu teorija vēsta, ka dažādos apkārtējās vides līmeņos darbojas atšķirīgi faktori, kas ietekmē mūsu izziņu un pieredzes bagātināšanu. Turklāt šo teoriju var izmantot arī kā komunikāciju līdzekli, jo tā piedāvā vadlīnijas, cik plaši un uz ko konkrēti koncentrēties, kādiem konkrētiem faktoriem pievērst uzmanību dažādos sistēmas līmeņos. Taču visbūtiskākais ir tas, ka šī teorija paplašina un bagātina mūsu skatījumu par dažādiem mērogiem, to ietekmi uz mūsu attīstību, un mūsu līdzdalību savas attīstības veicināšanā.

- *Kā šis skatījums palīdz izprast pasauli, kas sevī integrē dažādus telpas mērogius?*
- *Kura no šīm sistēmām tev ir vienkāršāk atpazīstama savā ikdienas pieredzē? Un kura sarežģītāk?*
- *Kādas praktiskas darbības tu varētu veikt katrā no šīm sistēmām, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību?*

PAR BŪTISKĀKO JĒDZIENU SAVSTARPĒJO SAIKNI

GLOBĀLO UN LOKĀLO INTEREŠU SAVIENOŠANA PERSONĪGAJĀ DZĪVES DARBĪBĀ, KOPIENU IKDIENĀ UN SABIEDRĪBĀ

Partikulāristi – cilvēku grupa, kam rūp tradicionālā, lokālā, nacionālā pašnoteikšanās

Universālisti – cilvēku grupa, kuri vēlas jaunu, uz vienlīdzības un sociālā taisnīguma vērtībām balstītu pasaules kārtību globālā mērogā.

Globālo un lokālo interešu savienošana nav vienkāršs uzdevums, jo globālais un lokālais sabiedrībā tiek uzskatīti par viens otru izslēdzošiem kontekstiem. Lokālo un globālo procesu savstarpējā atkarība un spriedze starp tiem joprojām pieaug. Esam informēti gan par sociālām kampaņām, kas vērstas pret globālismu, gan par dažādu antiglobālistu grupu izraisītiem ielu konfliktiem. Lai arī šo grupu vienojošais mērķis ir aizstāvēt sevi un citus no globalizācijas radītajām negatīvajām sekām, tās pēc ideoloģijas var iedalīt [partikulāristos](#) – kuriem rūp tradicionālā, lokālā, nacionālā pašnoteikšanās – un [universālistos](#) – kuri vēlas jaunu, uz vienlīdzības un sociālā taisnīguma vērtībām balstītu pasaules kārtību globālā mērogā (Stīgers, 140-141).

Mazskaitlīgas kopienas, pat nācijas globalizāciju izjūt kā apdraudējumu savas kultūras pastāvēšanai un interešu piepildīšanai. Protesti pret globalizācijas politiku ir ikdienišķa sociāla parādība, pēdējā gadu desmitā arvien biežāk arī attīstītajās valstīs. Nenoliedzami, globalizācija visai pasaulei ir nesusi daudz labuma – paplašinājies domāšanas veids, globālās komunikācijas, paplašinājušies kultūras izplatīšanās mērogi, mijiedarbības un mobilitātes paplašināšanās un aktivizēšanās, zināšanu pieejas paplašināšanās, dzīves līmenis un ilgums paaugstinājies, uzlabojusies veselības aprūpe, tirdzniecības iespējas paplašinājušās, aktivizējusies globālā pilsoniskā sabiedrība, u.t.t. Taču, ja globalizāciju uztveram tikai kā progresu, un attīstības sadarbības darbību – kā labklājības ieviešanu mazāk attīstītajos pasaules reģionos, tad mums ir maldīgi priekšstati. Pastāv uzskats, ka globalizācijas nestie labumi, lai arī lielākoties sagaidīti ar prieku, ir mazāki nekā solīts, bet maksa par globalizēšanos – daudz augstāka nekā prognozēts (Stiglics, 17), īpaši, ja ņemam vērā ietekmi uz vidi, tradicionālo dzīvesveidu un sociālo iekārtu, nodarbošanos, drošumspēju, un kultūru, arī politiku.

Pasaule ir daudzveidīga. Izzinot savu apkārtējo vidi un savu lomu tajā, kā arī, gūstot līdzdalības pieredzi vietā, kas mums labi pazīstama, diez vai varam izveidot universālus – visai globālajai sabiedrībai attiecināmus ieteikumus.

- *Kāda ir tava attieksme pret globalizāciju?*
- *Kā izpaužas lokālā un globālā mijiedarbība tavā kopienā – pozitīvi, neitrāli, vai rada spriedzi? Kas iespaido tevi un tavu kopienu?*

Taču daudz vairāk labuma nesīs mūsu domas un rīcība, ja tā vietā, lai plānotu un īstenotu pārmaiņas nepazīstamā kopienā, censtos atšķirīgo izzināt un gūt sadarbības pieredzi ar cilvēkiem, kuru kultūra un dzīvesveids mums ir sveši. Nevar iemīlēt tautu, ja nebrauc uz laukiem un tur nelīdzdarbojas. Šāda pieredze paplašinātu mūsu izpratni un līdz ar to, mūsu ikdienas lēmumi un līdzdalība savā vietējā kopienā būtu daudzveidīga un nozīmīgāka. Izvēle par savu dzīves un darbības telpu katram ir jāizdara pašam. Un atbalsts, kas tiek sniegts no citām dzīves telpām, lai tam būtu ilgtspējīgas sekas, būtu jāvirza arī izpratnes paplašināšanai un pieredzes bagātināšanai. Tad tiktu veikti informēti lēmumi par personīgās, kopienas vai ārējo atbalstītāju rīcības cēloņiem, sekām, priekšrocībām, riskiem un draudiem.

- *Ko es gribētu mācīties - informācija, prasmes un attieksmes - no citiem savai, savas vietējās kopienas, valsts, Eiropas un pasaules ilgtspējīgai attīstībai?*
- *Kāpēc? Ko man šī informācija, prasmes un attieksmes dotu?*

GLOBALIZĀCIJAS PROCESU IETEKME UZ PERSONĪGO DZĪVES DARBĪBU, UZ VIETĒJIEM UN REĢIONĀLIEM PROCESIEM

Lai arī globalizāciju mūsdienās apstrīd un kritizē, globalizācijas process būtībā nav ne slikts, ne labs. Tas ir kā durvis uz dažāda veida ieguvumiem. Un tieši šo ieguvumu atšķirīga pārvaldīšana un izmantošana ir tā, kas vienai cilvēku grupai nes labumu, citai – katastrofas. Globalizācija kā process, kas norisinās visas planētas – globālā līmenī, nosaka to, ka ir nepieciešama globālās kopības izjūta, savstarpējā mijiedarbība, individuāla līdzatbildība un līdzdalība, un kolektīva rīcība.

Tātad problēma nav globalizācijā, bet tās pārvaldīšanā. Ja tā turpināsies tādā pašā veidā, globalizācija turpinās izraisīt nabadzību, nevienlīdzību un sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās jomas nestabilitāti pasaulē (Stiglits, 222).

Objektīvi var saskatīt vispārīgo iemeslu, kāpēc globalizācijas sekas ir tik atšķirīgas. Šis iemesls ir tāds, ka globalizācijas procesā radušos iespēju piesaiste nebalstās uz izpratni par pasauli kā globālo kopienu, kas ir mūsu visu mājas. Drīzāk gan izpratne ir daudz šaurākā – vietējās kopienas vai nacionālajā līmenī balstīta, tāpēc par globālo resursu ilgtspējīgu uzmantošanu un sava dzīves stila un saimnieciskās darbības ietekmes globālajām sekām domāt nav prioritāte. Un līdz ar to, atbildība ikviena cilvēka un kopienas, un visas pasaules priekšā netiek attiecināta uz ikdienas lēmumu pieņemšanu un dzīves stilu.

Šo problēmsituāciju varētu risināt, nodrošinot līdzsvaru starp to, lai mūsu dzīves darbības un atbildības līmeņi sakristu. Diez vai mūsdienās būtu daudz tādu cilvēku, kuri apgalvotu, ka darbojas tikai vietējā kopienā un izmanto tikai vietējās kopienas resursus. Mūsu visu dzīves darbība un resursu izmantošana sniedzas globālajā kontekstā, tāpēc ir jānācās ne tikai izprast globālo kontekstu un savu lomu tajā, bet arī būt līdzatbildīgiem un līdzdarboties globālā mēroga lēmumu pieņemšanā.

- *Kā es varu piedalīties savas ikdienas dzīves darbības un atbildības mēroga līdzsvarošanaī?*
- *Kā mana kopiena varētu iesaistīties vai iesaistās globāla mēroga lēmumu pieņemšanā? Kādi ir izaicinājumi, ar ko varētu sastapties? Kā tos pārvarēt? Ko no tiem varētu mācīties?*

VIETĒJO JEB LOKĀLO INICIATĪVU SAISTĪBA AR GLOBĀLIEM PROCESIEM, LOKĀLĀS REAKCIJAS UZ GLOBĀLIEM PROBLĒMJAUTĀJUMIEM

Vietējā jeb lokālā līmeņa iniciatīvas raksturo tas, ka primārais informācijas avots tajās ir vietējās kopienas konteksts – kopienas vajadzības, intereses un identitāte. Uz šādu vietējo iniciatīvu darbību balstās [LEADER pieeja](#) – Eiropas Kopienas (EK) iniciatīva, ko finansē no ES struktūrfondiem, kas kopš 2000.gada apvieno mērķtiecīgas un savstarpēji koordinētas aktivitātes lauku attīstībai, ar mērķi

rosināt vietējo kopienu meklēt jaunus risinājumus esošajām ikdienas dzīves problēmām. Nosaukums LEADER ir izveidots no franču valodas vārdu pirmajiem burtiem un nozīmē: *mērķtiecīgas un koordinētas rīcības lauku ekonomikas attīstībai*. Dzīves kvalitātes uzlabošana – sociālie, ekonomiskie uzlabojumi un vides saglabāšanas iespējas vietējās lauku kopienās ir LEADER pieejas prioritāte. LEADER pieejas nozīmīgākais ieguldījums ir vietējās kopienas attīstības prioritātēs balstīta vietējās attīstības stratēģijas izstrāde vietēja līmeņa problēmu risināšanai, kas aktuālas konkrētās lauku teritorijas iedzīvotājiem.

Kopiena ir jebkura vecuma, dzimuma, nodarbošanās, sociālās, kultūras, reliģiskās, estētiskas, reliģiskās piederības cilvēku grupa, ko vieno kopīgs mērķis un līdzdalība gan aktuālu problēmjautājumu risināšanā, gan visas kopienas tālākā attīstībā. Ja kopiena darbojas vietējās teritorijas robežās un veicina vietēja līmeņa attīstību, to varam saukt par **vietējo kopienu**, ja kopiena savu darbību saista ar lauku teritoriju, tad to varam saukt par **lauku kopienu**, ja kopienas darbība saistās ar kādu konkrētu satura jomā, tad to varam saukt par **ideju kopienu**. Kā viena no ideju kopienām ir nosaucama LAPAS, jo platforma apvieno nevalstiskas organizācijas un nodrošina ideju apmaiņu un iniciatīvu īstenošanu attīstības sadarbības un globālās izglītības jomā.

LEADER pieejas struktūra balstās uz glokalizācijas procesu, kuru raksturo septiņas savstarpēji saistītas iezīmes:

1. Teritoriāla vietējās attīstības stratēģija,
2. Apvērsta (arī augšupējā jeb augšupejoša - [bottom-up](#)) pieeja lēmumu pieņemšanā, kur nozīmīga ir informētība, līdzdalība, spēju un prasmju veidošana,
3. Partnerattiecības starp valsts un privāto sektoru: vietējās rīcības grupas (VRG), kuru uzdevums ir izstrādāt un īstenot vietējo attīstības stratēģiju, pieņemt lēmumus par šīs stratēģijas finanšu resursu piešķiršanu un pārvaldīt tos,
4. Jebkura veida jauninājumu atbalstīšana,
5. Integrētās un daudznozaru darbības,
6. Informācijas tīklu veidošana,
7. Sadarbība starp dažādām vietējām teritorijām, LEADER grupām vai citām grupām, kurās izmanto līdzīgu pieeju.

Katra iezīme papildina, labvēlīgi mijiedarbojas ar citām iezīmēm visā īstenošanas procesā, tāpēc nav nodalāmas viena no otras. Tās rada pozitīvu ietekmi uz vietējo teritoriju attīstību un to spēju atrisināt savas problēmas. Līdz ar to, LEADER pieeja ir veiksmīgs stratēģisks ieguldījums vietējās kopienas attīstībā.

[Lauku kopienu kustības](#) ir globāli pazīstama pieredze jau aptuveni 30 gadus. Tā ir sākusies Somijā, lai meklētu risinājumus sociālajām izmaiņām lauku teritorijās. Pašreiz lauku kopienu kustības ir aktīvas visā Eiropā un darbojas ar mērķi pašorganizēt dzīvi vietējās kopienās, esot nevis kā atbalsta saņēmēji, bet gan kā attīstības iniciatori, kas spēj ietekmēt arī lēmējvaru un līdz ar to, arī nākotni savā kopienā. Lauku kopienu kustību veiksmīgākā iniciatīva ir [Lauku kopienu parlaments](#), kas būtiski ietekmē pilsoniskās sabiedrības veidošanos un veicina pāreju uz līdzdalības demokrātiju Eiropas lauku teritorijā (Šoster, Halheard). Šāda veida iniciatīvas ir tās, kas būvē ne tikai vietējās un nacionālās nozīmes tiltus starp kopienas iedzīvotājiem, pašvaldību un valsts politiskās varas pārstāvjiem, bet arī starp līdzīgām un atšķirīgām citu valstu lauku kopienām. Lauku kopienu tīklojuma atbalsta pieredze pilsoniskās sabiedrības veidošanā un stiprināšanā, lauku jauniešu iesaistīšanā kopienu dzīvē, un sadarbībā ar lēmējvaru gan jaunajās, gan vecajās Eiropas valstīs ir nozīmīgs ieguldījums visas Eiropas, un līdz ar to, globālajā attīstībā (Dower, Lorenzen).

Lauku kopienu aktivitātes atšķiras gan pa valstīm, gan reģioniem. Un šīs aktivitātes veido katras – lielāka vai mazāka mēroga lauku kopienas stāstu par tās unikālo attīstību. Latvijas lauku kopienu [attīstības stāstā](#) nozīmīgākās vajadzības, ko izvirzījuši kopienu ļaudis, ir:

- Uz vietējiem resursiem balstīta kopienu ekonomiskā aktivitāte;
- Kopienu mūžmācīšanās;
- Piederība un mijiedarbība kopienās;
- Resursi un sistēmas kopienu attīstībai;
- Kopienu dzīvesvide.

Katru no šīm vajadzību grupām raksturo labās prakses pieredze, veiksmīgākās ieviešanas metodes un aktīvās organizācijas darbā ar kopienām, no kā pasmelties pieredzi. Šādi informācijas apkopojumi ir kā iedvesmas avots ikvienam lauku kopienas pārstāvim, darbojoties ar savā kopienā aktuālajiem jautājumiem.

Lauku kopienās ir aktuāla nepieciešamība spēcīnāt savu cilvēkresursu un organizāciju kapacitāti: apvienoties, apkopot savu pieredzi, padarīt to pieejamu plašākam cilvēku lokam, attīstīt sadarbības tīklus, pilnveidot prasmes komunicēt un sadarboties ar daudzveidīgiem partneriem, veidot un īstenot kopīgu cerīgas nākotnes skatījumu. Veiksmīgs piemērs, kā šie jautājumi tiek risināti, ir Atvērtās sabiedrības fonda (*Open Society Foundations – OSF*) Izglītības atbalsta programmas (*Education Support Program – ESP*) iniciatīva [Eiropas iedzīvotāju kopienu labklājībai](#). Iniciatīvas mērķis ir sniegt atbalstu Eiropas valstu izglītības jautājumu jomā strādājošajām vietējās kopienas organizācijām (*grassroots organizations*) savas kopienas aktivizēšanā, sabiedriskā viedokļa veidošanā par atstumtības draudiem izglītībā, un palīdzības sniegšanā mazāk aizsargātajām sabiedrības grupām.

Vietējās kopienas organizācijas šai iniciatīvā ir gan nozīmīgākais resurss, gan mērķauditorija. Lai arī to pieredze, viedoklis un zināšanas tiek salīdzinoši maz izmantotas, tās atrodas vistuvāk katram cilvēkam un viņa vajadzībām.

Līdz ar to, vietējās kopienas organizācijām ir praksē balstīta pieredze ieraudzīt cilvēku un viņa vajadzības veselumā. Vietējās kopienas organizācijas ir piemērotas specializētu holistisku stratēģiju izstrādāšanai, jo kopienas pārstāvju dažādība ir kā pamats starpsektoru sadarbībai. Savu aktivitāšu nozīmīguma dēļ, vietējās kopienas organizācijas nereti kļūst par izaugsmes un cerības zīmoliem savās kopienās, esot vienlaikus atbalsts, drošība, pamudinājums un uzmundrinājums veidot savas kopienas cerīgu nākotni.

Atbalstu cilvēkresursu un organizāciju kapacitātes spēcīnāšanā, pilsoniskas sabiedrības veidošanā un vietējo izglītības iestāžu kā kopienas resursa aktualizēšanā Latvijā veiksmīgi nodrošina [Izglītības attīstības centrs](#) (IAC), kam ir izveidojusies veiksmīga sadarbība ar vietējo kopienu organizācijām dažādos Latvijas reģionos. Īpašas sinerģijas tiek veidotas ar kopienām un skolām, kas piedalās Sorosa fonda – Latvija (SFL) iniciatīvā [Pārmaiņu iespēja skolām](#), projektos [Mācāmie mācīties: skolu un biedrību sadarbības modeļu veidošana mācīšanās motivācijas paaugstināšanai sešās Latvijas kopienās](#), un [Dažādība kā izglītības un kopienas attīstības resurss](#). Īpaši jāatzīmē IAC projekti [Skolas kā satelīti attīstības izglītībā](#) un [Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos](#), kuri lielā mērā ir veicinājuši globālās dimensijas atpazīstamību Latvijā. No citām nevalstiskajām organizācijām: [Asociācija Izglītība Ilgtspējīgai Attīstībai](#) (AIIA), [Attīstības Kolba](#), [GLEN Latvia](#) (GLEN), [homo ecos](#); [Humana People to People Latvia](#) (HUMANA) ar projektiem [Globālā skolotāja tituls](#) (kopā ar Latvijas pieaugušo izglītības asociāciju), [Skolu iniciatīva: Globālais skolotājs](#), [JASMA](#), [Latvijas Augstskolu pedagogu sadarbības asociācija](#) (LAPSA), [Papardes Zieds](#) (PZ), u.c. Lai arī liela daļa no šīs darbības norisinās skolās, skolas līdzās bibliotēkām un kultūras centriem ir nozīmīgs infrastruktūras, sociālais un kultūras resurss vietējās kopienas attīstībā.

Globāla līmeņa darbošanās veicina izpratnes paplašināšanos un pacelšanos pāri vietējās kopienas un valsts līmenim. Latvijā nozīmīgu ieguldījumu vietējo kopienu jaunatnes globālajā izglītībā ir devušas GLEN un HUMANA, aicinot jauniešus piedalīties dažādos starptautiskos semināros attīstības valstīs un ES valstīs. Pētniecības iniciatīvas, pieredzes apmaiņas un izglītības seminārus ir piedāvājušas Attīstības Kolba un LAPSA LR Ārlietu Ministrijas noteiktajās prioritārajās u.c. valstīs, piem., Moldova, Gruzija, Uzbekistāna, Azerbaidžāna, Tadžikistāna, Kirgizstāna, u.c.

- *Ko vietējo kopienu veiksmīgā pieredze un attīstība dod valstij, Eiropai, pasaulei?*
- *Kādi ir labās prakses piemēri kas darbojas un iedvesmo citus LV?*

Aprakstītās vietējās jeb lokālās iniciatīvas ir saistītas ar globāliem procesiem, jo katra no tām ir vietējā līmeņa jeb lokālās reakcijas uz globālajiem problēmjautājumiem, kas saistās ar dzīves kvalitātes uzlabošanu, dabas un kultūrvides resursu izmantošanu, vietējo ražojumu pievienotās vērtības un konkurētspējas palielināšanu.

Vietējās iniciatīvas lielā mērā balstās uz individuālo kapacitāti – iesaistīšanos un sociālo kapacitāti – līdzdalību un kopradi. Šo iniciatīvu devums ir veiksmīgi aprakstīts [LEADER pieejas aprakstā](#):

- iespēja pašiem noteikt vietējā līmeņa attīstības virzienus, iesaistoties lauku teritorijas vajadzību noteikšanā;
- iespēja iesaistīties lēmumu pieņemšanā par noteiktām lauku attīstības idejām nepieciešamo atbalstu;
- iespēja īstenot vietējās attīstības projektus dzīves kvalitātes uzlabošanai konkrētā lauku teritorijā;
- iespēja veidot jaunu skatījumu uz lauku dzīves apstākļiem un iespējām;
- iespēja veidot vai uzlabot lauku iedzīvotājam nepieciešamos pakalpojumus pēc iespējas tuvāk dzīves vietai;
- iespēja veidot piederības sajūtu un lepnumu par savu teritoriju un vairot iespējas lauku teritorijās (īpaši jauniešiem);
- iespēja paplašināt vietējās zināšanas, motivācijas, resursus un izmantot tos savas dzīves kvalitātes uzlabošanai;
- iespēja uzsākt jaunas ekonomiskās aktivitātes lauku teritorijās un palielinātu esošā produkta vai jaunizveidotā produkta konkurētspēju un atpazīstamību tirgū;

- Iespēja rūpēties par lauku teritorijai raksturīgās kultūras un dabas vides, tradīciju saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu.

Gandrīz neviena kultūra mūsdienās nav autentiska un pašpietiekama. Globalizācija, īpaši kultūras un sociālā joma, atjaunina vietējās kopienas dzīvi. Iespaidojoties no piemēriem, kas nāk no citurienes, tiek radītas jaunas kultūras un sociālās ekspresijas. Globalizācijas procesa ietekmē fiziskās kopienas tiek virtualizētas, paliek mobilākas. Veidojas jauna kopienu forma – virtuālā kopiena ar virtuālajām sociālajām attiecībām un savstarpējo saikni. Tajā informācijas apmaiņa notiek daudz paātrinātākā veidā. Līdz ar to, ikvienam vietējās kopienas pārstāvim ir nozīmīga loma ne tikai vietējās, bet arī reģionālās un globālās attīstības veicināšanā.

- *Kāds komunikācijas veids būtu vēlams manu ideju paušanai par kopienas tālāku attīstību?*
- *Kādu vidi personīgajai labizjūtai un saskaņotai sabiedrībai es vēlētos veidot sev apkārt savā kopienā?*
- *Kādas vērtības un noteikumi veido man vēlamo sabiedrību manā kopienā?*
- *Kādā sabiedrībā es vēlētos dzīvot?*

PAR GLOKALIZĀCIJU RAKSTUROJOŠAJIEM JĒDZIENIEM ATTĪSTĪBAS SADARBĪBĀ

PARADIGMU MAIŅA ATTĪSTĪBAS SADARBĪBĀ

Pašreizējais laika posms globālajā kontekstā ir īpašs, to raksturo jautājumu pārsvars par atbildēm.

- *Kāpēc ir vajadzīgas pārmaiņas izpratnē par to, kas ir attīstība un attīstības sadarbība?*
- *Kādas pārmaiņas attīstības sadarbības jomā ir nepieciešamas pašreiz?*
- *Kuras no tām raksturo vietējo, nacionālo, Eiropas un globālo kontekstu?*
- *Cik dziļi jārok, lai notiktu pārmaiņas? Kā tas bija tavā dzīvē? Kas veicināja pārmaiņas tavā dzīvē?*

Gandrīz ikvienā jomā iepriekšējā gadsimta domu un kultūru veidojošā izpratne vairs nav spējīga izskaidrot mūsdienu sabiedrībā pastāvošos globālos izaicinājumus un to atspoguļojumu lokālajā kontekstā. Vēsturiskā pieredze liecina, ka paradigmu maiņa nav unikāls notikums, bet gan sociuma likumsakarīga spirālveida izaugsme. Vēstures gaitā sabiedrība ir pieredzējusi vairākas būtiskas kultūras paradigmu maiņas, klasiskākais

un visaptverošākais no tiem, ir skatījums, kas skar visas svarīgākās cilvēces izpausmes jomas, skatījums, kas diskutē par *premodernisma*, *modernisma* un *postmodernisma* laika posmiem.

Notiekošās izmaiņas Latvijas sociālajā, ekonomiskajā un kultūras sfērā ir atbalsis no modernisma laika posma maiņas uz postmodernismu. Līdz ar to, uz iepriekšminētajām pārmaiņām pamatojas arī attīstības paradigmu maiņa, kas piesaka būtiskas izmaiņas sistēmā kopumā – gan formas, gan satura, gan filosofijas, gan izpausmes, gan attieksmju, gan attīstības politikas ziņā, kas, viennozīmīgi, balstās uz izmaiņām Eiropas un globālajā sociāli ekonomiskajā struktūrā.

Attīstības paradigmu maiņa – uz globālo attīstību balstīta viena pasaules uzskatu kopuma (nosaka veidu, kā uztveram realitāti un kā darbojamies) nomaiņa ar citu.

Paradigma ir uzskatu kopums, kas rodas pasaules un sevis izzināšanā un līdzdarbībā. Paradigmu maiņa ir pāreja no viena uzskatu kopuma uz citu, no tradicionāla jeb vecā uz jaunu domāšanas veidu, ko raksturo pārmaiņas visās cilvēka darbības jomās. Jaunais cilvēka, kopienas un sabiedrības dzīvē ienāk divos veidos – kā **izmaiņas** un kā **pārmaiņas**.

Atšķirību starp abiem veidiem ir aprakstījis Kens Vilbers (Vilbers, 2010, 2013), kurš uzskata, ka izmaiņas (sauktas arī par translāciju) notiek, papildinot pieredzi vienā un tai pašā uzskatu sistēmā un viena un tā paša domāšanas līmeņa ietvaros. Šis izmaiņu process ir neizjauca mūsu iekšējās pasaules un sociālās drošības, komforta un aizsargātības sajūtu, jo neveicina radikālas pārmaiņas, kuru rezultātā kļūstam citādāki. Pārmaiņas (sauktas arī par un transformāciju) nenorisinās vienā un tai pašā uzskatu sistēmā vai domāšanas līmenī, bet gan vienas uzskatu sistēmas vai domāšanas līmeņa maiņa uz nākošo. Pārmaiņas, līdz ar to, ienes nedrošību, jo iepriekšējais uzskatu kopums ir novecojis un vairs nav pietiekošs jeb adekvāts jaunajai ikdienas realitātei. Metaforiski šīs atšķirības var labāk saprast, kas iztēlojamies daudzstāvu namu: kustība stāva ietvaros būs izmaiņas, un kustība pa stāviem uz augšu būs pārmaiņas. Tāpēc, kad runājam par paradigmu maiņu, ar to ir jāsaprot pārmaiņas, nevis izmaiņas.

Paradigmu maiņas process nav ne īss, ne viegls. Ir skaidrs, ka jaunās paradigmas piedāvātā izpratne par pasauli radikāli atšķiras no materiālistiskās pasaules izpratnes, kas mums ir tik ļoti pazīstama. Un jaunā pasaules izpratne neatlaidīgi iepazīstina ar jauna satura vērtībām un attieksmēm, kas izpaužas mūsu uzvedībā un rīcībā un veido pamatu veiksmīgai pārejai uz jauno attīstības paradigmu. Pastāv dažādi šķēršļi paradigmu maiņai: **iekšējie** – nespēja iziet no esošā uzskatu jeb domāšanas ietvara un **ārējie**. Taču, tā vai citādi, pārmaiņas ir neizbēgamas, jo cilvēce pastāvīgi attīstās, un esošos uzskatus, lai cik tie būtu ierasti un parocīgi, pakāpeniski nomaina jauni.

Paradigmu maiņa iespaido visas jomas un procesus, arī attīstību. Attīstības paradigmu maiņā varam raksturot veco un jauno attīstības paradigmu.

Vecā attīstības paradigma	Jaunā attīstības paradigma
Fokuss uz ekonomisko attīstību kā nozīmīgāko attīstības jomu	Fokuss uz ilgtspējīgu attīstību, kas balstās uz vides resursu pieejamību kā prioritāti
Militārā (militāro konfliktu un karu novēršana) drošība un fiziskā drošība	Cilvēkdrošība (ekonomiskā, vides, pārtikas, veselības, kopienu, politiskā un personīgā drošība)
Attīstība – galvenokārt attīstības valstu problēma	Attīstība – vienlīdz svarīga gan attīstības valstīm (saņēmējvalstīm), gan attīstītajām valstīm (donorvalstīm)
Planētas resursi ir bezgalīgi, un tiem ir tendence atjaunoties	Planētas resursi ir ierobežoti un ievērojamā ātrumā samazinās

Informācijas fragmentācija un nošķirtība pa jomām	Informācijas integrācija un saikne ar cilvēku dzīvi
Vienvirziena ietekme, uzsvars uz mācīšanu	Mijiedarbība, atgriezeniskā saite, uzsvars uz mācīšanos
Uzsvars uz loģisko, vidējo aritmētisko, procentuālo un kvantitatīvo daudzumu	Uzsvars uz vērtībām, daudzveidības diapazonu, kvalitatīvajiem / aprakstošajiem rādītājiem
Balstīts uz birokrātiskām un hierarhiskām organizācijām	Balstīts uz sabiedrību / kopienām, kas mācās
lekarotāja / laupītāja / ekspluatatora apziņa	Ekoloģiskā / saimnieka apziņa
Planētas izzināšana bez vajadzības izzināt sevi	Tikai izzinot sevi varam izzināt planētu

- *Sagrupē pa pāriem: atrodi katram vecās paradigmas apgalvojumam atbilstošu jaunās paradigmas apgalvojumu;*
- *Vienu apgalvojumu pāri izstāsti citām grupām detalizētāk, pamatojot to ar piemēriem no savas pieredzes.*

Paradigmu maiņu var skaidrot gan konceptuāli – ideju un izpratnes līmenī, gan praktiski – saistot ar mūsu katru ikdienas dzīvi. Katram no mums ir arī personīgās prioritātes.

- *Individuāli: uzraksti 5-8 atslēgas vārdus, kas raksturo jauno attīstības paradigmu (katru uz atsevišķas līmlapiņas);*
- *Grupās: sagrupējiet visus atslēgas vārdus vienotā klasifikācijā;*
- *Grupās: aprakstiet jauno attīstības paradigmu, izmantojot izveidoto klasifikāciju.*
- *Diskusija: Ko nozīmē attīstība / izaugsme / progress katrā paradigmā? Kāds ir jaunās paradigmas skatījums uz: cilvēku, kopienu, sabiedrību, planētu?*

Lai paradigmu maiņa veiksmīgi norisinātos, ir jāmaina arī retorika, lai nebūtu plaša starp vārdiem jeb runām un ikdienas situācijām. Valodnieciskais skatījums iesaka viedokļu izteikšanai izmantot pozitīvus un proaktīvus jēdzienus, kas saturiski attēlo vēlamo sasniedzamo rezultātu, nevis tādus, ko izmanto, lai aprakstītu civilizācijas modeli, kas sev ceļus lauza ar cirvjiem un arkliem mežonīgajā dabā, un kas raksturo kontroles un salīdzināšanas, iekarošanas un kolonizācijas kultūru. (Makdono, Braungarts, 2012). Šādā veidā būs iespējams novērst un izvairīties no kategoriju kļūdām, kas ir viena pasaules skatījuma mēģinājums uzurpēt pārējo lomu. (Vilbers, 2013) Piemēram, mācīšanās nevis apmācības.

ATTĪSTĪBAS SADARBĪBA JAUNAJĀ ATTĪSTĪBAS PARADIGMĀ

Glokalizācijas metodoloģijas „*Es savā kopienā un pasaulē*” saturiskais un procesuālais pamats ir jaunā attīstības paradigma un visi būtiskākie jēdzieni, kas to raksturo. Līdz ar to, glokalizācija ir kā pamatprincips attīstības sadarbības jaunās paradigmas izpratnē un tās pielietošanā.

Attīstības sadarbība ir globāla mēroga joma, kas ir virzīta uz starpvalstu attiecībām. Attīstības sadarbības pieredze ir aizsākusies pēc Otrā pasaules kara un kopš tā laika tā ir pieredzējusi dažādas pārmaiņas. [Attīstības sadarbība](#) (*development co-operation*) pamatā ir nekomerciālas un nemilitārās aktivitātes, piemēram, palīdzība veselības aprūpes, vides aizsardzības, infrastruktūras uzlabošanas, speciālistu izglītošanas jomā. Tās principi ir universāli, jo ir balstīti vērtībās, kas aprakstītas [ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācijā](#), [ANO Tūkstošgades deklarācijā](#), [ANO Pasaules ilgtspējīgas attīstības samita deklarācijā](#), u.c.

Lai arī attīstības sadarbības virziens ir līdzsvarota pasaules valstu attīstība, reālā situācija liecina, ka valstu attīstības līmenis nav līdzsvarots. To norāda [tautas attīstības indekss](#) (*Human Development Index*) – ANO veidots valstu attīstības rādītājs, kurā ir ietverti rādītāji:

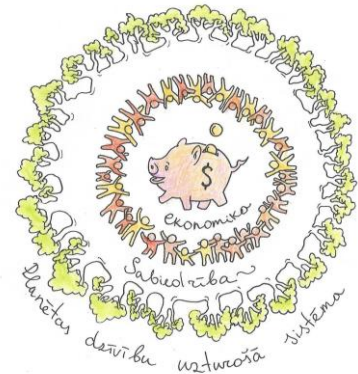
- par iekšzemes kopproduktu (IKP) uz vienu iedzīvotāju, kas raksturo ekonomisko labklājību valstī,
- par iedzīvotāju prognozējamo dzīves ilgumu, kas raksturo veselības jomu valstī,
- par iedzīvotāju izglītības līmeni, kas raksturo valsts izglītības sistēmu.

Tautas attīstības indeksā pēc attīstības līmeņa valstis iedala četrās grupās – ļoti augsts, augsts, vidējs un zems indekss. 2014. gadā pēc indeksa datiem pirmajā vietā ir Norvēģija, pēdējā – Nigēra. Latvija ir 56. vietā un pieder ļoti augsti attīstītu valstu grupai.

Jau kopš sākuma ar attīstības sadarbību saprotam atbalsta sniegšanu trūcīgām un mazāk attīstītām valstīm ar mērķi veicināt šo valstu un to sabiedrību ilgtermiņa sociālo un ekonomisko attīstību un tādējādi sniegt ieguldījumu nabadzības mazināšanai pasaulē. Arī Latvija ir bijusi attīstības sadarbības un palīdzības saņēmējvalstu vidū. Taču, kopš iestāšanās Eiropas Savienībā Latvija ir kļuvusi par attīstības sadarbības donorvalsti, sniegusi atbalstu valstīm ar lielākiem attīstības izaicinājumiem, un ir veikusi regulāras iemaksas starptautiskajās organizācijās (piem., ANO, UNESCO, Pasaules Veselības organizācija, Sarkanais Krusts). Latvijas iespējas, un līdz ar to, prioritātes attīstības sadarbībā ir ekonomiskās izaugsmes, stabilitātes un demokrātijas stiprināšana tuvākajos reģionos – austrumu partnerības valstīs – atbalsts Baltkrievijai, kas pēc Tautas attīstības indeksa 2014.gadā ir 62.vietā, Gruzijai, kas ir 89.vietā, Ukrainai, kas ir 92.vietā, Moldovai, kas ir 124.vietā, un Afganistānai, kas ir 180.vietā. Līdz ar to, attīstības sadarbības politikas plānošanā un īstenošanā viens no būtiskiem elementiem ir Latvijas prioritātes Eiropas kaimiņattiecību politikā. Palīdzība šīm valstīm ir ne tikai finansiāls atbalsts, bet arī dalīšanās ekspertu zināšanās un praktiskā pieredzē valsts pārvaldes reformu īstenošanā, demokrātiskas sabiedrības, sociālās attīstības veicināšanā, vides aizsardzībā, izglītības sistēmas uzlabošanā un citās jomās. Šo Latvijas iesaistīšanos attīstības sadarbībā koordinē [Ārlietu Ministrija](#), kas nosaka, ka attīstības sadarbības politika ir daļa no Latvijas ārlietu un drošības politikas.

Laika gaitā izpratne par attīstības sadarbību ir ievērojami mainījusies. Sākotnēji attīstības valstis tika uzskatītas tikai par pasīvām palīdzības saņēmējām, un aukstā kara gados tika dēvētas par „trešo pasauli” vai

Attīstības sadarbība – sākotnēji: nekomerciāla un nemilitāra atbalsta sniegšana trūcīgām un mazāk attīstītām valstīm ar mērķi veicināt šo valstu un to sabiedrību ilgtermiņa sociālo un ekonomisko attīstību un tādējādi sniegt ieguldījumu nabadzības mazināšanai pasaulē, taču pašreizējā izpratnē (balstoties uz jauno attīstības paradigmu) vairāk līdzinās zināšanu un pieredzes nodošanai un kopīgai mācīšanās un līdzdalībai ar mērķi veicināt mazināt **nabadzību un nevienlīdzības un veicināt ilgtspējīgu – sociālo, vides un ekonomisko attīstību.**

„mazattīstītajām valstīm”. Taču mūsdienu izpratne par starpvalstu sadarbību balstās uz daudz plašāku izpratni par attīstību, un kādreizējā *trešās pasaules vai mazākattīstīto valstu* nosaukumu aizvietojam ar apzīmējumus *attīstības valstis*, ar to uzsverot, ka nabadzība un nevienlīdzība ir globāla sociāli ekonomiska parādība, vai vienkārši *partnervalstis*.

Kopš 20. gadsimta 90. gadiem līdzās ekonomiskajai izaugsmei arvien lielāka uzmanība tika pievērsta korupcijas apkarošanai, nabadzības mazināšanai, vides ilgtspējai, kā arī citiem attīstības sociālajiem un ekoloģiskajiem aspektiem.

Jaunās attīstības izpratnes pamatā ir līdzdalības, sadarbības un ilgtspējības principi, kas attīstības sadarbības pieredzē izpaužas kā:

- ilgtspējīgu palīdzības veidu izvēle, kas samazina saņēmējvalstu atkarību no palīdzības,
- donorvalstu un saņēmējvalstu līdzvērtīga iesaistīšanās sadarbības plānošanā un īstenošanā,
- attīstības sadarbības pieredzes pārraudzīšana gan donorvalstīs, gan saņēmējvalstīs, lai mazinātu nesaimnieciskumu, korupciju vai citas negatīvas parādības.

Attīstības jēdziena saturisko izpratni lielā mērā veido diskusijas par ilgtspējīgu attīstību, kas aizsākās 1992.gadā ANO pasaules valstu vadītāju konferencē „Vide un attīstība” Riodežaneiro. Šajā konferencē tika pieņemta deklarācija un rīcības programma 21.gadsimtam, kas ir pazīstama kā [Agenda 21](#), un arī tika aktualizēta populārākā ilgtspējīgas attīstības definīcija: ilgtspējīgā attīstība ir vides, sociālā un ekonomiskā attīstība, kura apmierina šodienas vajadzības, neradot risku nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanai. Pēc šīs izpratnes, vides jeb ekoloģiskā, sociālā un ekonomiskā attīstība ir vienlīdz nozīmīgas. Tas nozīmē, ka augsti ekonomiskie rādītāji nav pretrunā ar vides aizsardzības prasībām un sociālās vides drošumspēju. Taču, balstoties uz globāla līmeņa izpratni par pasaules attīstību un ar to saistītajiem globālajiem izaicinājumiem – [klīmata pārmaiņām](#), [naftas resursu samazināšanos](#), un globālās [izaugsmes robežām](#), ekonomiskās augšupejas robežas ir diskutablas. Ilgtspējīgas attīstības izpratnē, kur vides, sociālā un ekonomiskā attīstība ir nehierarhiski saistītas viena ar otru, lielākais pretrunu objekts ir ekonomiskais aspekts, jo tas ir definēts pārāk šauri un, līdz ar to, pauž kļūdainu skatījumu uz ekonomiku. Ir pienācis laiks nevis mainīt globālās ekonomikas stratēģijas, metodes un ietekmes zonas, bet gan izpratni par ekonomikas jomu saistībā ar citām attīstībai nozīmīgām jomām.

Lai arī ekonomika tradicionāli balstās uz dabas resursu izmantošanu, tā vairs nevar pastāvēt kā svarīgākais, nozīmīgākais attīstības virzītājspēks, kas virza arī vides un sociālās jomas attīstību. Ekonomikas joma nav kā vienīgais pamats citām attīstības jomām, proti, cilvēku drošumspējai, labklājībai, kultūras identitātes izkopšanai, vides ilgtspējai, u.c. Attīstības pamatā mūsdienu globalizētajā pasaulē ir nevis ekonomiskais kapitāls, bet gan vides resursi. Tas ir tāpēc, ka planēta, uz kuras dzīvojam, ir ierobežota telpas un vides resursu ziņā. Līdz ar to, lineāra izpratne par ekonomisko attīstību ir pretrunā ar planētas, tai piederošo sugu (arī cilvēku) un mūsu katra ilgtspēju.

Ilgtspējīga attīstība ir ne tikai skatījums uz attīstību kopveselumā, bet arī pamats cerīgai kopīgai nākotnei vietējā un globālā līmenī. Ilgtspējīgas attīstības izpratne, kur ekonomiskā, vides un sociālās

Ilgtspējīga attīstība - attīstība, kas atbilst pašreizējām vajadzībām un neapdraud iespējas īstenot nākamo paaudžu vajadzības, citiem vārdiem sakot, gādāšana par to, lai pašreizējā izaugsme neapdraud nākamo paaudžu izaugsmes iespējas. Ilgtspējīga attīstība ir ne tikai skatījums uz attīstību kopveselumā, bet arī pamats cerīgai kopīgai nākotnei vietējā un globālā līmenī.

joma ir hierarhiskās attiecībās, ar planētas dzīvību uzturošo sistēmu – vidi kā attīstības nozīmīgāko resursu, sniedz kritiskāku, tāpēc reālistiskāku skatījumu (Fischer, Manning, Steffen, 2007), un veido jaunās attīstības skatījuma pamatu.

Nozīmīgākās jaunajā attīstības paradigmā balstītās atziņas, kas ir ņemtas vērā veidojot globalizācijas metodoloģiju:

- Attīstības sadarbība apvieno, nevis sadala globālo sabiedrību divās grupās – mēs un viņi. Globāla un vietēja līmeņa attīstība ir vienlīdz nozīmīga visiem, un globālie problēmjautājumi ir vienlīdz svarīgi ikvienam.
- Attīstības sadarbība ir zināšanu koprade un veiksmīgas pieredzes kopīga veidošana, nevis zināšanu nodošana tiem, kas nav pietiekoši kompetenti. Globālie problēmjautājumi ikvienam ir nebijis izaicinājums, tāpēc kopīgi mācāmies tos risināt. Globālie problēmjautājumi dažādās vietējās kopienās var izpausties atšķirīgi, tāpēc universāla recepte, kā tos atrisināt, un universāla ekspertu pieredze nepastāv.
- Attīstības sadarbībā pieņemtie lēmumi gan vietējā kopienā, gan globālajā ciemā ne tikai ietaupa cilvēkresursus, bet arī veido pamatu apzinātam kopīgam pozitīvam vēlamās nākotnes skatījumam. Attīstības sadarbību nevar noreducēt uz individuālām aktivitātēm.
- Attīstības sadarbība ir kopīgu risinājumu meklēšana, ne tikai palīdzība citiem. Sadarbības alianšu veidošana ir līdzvērtīga iesaistīšanās, kas veicina gan vietējā, gan globālā mēroga kopienu līdzsvarotu attīstību.
- Attīstības sadarbības prioritāte uz pozitīvu vēlamu nākotni balstīta skatījuma veidošana. Tā veicina pilsonisku līdzatbildību un rīcību gan vietējā, gan globālā mēroga kopienās. Tāpēc attīstības sadarbība ir ne tikai pagātnes kļūdu lāpīšana vai tagadnes problēmu risināšana.

Attīstības valsts – balstoties uz ilgtspējīgas attīstības mērķu (SDGs) izpratni – jebkura pasaules valsts, jo attīstības jautājumi uz visām valstīm attiecas vienādi, ar to uzsverot, ka nabadzība un nevienlīdzība ir globāla sociāli ekonomiska parādība.

- *Vai attīstības sadarbība ir par viņiem vai mums?*
- *Vai attīstības sadarbība nozīmē mācīšanu vai mācīšanos?*
- *Vai attīstības sadarbība nozīmē individuālo rīcību vai līdzdalību?*
- *Vai attīstības sadarbība nozīmē palīdzēt citiem vai veidot ilgtspējīgu kopienu alianšes?*
- *Vai attīstības sadarbība ir par pagātni, tagadni vai nākotni?*
- *Pamato katru atbildi...*

Līdz ar to, veiksmīga attīstības sadarbības pieredze, kas ir balstīta uz jauno attīstības izpratni, plašākā nozīmē ir zināšanu un pieredzes nodošana, abpusēja mijiedarbība un kopīga mācīšanās. Šī attīstības sadarbības izpratne attīstības sadarbības jomu tuvina **attīstības izglītības jeb globālās izglītības** (*development / global education*) jomai, kuras mērķis ir palīdzēt katram cilvēkam veidot izpratni, ka norises pasaulē ietekmē katru no mums un kāda ir mūsu ietekme uz citām valstīm.

Attīstības izglītība jeb globālā izglītība, līdzās tādiem izglītības veidiem kā izglītība ilgtspējīgai attīstībai, iekļaujoša izglītība, starpkultūru izglītība, izglītība mieram un taisnīgumam, u.c.,

Attīstības jeb globālā izglītība ir izglītības pieeja ar mērķi palīdzēt katram cilvēkam veidot izpratni, ka norises pasaulē ietekmē katru no mums un kāda ir mūsu ietekme uz citām valstīm.

būtiski ietekmē globalizācijas pieredzes veidošanos sabiedrībā. Latvijā attīstības jeb globālā izglītība lielākoties ir nevalstiskā sektora organizēts īsāka vai ilgāka laika mācību process ar papildus jeb kompensējošo ieguldījumu un kampaņveida interaktīviem neformāliem mācību semināriem gan formālajā izglītības sistēmā, gan kopienās.

BŪTISKĀKIE JĒDZIENI JAUNAJĀ ATTĪSTĪBAS PARADIGMĀ

Drošumspēja un cilvēkdrošība

Mūsu drošība ir atkarīga ne tikai no savām individuālajām īpašībām (domas un emocijas, darbībā iedzīvināts zināšanu un prasmju kopums) un rīcības, bet arī no ārējiem apstākļiem (medicīnisko pakalpojumu vai darbaspēku tirgus pieejamība u. tml.). **Mūsu drošumspēja raksturo to, kā mēs spējam adaptēties strauji mainīgā vidē. Cilvēks ar augstu drošumspēju ir par sevi drošs, radošs cilvēks, spējīgs parūpēties par sevi un citiem, pielāgoties apstākļiem. Drošumspēja ir mūsu spēja** ne tikai nezaudēt drošību un drošības sajūtu, bet arī drošību un drošības sajūtu atgūt.

Katrs pasaules, valsts un kopienas pārstāvis ar savu ikdienas dzīves pieredzi veido vietējā, nacionālā un globālā mēroga sabiedrību un procesus, kas to raksturo. Ne tikai ekonomiskā labklājība, bet arī sociālā un emocionālā pašizjūta ir rādītāji cilvēku spējai sadarboties kopīgiem mērķiem. Tāpēc ieguldījumam cilvēkkapitālā būtu jābūt attīstības plānošanas dokumentu pamatā.

Viena no Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020.gadam (NAP2020) prioritātēm ir cilvēka [drošumspēja](#). Ar mērķi aktualizēt cilvēkdrošības koncepciju un sekmēt tās pielietošanu kopienu līmenī LAPAS ir izstrādājusi [teorētisku ietvaru, praktiskas vadlīnijas un labās prakses piemēru aprakstu](#) cilvēkdrošības koncepcijas ieviešanai kopienās, konkretizējot indivīda, kopienas un pašvaldības iespējamo rīcību cilvēkdrošības līmeņa paaugstināšanai.

Lai arī mēģinām prognozēt, nevaram droši zināt, kādi apstākļi ietekmēs pasauli, Eiropu, Latviju un vietējo kopienu tuvākajā un tālākajā nākotnē. Mūsu ikdienas dzīve globalizācijas laikmetā ir pakļauta arvien straujākām izmaiņām. Tāpēc ir svarīgi stiprināt mūsu katra drošumspēju. Cilvēks ar pietiekamu drošumspēju spēj rast risinājumus ne tikai sev un tuvākajiem, bet arī sabiedrībai kopumā. Cilvēks ar nepietiekamu drošumspēju nevar saskatīt iespējas attīstīties, jūtas apdraudēts, neuzticas citiem, nesaredz savu saikni ar kopienas, valsti un pasauli, un neiesaistās cerīgas nākotnes veidošanā.

Pēc jaunās attīstības sadarbības izpratnes Ilgtspējīgas attīstības mērķi uz visām valstīm attiecas vienādi. Cilvēkdrošība ir joma, kas savukārt ir attīstības sadarbības mērķis, Ilgtspējīgas attīstības mērķu nodrošināšanai Latvijā ir viena no prioritātēm (Rajevska, 2011).

LAPAS ierosina skatīties uz attīstības sadarbību no cilvēkdrošības skatupunkta, jo:

- Cilvēkdrošība ir priekšnoteikums attīstībai. Ja cilvēks ir apdraudēts, viņš nevar attīstīties;
- Cilvēkdrošība palīdz noteikt attīstības sadarbības prioritātes. Cilvēkdrošības stiprināšanas aktivitātes palīdz apdraudētajiem indivīdiem, to kopienām un drošības gādniekiem stiprināt drošumspēju, lai varētu izveidot un īstenot attīstības stratēģijas;
- Cilvēkdrošības stiprināšana ir efektīva, tā ne vienmēr maksā dārgi, turklāt cilvēks, atguvis rīcībspēju, var aktīvi piedalīties savas, savu tuvinieku, kopienu un valsts attīstības veicināšanā;

Cilvēkdrošība - apvieno objektīvo un subjektīvo drošību, līdzsvaro indivīda un valsts atbildību, un ir priekšnoteikums attīstībai.

Drošumspēja raksturo to, kā spējam adaptēties strauji mainīgā vidē, tā ir spēja ne tikai nezaudēt drošību un drošības sajūtu, bet arī drošību un drošības sajūtu atgūt.

Ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM vai *Sustainable Development Goals – SDGs*) apvieno ekonomiskos, sociālos un vides aspektus un aptver 17 fokusa jomas un veidos pamatu tālākajām post-2015 procesa diskusijām.

- Cilvēkdrošība līdzsvaro indivīda un valsts atbildību. Cilvēks nevar paļauties tikai uz citiem, savukārt valsts un pašvaldības nevar izvairīties no atbildības veicināt attīstību;
- Cilvēkdrošība veicina līdzdalību. Mērķgrupas pašas identificē draudus un drošumspējas faktorus, līdz ar to risinājumi ir pamatoti uz pašu noteiktām vajadzībām, nevis uz to, ko trešā persona uzskata par nepieciešamu. Tāpēc arī rastie risinājumi ir iedarbīgi.
- Cilvēkdrošība apvieno objektīvo un subjektīvo drošību, un abas ietekmē cilvēka rīcību un spēju aktivizēties, lai līdzdarbotos savā un citu attīstībā.

- *Kādi ir cilvēkdrošības objektīvi izmērāmie un konkrētie subjektīvie parametri?*
- *Kā cilvēkdrošība izpaužas personīgajā, skolas, vietējās kopienas līmenī?*
- *Vispārīgi raksturo savu priekšstatu par savu drošību un situāciju kopienā, valstī, pasaulē.*
- *Kas tev palīdz uzturēt savu drošību un drošības sajūtu? Kā tu šos faktoros stiprini?*

Pilsoniskums

Pilsoniskās un sociālās kompetences ir vienas no Eiropas Padomes un Parlamenta 2006. gadā noteiktajām astoņām mūžizglītības pamatkompetencēm. Pilsoniskums cilvēka dzīvē izpaužas dažādi: tradicionālais pilsoniskums (*iemācos un uzvedos*), pasīvais / likumpaklausīgais / tiesiskais pilsoniskums (*zinu un paklausu*), aktīvās līdzdalības pilsoniskums (*dzīvesveids*). Līdz ar to, pilsoniskā kompetence pašos pamatos izpaužas ne tikai kā izpratne par kopīgām rūpēm, sapratne, ka manas intereses sakrīt ar citu interesēm, ka mana labklājība ir cieši saistīta ar citu labklājību, ka sabiedrības ilgtspējīgas un saskaņotas attīstības veicināšanā ir svarīga arī mana iesaistīšanās, bet arī kā aktīva līdzdalība.

Pilsoniskums - izpaužas ne tikai kā izpratne par kopīgām rūpēm, sapratne, ka manas intereses sakrīt ar citu interesēm, ka mana labklājība ir cieši saistīta ar citu labklājību, ka sabiedrības ilgtspējīgas un saskaņotas attīstības veicināšanā ir svarīga arī mana iesaistīšanās, bet arī kā aktīva līdzdalība.

Pilsoniskuma izpausmes atšķiras dažādos dzīves telpas kontekstos: personīgais, ģimenes, vietējās kopienas, skolas, reģionālais, nacionālais, Eiropas Savienības, pasaules. Pilsoniskā izaugsme ir praktiskā pieredze, kas gūta, piedaloties vietējās kopienas ikdienas dzīvē, valsts un globāla līmeņa procesos. Pilsoniskā sabiedrība ir tāda, kur mēs sadarbojamies ar citiem un publisko varu sabiedrības problēmu risināšanā.

Globalizācijas process nodrošina globālas pilsoniskās sabiedrības veidošanos: jaunu sociālo aktivitāšu, sociālo tīklu, forumu un platformu veidošanos gan fiziskajā, gan virtuālajā realitātē. Un virtuālas pilsoniskās kopienas bieži vien ir spēcīgākas un ietekmīgākas, nekā fiziskās.

- *Kādi pilsoņi esam mēs paši?*
- *Kādu pilsoni veido pašreizējā sabiedrība, izglītības sistēma?*
- *Kāds varētu būt vēlamā pilsoņa etalons?*
- *Ko nozīmē globālā pilsonība?*
- *Kā saprotat: Pārmaiņas sāk indivīds. Labas pārmaiņas sāk ideālists. IDEĀLISTS NAV NAIVS.*
- *Kādas būtu katrā dzīves telpas kontekstā aktuālākās pilsoniskās aktivitātes izpausmes?*
- *Kā saviem skolēniem skaidrotu Vaclava Havela teicienu: Ja ikviens neinteresēsies un neiesaistīsies politikā, tad tā kļūs par darbības jomu cilvēkiem, kuri tai vismazāk piemēroti.*
- *Kā vērtējat katru no pilsoniskuma izpausmes veidiem?*

Laiques apjauuma un mērišana

Modernisma pamatpieņēmuus, ka laime un labklājība rodas no bagātības, mūsdienās vairs nedarbojas. Pārāk ilgu laiku laimes potenciāls sasaistīt nācījas pamatuzdevumu ar cilvēku cerībām netika ņemts vērā. Laime ir ne tikai svarīgs mērķis, bet arī daļa no mūsu - cilvēku adaptīvās evolucionārās dabas, kas palīdz stāties pretī izaicinājumiem. Mūsu emocijas ir mūsu izdzīvošanas centrālais aspekts; tās ir būtiskākā iezīme tam, kā mēs pielāgojamies izmaiņām savā vidē, pieņemot izaicinājumus, saskatot iespējas un risinot problēmas. Vēl viens iemesls, kāpēc uzsvērt laimi: laimīgi cilvēki ir veselīgāki, veiksmīgāki un devīgāki. Tātad laime sniedz ne tikai personīgu, bet arī sociālu labumu.

Tāpēc ir pienācis laiks sasaistīt un integrēt laimi, cilvēkdrošību un ilgtspējību. Ilgtspējību šajā gadījumā var uztvert kā nākotnes laimes veidošanu - tādas cilvēciskas laimes veidošanu, kas būs ilgstoša. Šī ilgtspējības izpratne varētu veicināt labākā cilvēku potenciāla apzināšanos un izvirzīšanu par prioritārām, lai uz tām balstītu risinājumus, kas veidotu tādu nākotni, kur par laimes sajūtu nav jāsamaksā ar zemeslodi.

- *Kāda ir mana izpratne par laimīgu dzīvi?*
- *Kas veicina manu laimes izjūtu un liek man justies laimīgai / laimīgam?*
- *Kā laimes izjūta ir saistīta ar labklājību un cilvēkdrošību?*
- *Kāds varētu būt mans iespējama ieguldījums, lai sabiedrība būtu laimīgāka, lai sociālā un kultūras vide būtu pozitīvāka un cerīgāka?*

Laiques izjūtas noteikšanai varam izmantot dažādus indeksus un citus instrumentus.

Iekšzemes laime [*Gross National Happiness GNH*](#). Alternatīva IKP, mēra, kā tiek veicināta tautas jeb iekšzemes laime. Augstākā dzīves jēga ir meklējama cilvēka iekšējā pasaulē. Šī indeksa pamatus ir veidojis Butānas karalis 1972.gadā. Indeksam attīstoties tālāk, ir noteikts, ka laimīgas sabiedrības balsti, kuri ir sakārtoti 9 jomās un analizēti pēc 72 indikatoriem, ir sekojoši:

1. Taisnīga un ilgtspējīga sociāli-ekonomiskā attīstība,
2. Kultūras vērtību saglabāšana un popularizēšana,
3. Dabas vides saglabāšana,
4. Veiksmīga vadība / pārvalde.

Laiques izjūta - daļa no mūsu adaptīvās evolucionārās dabas, kas palīdz stāties pretī izaicinājumiem, laimīgi cilvēki ir veselīgāki, veiksmīgāki un devīgāki.

lekšzemes laimes mērījumu tālāka attīstība - [Global Gross National Happiness Index Survey 2005-2015](#), ko izstrādāja *International Institute of Management*. Tā ir konsultēšanas un izglītības stratēģija, kas mēra un veicina socioekonomiskās attīstības pilnveidi, un ir alternatīva IKP. Šis mērinstruments balstās uz septiņiem attīstības jomu rādītājiem: ekonomiskā, vides, fiziskā, mentālā, darbavietas, sociālā, politiskā labklājība.

Tautu pašsajūta – Pasauls laimes datubāze *Happiness in Nations in World Database of Happiness* 1970-2010 Erasma Universitāte NL. Šī mērījuma rādītāji: vidējā laime, nevienlīdzība un laime, laimīgie dzīves gadi, nevienlīdzīgi pielāgotā laime, prasības dzīvei. [LV rādītājs](#) skalā no 0 līdz 10 ir 5,4.

Laimīgās planētas indekss. [Happy Planet Index \(HPI\)](#) Ilgtspējīgas labklājības vadošais globālais mērījums. Indikatori: dzīves prasības, labklājības pieredze, ekoloģiskā pēda. [LV rādītājs](#) ir 118.vieta no 151.

- *Kāda nozīme/jēga ir katram indeksam?*
- *Vai par vietējās kopienas, valsts un pasaules sociālo un kultūras ilgtspēju var spriest pēc šiem mērījumiem?*
- *Kurš no šiem indeksiem norāda uz ilgtspējību vairāk un kurš mazāk? Kāpēc?*
- *Kāda mērījuma pietrūkst, kāds būtu jāievieš?*
- *Kādi ir rādītāji par LV? Kā vērtē šo situāciju? Vai tai ir tendence uzlaboties/pasliktināties? No kā tas ir atkarīgs? Kādi vēl varētu būt citi ilgtspējības mērījumi kultūras un sociālajam aspektam?*
- *Kas ir atkarīgs no tevis personīgi? Ko tu jau dari, lai situācija uzlabotos? Un ko tu varētu darīt?*

GLOKALIZĀCIJAS AKTUALITĀTE POLITIKĀ, IZGLĪTĪBĀ, KOPIENU ATTĪSTĪBĀ, SABIEDRĪBĀ UN IKDIENAS DZĪVĒ LATVIJĀ

Sadaļas autore: Inga Belousa

Glokalizācijas process Latvijā ir neatņemama dimensija visos gan valstij, gan vietējai kopienai svarīgos notikumos, tāpēc glokalizācija ir vienlīdz aktuāla politikas, izglītības, kopienu attīstības, sabiedrības un mūsu katra ikdienas dzīvē. Glokalizācijas aktualitāti Latvijā var atpazīt abos šī – 2015.gada nozīmīgākajos notikumos – [Latvijas prezidentūra Eiropas Savienības padomē, Eiropas gads attīstībai](#) (EYD2015). Šo notikumu kontekstā līdzās citiem gan globālā, gan nacionālā līmenī nozīmīgiem procesiem un diskusijām norisinās diskusijas par Tūkstošgades mērķu (TAM) sasniegumiem, pēctūkstošgades mērķu (postTAM) procesu un jaunajiem Ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM vai SDG). Un tieši šo diskusiju ierosinātie procesi ir tie, kur glokalizācijas process izpaužas kā politisko, sociālo un praktisko aspektu integrēta vienība attīstības sadarbības jomā.

Eiropas gads attīstībai - katru gadu Eiropas Parlaments un Eiropas Komisija pasludina tematisko gadu, lai pievērstu uzmanību noteiktai ES ietvaros aktuālai problēmai. 2015. gads ir pasludināts par Eiropas gadu attīstībai.

GLOKĀLĀ DIMENSIJA TŪKSTOŠGADES ATTĪSTĪBAS MĒRĶOS UN ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶOS

Diskusijas par visaptverošu un globālu pasaules attīstību virzošu mērķu nepieciešamību tika konkretizētas, kad 2000. gada septembrī pasaules līderu sanāksmē apstiprināja ANO Tūkstošgades deklarāciju, ar kuru 191 nācija apņēmas līdz 2015. gadam uzlabot situāciju tādās jomās kā dzīves līmenis, izglītība, veselība, vides ilgtspēja u.c. Pamatojoties uz Tūkstošgades deklarāciju, ANO, Pasaules Banka un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija vienojās par astoņiem savstarpēji saistītiem [Tūkstošgades attīstības mērķiem](#):

TAM process – prioritātes - nabadzības un nevienlīdzības mazināšana

1. Samazināt nabadzību;
2. Nodrošināt visiem iedzīvotājiem pamatizglītību, kā arī iespēju iegūt vispārējo vidējo vai profesionālo vidējo izglītību;
3. Nodrošināt vienādas iespējas sievietēm un vīriešiem;
4. Mazināt bērnu mirstību;
5. Uzlabot mātes veselību;
6. Ierobežot HIV/AIDS, tuberkulozes un difterijas izplatību, kā arī citus novēršamus nāves cēloņus;
7. Nodrošināt vides ilgtspēju;
8. Palīdzēt cilvēkiem mazāk attīstītajās valstīs (attīstības sadarbība).

Šie astoņi TAM sīkāk tiek iedalīti 21 virzienā un papildināti ar 60 tehniskajiem indikatoriem, kas palīdz izvērtēt TAM sasniegšanu.

- *Kā katrs no mērķiem attiecas uz situāciju tavā vietējā kopienā un Latvijā? Miniet konkrētus piemērus.*
- *Ko es kā vietējās kopienas aktīvistu varu darīt šo mērķu sasniegšanai kopienā, valstī, Eiropā un pasaulē?*

TAM sasniegšanā kopš 2000.gada panākti nozīmīgi uzlabojumi sociālajā jomā, tomēr pilnībā sasniegt šos mērķus nav izdevies. Kā galvenie iemesli, kas ir ietekmējuši mērķu sasniegšanu, ANO 2010.gada TAM pētījuma pārskatā [Soltījumu pildīšana](#) tiek minēti neizpildītas saistības, resursu un atbildības trūkums, un nepietiekama pievēršanās ilgtspējīgai attīstībai, kas papildus ir izraisījuši pasaules pārtikas, ekonomikas un finanšu krīzi. Tika secināts, ka TAM mērķu sasniegšanā ir panākti zināmi sasniegumi: nabadzība atzīta kā globāla problēma, labās gribas apliecinājums, globālās partnerības izveide. TAM mērķu ierobežojumi: donoru iniciatīva, balsts uz cilvēka pamatvajadzībām, un nepietiekošs, lai nodrošinātu izaugsmi, kas balstās uz progresīvu vietējo kapacitāšu attīstību. TAM mērķu sasniegšanu ir ietekmējusi arī to izveides struktūra: tie ir vienkāršoti, tāpēc grūti izmērāmi, tie balstās uz rezultātiem, nevis ieguldījumiem līdzekļiem, tajos netiek ņemta vērā sākotnējo apstākļu atšķirība dažādās valstīs, un to definējumos ir dažādi abstrakcijas līmeņi.

2012.gada jūnijā [ANO Ilgtspējīgas attīstības konferencē](#) tika pieņemts lēmums uzsākt jaunu posmu, kas **tiek saukts par post-2015 procesu, ko koordinē ANO Atvērtā darba grupa par Ilgtspējīgas attīstības mērķiem** ([UN Open Working Group on Sustainable Development Goals](#) – OWG). Šīs darba grupas galvenais uzdevums bija izstrādāt priekšlikumus jauniem universāliem mērķiem, kas apvienotu TAM prioritātes – **nabadzības un nevienlīdzības mazināšanu un ilgtspējīgu – sociālo, vides un ekonomisko attīstību**, un nodrošinātu to īstenošanu integrētā veidā. Šo mērķu atšķirība no iepriekšējiem ir tāda, ka tie ir vienlīdz saistoši visām pasaules valstīm. Tāpēc post-2015 procesā gan konsultatīvā darbība, gan diskusijas notiek gan starptautiskos forumos, gan atsevišķi pa valstīm ekspertu un interešu grupās. Atvērtās darba grupas process tika pabeigts 2014.gada jūlijā, un noslēguma dokumentā tika apstiprināti 17 ilgtspējīgas attīstības mērķi jeb fokusa jomas:

1. izskaust nabadzību visās tās izpausmēs visur;
2. izskaust badu, sasniegt pārtikas nodrošinājumu un uzlabotu uzturu, veicināt ilgtspējīgu lauksaimniecību;
3. nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību visiem visos vecumos;
4. nodrošināt iekļaujošu un taisnīgu, kvalitatīvu izglītību un sekmēt mūžizglītības iespējas visiem;
5. panākt dzimumu līdztiesību, stiprināt visu sieviešu un meiteņu tiesības;
6. nodrošināt ūdens un sanitārijas pieejamību un ilgtspējīgu pārvaldību visiem;
7. nodrošināt piekļuvi pieejamai, uzticamai, ilgtspējīgai un mūsdienīgai enerģijai visiem;
8. veicināt ilgstošu, iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi, pilnīgu un produktīvu nodarbinātību un cilvēka cienīgu darbu visiem;
9. būvēt izturīgu un ilgtspējīgu infrastruktūru, veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu industrializāciju un sekmēt inovācijas;
10. samazināt nevienlīdzību starp valstīm un valstu iekšienē;
11. veidot iekļaujošas, drošas, izturīgas un ilgtspējīgas pilsētas un cilvēku apmetnes;
12. nodrošināt ilgtspējīgus patēriņa un ražošanas paradumus;
13. steidzami rīkoties, lai apkarotu klimata pārmaiņas un to ietekmi (atzīstot UNFCCC kā galveno starptautisko, starpvaldību forumu sarunu vešanai par pasaules atbildi uz klimata pārmaiņām);

Post-2015 process – ANO vadīts starptautisks process, kas turpināsies pēc 2015. gada ar mērķi definēt nākotnes globālās attīstības vadlīnijas, kas veicinās Tūkstošgades attīstības mērķu (TAM) sasniegšanu.

Post-TAM process – diskusiju process par jaunajiem attīstības mērķiem ar mērķi apvienot TAM prioritātes – **nabadzības un nevienlīdzības mazināšanu un ilgtspējīgu – sociālo, vides un ekonomisko attīstību**, un nodrošinātu to īstenošanu integrētā veidā.

14. saglabāt un ilgtspējīgi izmantot okeānus, jūras, to resursus ilgtspējīgai attīstībai;
15. aizsargāt, atjaunot un veicināt sauszemes ekosistēmu ilgtspējīgu izmantošanu, ilgtspējīgi pārvaldīt mežus, apkarot pārtuksnešošanos, un novērst zemes degradāciju, veicināt tās atjaunošanu un apstādināt bioloģiskās daudzveidības zudumu;
16. veicināt mierīgas un iekļaujošas sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai, nodrošināt pieeju taisnīgai tiesai visiem un izveidot efektīvas, atbildīgas un iekļaujošas institūcijas visos līmeņos;
17. stiprināt jaunā ietvara ieviešanas līdzekļus (finanšu instrumenti un atbilstošas politikas) un globālo partnerību mērķu sasniegšanai un savstarpējai koordinācijai.

Šie 17 mērķi, kas sīkāk tiek sadalīti kā 169 apakšmērķi, veido pamatu tālākajām post-2015 procesa diskusijām. Pēc valstisko un nevalstisko organizāciju iesniegto papildinājumu un labojumu veikšanas galarezultāts tiks apstiprināts ANO samitā Ņujorkā 2015. gada septembrī. Līdz ar to, 2015.gada septembrī būs noslēdzies TAM un post-TAM process, ar kura palīdzību pēc pasaules līderu aicinājuma būs izstrādāti ambiciozi ilgtermiņa mērķi uzlabot cilvēku labklājību un aizsargāt planētas resursus savai un nākošajām paaudzēm.

Šādā izpratnē globālie mērķi pasaules ilgtspējīgai attīstībai nav skatāmi tikai globālajā kontekstā. Glokalizācijas procesi mudina saskatīt to, ka šiem mērķiem ir potenciāls veikt praktiskas izmaiņas cilvēku dzīvēs, īpaši tad, ja tos ņemsim vērā ne tikai globālo attīstības procesu, bet arī nacionālo, reģionālo un vietējās kopienas attīstības iniciatīvu īstenošanā un balstīsimies uz līdzsvaru starp globālajiem un vietējiem procesiem.

- *Saranžē šos mērķus pēc prioritātēm tavā vietējā kopienā un Latvijā. Kuri mērķi ir prioritārie? Kādas ir atšķirības un līdzības nacionālajam un kopienas prioritāšu sarakstam?*
- *Ko es kā vietējās kopienas aktīvisks vēlētos darīt šo mērķu sasniegšanai kopienā, valstī, Eiropā un pasaulē?*

GLOKALIZĀCIJA KĀ LAPAS POZĪCIJA ATTĪSTĪBAS SADARBĪBĀ UN GLOBĀLAJĀ IZGLĪTĪBĀ

LAPAS kā ideju kopiena, kas apvieno attīstības sadarbības un attīstības jeb globālās izglītības jomas ekspertus un interesentus no vairāk nekā 30 nevalstiskajām organizācijām, zināmā mērā saskaras ar plašu saturisko tematu loku. Taču katru laika periodu var raksturot pēc atšķirīgām saturiskajām interesēm. Pašreizējā periodā, kas sevi piesaka zem divu svarīgu procesu zīmes – [Latvijas prezidentūra Eiropas Savienības padomē](#) un [Eiropas gads attīstībai](#) (EYD2015), globalizācijas kompetences pilnveide ir LAPAS satūra prioritāte. Kā nozīmīgākie LAPAS pasākumi, kuros ir izveidota un tiek pilnveidota GLOKALIZĀCIJAS ideja, ir:

- nacionālais seminārs *Glokalizācija - metodoloģija globālo problēmjaudājumu lokalizēšanai*,
- Baltijas reģionālais globālās izglītības seminārs *Ārpus kastes: Globālā izglītības holistiskā ikdienas realitātē*,
- Globālās izglītības nedēļa,
- EYD2015 un Latvijas ES Prezidentūras 2015 attīstības sadarbības projekta *Glokalizācija – vietējā atslēga globālai attīstībai. Eiropas gads attīstībai 2015 un ES Prezidentūras projekts Latvijas ES Prezidentūrai 2015* aktivitātes.

Pirmais mērķtiecīgais mēģinājums aprakstīt globalizāciju kā līdzekli globālo problēmjaudājumu lokalizēšanai un izveidot sistēmisku pārskatu par globalizācijas metodoloģiju tika veikts LAPAS DEEEP4 Citizen's empowerment for Global Justice nacionālajā seminārā *Glokalizācija - metodoloģija globālo problēmjaudājumu lokalizēšanai (Glocalization: Methodology for localizing global issues at grassroots level)*, kas tika organizēts 2014.gada 4.-5.martā. Šajā seminārā ekspertu – neformālās izglītības pedagogu, skolotāju tālākizglītotāju, augstskolu docētāju un kopienu aktivistu iesaistīšanai tika pielietota, holistiska, induktīva un dažādu iesaistīto mērķgrupu (multistakeholder) pieeja. Lai izveidotu ar ikdienas dzīvi saistītu izpratni par to, kas ir globalizācija, izmantojām metaforisku domāšanu.

Attīstības sadarbības jomā vietējais un globālais aspekts ir savā starpā nesaraunami saistīti. Savstarpējā saikne starp lokālo un globālo ir bagātīgi attēlota ziloņa metaforā, tāpēc globalizācijas izpratnes aprakstīšanai izmantojām ziloni, jo tieši zilonim kā tēlam ir bagātīgas mitoloģiskās, reliģiskās un simboliskās nozīmes, un tas tiek daudzveidīgi izmantots ikdienas sociālo un kultūras parādību un notikumu skaidrošanai. Metaforiskā izpratne par ziloni iepazīstina arī ar atšķirīgiem, pat pretrunīgiem stāstiem, kas simbolizē nevajadzīgas nastas nešanu, jaunu un aizraujošu pieredžu iegūšanu, varena spēka iemiesojumu, izcilu atmiņu, augstu inteliģenci, iztēli un gudrību. Arī ģeogrāfiskais konteksts ziloņa simbolikai ir devis atšķirīgu rokrakstu – Āzijas un Āfrikas reģionā zilonis simbolizē dievišķu, karalisku un fizisku spēku, taču Eiropā, kur iespēja sastapt zilonus ir galvenokārt zooloģiskajos dārzos, tie primāri ir ziņkārības apmierināšanas objekti.

Šis simboliskais ziloņa metaforas konteksts ir galvenais iemesls, kāpēc izveidotās metodoloģiskās vadlīnijas pielīdzinājām ziloņa ķermeņa daļām, kas izceļ septiņas savstarpēji saistītas kompetences, kas ir būtiskas globālās pieredzes bagātināšanā:

- Snukis – gatavība pilnveidoties, ikdienas dzīvē aktualizējot globālā-lokālā saikni,
- Ilkni – ļaušanās izaicinājumiem, nezināmajam, nesaprotamajam,
- Galva – izpratne par telpas mērogiem, kas ļauj saskatīt vienu un to pašu problēmjaudājumu dažādos kontekstos,
- Mugura – uz sajūtām balstītas kopīgas izpratnes veidošana par pilsonisku saskaņotu vietējo un globālo sabiedrību,
- Vēders – intuitīvās zināšanas, sasaiste ar dzīvi, kritiska izjūta par to, kas vajadzīgs un nav vajadzīgs

- Aste – uz priekšu iešanas un vadības stratēģija
- Kājas –
 - o prioritāšu un virziena noteikšana
 - o virzīšanās uz vietējā konteksta ikdienu
 - o līdzdalība un atbildības uzņemšanās
 - o alianšu, apvienību veidošana un dalīšanās

Šis simboliskais zilonis ir uz kompetencēm balstīta metodoloģisku vadlīniju karte, kas apraksta globālo problēmjautājumu lokalizēšanas procesa iezīmes. Pielietojot šo ziloni globalizācijas procesā, vispirms būtu jāapzinās, ko mēs konkrētajā gadījumā pārstāvam.

Glokalizācijas ziloni varam izmantot arī savas glokalizācijas pieredzes izvērtēšanai. Tādā gadījumā varam runāt par glokalizācijas ziloņa veselības pārbaudi. Daloties ar glokalizācijas pieredzes stāstiem vietējā kopienā, šis zilonis ir izmantojams kā neformāla – uz ikdienas dzīvi balstīta metode, kurā dalīšanās ar savu pieredzi bagātina savu un kopienas dzīvesstāstu, nodod dzīvesprasmes nākamajām paaudzēm, un stiprina kopības sajūtu. Un, visbeidzot, glokalizācijas zilonis ietver paradoksu – glokalizācijas procesā globālajam un lokālajam būtu jābūt līdzsvarā, un mudina apzināties, ka attālums starp globālo un lokālo nav nepārvarams.

- *Kas būtu jādara, lai šis glokalizācijas zilonis kļūtu īsts, realitātei atbilstošs un nozīmīgs?*
- *Kas būtu jādara, lai šis glokalizācijas zilonis būtu nākotnei pielāgots?*
- *Kā nodrošināt, lai šis zilonis veicinātu trīs ceļošanas veidus – prāta, kāju un sirds ceļojumu?*

LAPAS Baltijas reģionālais globālās izglītības seminārs *Ārpus kastes: Globālā izglītības holistiskā ikdienas realitātē* ([Out of the box: Global education within holistic everyday realities](#)), kas tika organizēta 2014.gada 11.-12.maijā. Konferencē mērķis bija iedrošināt globālās izglītības sabiedrisko organizāciju pārstāvjus – ekspertus no Eiropas, Baltijas un Austrumu Partnerības valstīm izkāpt ārā no savas ierastās ikdienas rutīnas, diskutēt par daudznozīmīgām un strīdīgām idejām, un iedvesmoties pārmaiņām. Lai šo mērķi sasniegtu, semināra programma tika veidota balstoties uz divām metaforām: ārpus kastes un ģimenes lauksaimniecība.

Metafora ĀRPUS KASTES tika izmantota, lai rosinātu konferencē dalībniekus palūkoties ārpus savas ierastās vides un dzīvesveida, un saskatīt to, kas daudzveidīgajā ikdienā veido saiknes starp dažādiem telpas mērogiem – vietējo un globālo, un atbalsta pārmaiņas. Šī metafora tika sasaistīta ar metaforu ĢIMENES LAUKSAIMNIECĪBA, kas savukārt tika izmantota, lai aicinātu iztēloties Baltijas telpu kā ģimenes saimniecību, kas kopīgiem spēkiem jākultivē, un iedrošinātu konferencē dalībniekus uztvert globālo mācīšanos kā cerīgu Baltijas un globālās nākotnes veidošanu. Lauku apsaimniekošanas temats tika izmantots arī konferencē telpu iekārtojumā. Integrētas mācību vides radīšanai konferencē darba kārtībā tika iekļauta radoša kopīga izstādes veidošana par globālo izglītību kā Baltijas ģimenes globālu lauksaimniecību. Līdz ar to, neformāla iesaistīšanās kopienas ikdienā šajā konferencē tika izmantota kā pamats glokalizācijas pieejai, lai sasaistītu globālos

problēmjaudījumus ar ikdienas dzīves pieredzi. Dažādu laika un telpas kontekstu maiņa tika izmantota, lai dotu iespēju dalīties ar savu globālās izglītības pieredzi, stāstiem, un atziņām, mācoties vienam no otra.

Dalīšanās ar pieredzi un kopīga radoša un neformāla mācīšanās konferences laikā radīja iniciatīvu par Baltijas kopīgu globālās izglītības stratēģiju, kas veidotu pamatu turpmākām Baltijas iniciatīvām un lielākai Baltijas reģiona līdzdalībai globālā līmenī. Tika atzīts, ka Baltijas kopīgā stratēģija stiprinās savstarpējo saikni reģionā, personīgo un nacionālo atbildību, un cerams, arī motivāciju līdzdarboties mūsu kopīgās mājas – planētas sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās attīstības līdzsvarošanā.

EYD2015 un Latvijas ES Prezidentūras 2015 attīstības sadarbības projekts [Glokalizācija – vietējā atslēga globālai attīstībai. Eiropas gads attīstībai 2015 un ES Prezidentūras projekts Latvijas ES Prezidentūrai 2015](#) 2014. gada septembris – 2015. gada augusts. **Kā mērķis visām projekta aktivitātēm ir izvirzīta GLOKALIZĀCIJA – cilvēku spēcīgāšana individuā, kopienas, valsts, Eiropas un globālā līmenī – attīstības jautājumu, ilgtspējīgas globālās attīstības un nabadzības mazināšanas apzināšanās.** Projektā ir noteikts, ka LAPAS šī prezidentūras projekta ietvaros izmantos GLOKALIZĀCIJAS PIEEJU, lai popularizētu atbildīgu pārtikas patēriņu, nefinanšu līdzekļu izmantošanu attīstībai, jauno donorvalstu potenciāla izmantošanu kopīgo globālās attīstības mērķu sasniegšanai.

LAPAS politiskās prioritātes attīstības sadarbības jomā Latvijas prezidentūras ES Padomē laikā ir aprakstītas Manifesto [Ideāli aug darbos](#), kas ir izveidots, lai uzrunātu Latvijas iedzīvotājus, skaidrojot Latvijai aktuālās attīstības sadarbības tēmas, un aicināt aktīvi rīkoties, lai iedzīvotājiem svarīgākais nonāktu līdz Latvijas politiku, diplomātu un ierēdņu, kā arī starptautisko partneru redzeslokam. Manifesto nosaka, ka LAPAS politiskās prioritātes attīstības sadarbības jomā ir:

1. globalizācijas pieeja kā pamats diskusijām par attīstības sadarbību, ar kā palīdzību globālie problēmjaudājumi tiek sasaisti ar vietējo realitāti, un kā aicinājums ietekmēt globālos izaicinājumus līdzdarbojoties vietējās kopienas līmenī;
2. atbildīgs pārtikas patēriņš kā temats, kas ilustrē globālā un vietējā sasaisti un iespējas rīcībai, lai veicinātu globālo un vietējo attīstību,
3. nefinanšu līdzekļi (politiku saskaņotība attīstībai, godīga tirdzniecība, zināšanu un tehnoloģiju pārnese, u.c.) līdzās finanšu līdzekļiem attīstības nodrošināšanai, jo attīstība ir saistīta ne tikai ar ekonomisko izaugsmi, tai pamatā ir arī sociālā un vides labklājība,
4. jauno donorvalstu potenciāls un tā izmantošana ES līmenī kā ES resursu mobilizācijas iespēja kvalitatīvākai attīstības sadarbībai.

EYD2015 un Latvijas ES Prezidentūras 2015 attīstības sadarbības projekta aktivitāte - [Latvijas Lauku kopienu nedēļas](#) diskusijas *Es savā kopienā un pasaulē* 2014.gada 27.-31. oktobrī tika organizētas piecos Latvijas novados – Riebiņu, Alūksnes, Amatas, Aizputes un Iecavas novados. Kopienu nedēļas mērķis – diskusijās ar Latvijas lauku aktīvākajiem iedzīvotājiem uzsākt darbu pie kopīga skatījuma par projekta redzamākā notikuma – Attīstības foruma norisi. Kopienu nedēļas diskusijās bija svarīgi saprast lauku iedzīvotāju skatījumu vietējo un globālo procesu kontekstā: uzzināt, ko aktīvākie lauku iedzīvotāji domā par lietām, kas notiek mums visapkārt, stāstīt savus pieredzes stāstus, un meklēt risinājumus cerīgai savas kopienas nākotnei globālā pasaulē.

Glokalizācijas pieeja Kopienu nedēļā tika izmantota, lai noskaidrotu, kā kopienas līmenī veiktās ikdienas darbības var ietekmēt pasaules procesus, un kā saiknes starp vietējo un globālo apzināšanās var padarīt dzīvi labāku. Nozīmīgākie jautājumi, kas kopienas nedēļas dalībniekiem deva iespēju izvērtēt savu pieredzi globālā skatījumā:

- Kā kopienas dzīvi ietekmē ilgtspējīgs pārtikas patēriņš, cilvēku migrācija drošība?
- Ko katrs no mums var darīt, lai to labvēlīgi ietekmētu?
- Kā mēs izmantojam plašo informācijas pieejamību?
- Kā informācijas kvalitāte ietekmē gan pasaulē notiekošos procesus, gan ikvienu no mums?

Lauku kopienu nedēļas laikā tika uzsākta šīs glocalizācijas metodoloģijas izstrāde, kur GLOKALIZĀCIJA tiek saprasta kā process, kurā indivīds, cilvēku grupa, organizācija, institūcija, kopiena vēlas un spēj vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli.

GLOKALIZĀCIJAS PIEREDZES SATURISKĀ DAUDZVEIDĪBA UN IZPRATNES PILNVEIDE PAR GLOKALIZĀCIJU

Sadaļas autore: Inga Belousa

SKATĪJUMS UZ GLOKALIZĀCIJAS METODI TEORĒTISKĀ SKATUPUNKTĀ

Glokālizācijas procesu organizējam ar mērķi veicināt:

- izpratni par to, kā globālie problēmjaucājumi ir saistīti ar vietējās kopienas ikdienas dzīvi un kā vietējās kopienas ikdienas dzīves lēmumi ietekmē ar attīstību globālā mērogā,
- prasmes vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli ar ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā,
- vēlmi līdzdarboties pilsoniskas saskaņotas vietējas un globālās sabiedrības veidošanā.

Ņemot vērā glokālizācijas metodoloģijas mērķi, tā ir balstīta sociālā konstruktīvisma pieejā glokālizācijas izpratnes un pieredzes bagātināšanai. Pamatojoties uz sociālā konstruktīvisma pieeju, kopienas pārstāvju glokālizācijas pieredze veidojas sadarbības un koprades rezultātā. To nav iespējams izveidot kā objektīvu, ar kopienu un ikkatru no tās pārstāvjiem nesaistītu. Šādā pieejā balstīta pieredzes veidošanās veicina nevis pieredzes uzkrāšanu, bet ir arī pārmaiņu veidošanās.

Glokālizācijas procesos aktīvi piedalīties var ne tikai individuāli. Interesešu grupa un visa kopiena ar savu rīcību var uzlabot ikdienas dzīvi kopienas līmenī, valstī, reģionā un pasaulē. Daži vispārīgie piemēri, kā to veikt:

- Izvirzi mērķi, ko vēlies sasniegt, *piem., tīra vide, veselīgs dzīvesveids, ilgtspējīgs patēriņš, ilgtspējīga kopienas attīstība*,
- Uzkrāj zināšanas no dažādiem avotiem, *piem., mediji, labās prakses pieredze, ikdienas dzīve, komunikācija*,
- Kritiski analizē informāciju – *izvērtē informācijas ticamību, nozīmīgumu un pielietojamību*,
- Veido savu vai grupas attieksmi pret norisēm kopienā un pasaulē – *vienojas par kopīgām vērtībām, vēlas saprast un pieņemt citādos viedokļus un uzskatus, balstās uz ētiskiem principiem*,
- Sadarbojies un diskutē ar citiem – *veido piederības izjūtu, iesaistās līdzīgi domājošo interesešu grupās, pārbauda savus pieņēmumus, vēlas sadzirdēt jaunas idejas un padziļināt savu izpratni*,
- Pieņem atbildīgus lēmumus – *izvērtē priekšlikumu stiprās un vājās puses, meklē iespējas, analizē lēmumu ieviešanu, uzņemas atbildību par īstenojamām lietām*,
- Līdzdarbojies un rīkojies – *veic apzinātas un jēgpilnas pārmaiņas savā ikdienas dzīvē, apgūst jaunas zināšanas un prasmes, iesaistās sociālās kampaņās, līdzdarbojas interesešu grupās un nevalstiskajā sektorā*.

Glokālu pārmaiņu aģentu raksturo konkrētas kompetences, kuru potenciāls ir ilgtspējīgas attīstības procesu veicināšana: holistiska skatījuma, kritiska izvērtējuma un pārmaiņu darbības nodrošināšana zinot, protot, darot, un esot:

- Holistiska skatījuma veidošana sadarbībā ar citiem – dažādi skatījumi; saikne starp paša vēlamo skatījumu un citu dažādiem uzskatiem; saikne starp dzīvesveidu – profesionālo darbu un vietējām – globālajām vajadzībām;

saikne starp domāšanu un darīšanu; kognitīvā un emocionālā perspektīva; saikne starp sevi un dabas, ekonomisko, sociālo, kultūras un garīgo pasauli; pagātnes, tagadnes un nākotnes dimensija; cilvēki un citas sugas,

- Atbalsts kritiskai attieksmei izvērtējot strīdīgus jautājumus – kritiski jautājumi par klimata pārmaiņām, naftas resursu samazināšanos un izaugsmes robežām; iesaistīšanās diskusijās ar dažādiem skatupunktiem; iesaistīšanās uz sadarbību balstītā pētniecībā,
- Pārmaiņu darbības un radošuma veicināšana – alternatīvu dzīvesveidu un vērtību sistēmu izpēte un pozitīva atzīšana; skatīšanās pāri esošajām ekonomiskajām paradigmām; prioritāte profesionālajai un personīgajai attīstībai; iztēlojas, plāno un veido ilgtspējīgu skatījumu; nākotnes alternatīvo variantu izpēte, uz vēlamo nākotni vērsta sadarbība un radoša līdzdalība; virzība uz cerību un labklājību.

Katrai no šīm kompetenču grupām ir raksturīgi četri dažādi uz skatījuma paplašināšanu balstīti darbības veidi, kas nodrošina vietējās kopienas ilgtspējīgu darbošanos:

- Izzināšana: globāla un vietēja mēroga izaicinājumi un globālo pārmaiņu aģenta loma to risināšanā,
- Praktiska darbošanās: praktisku ar ilgtspējīgu rīcību saistītu prasmju attīstība,
- Sadarbība: līdzdarbība, partnerdarbība, pozitīva savstarpējā atkarība, plurālisms, abpusēja sapratne un miers,
- Pašpilnveide: savu personīgo īpašību un prasmju attīstība, lai kritiski domātu, plānotu un īstenotu kopīgu cerīgu nākotni vietējā kopienā.

Nozīmīgākie pasaules un sevis izzināšanas veidi, kas raksturo globalizācijas procesu, ir:

- Izpratne, kas dod kopīgu platformu diskusijām par globalizācijas jautājumiem – mijsakarībām starp globālajiem problēmjautājumiem un kopienu ikdienas dzīvi,
- Personīgā līdzdalība, kas palīdz gūt pieredzi un veidot pilsonisku attieksmi, lai saskatītu dažādus skatupunktus par ikdienas dzīves ilgtspēju un attīstības sadarbību.

Līdz ar to, globalizācija kā sociāls process ir virzīts uz pārmaiņu veicināšanu izpratnes, pieredzes un attieksmju jomā, izzinot pasauli un sevi kā pasaules daļu un tajā līdzdarbojoties.

Globalizācijas pieredze visveiksmīgāk veidojas ar ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā un līdzdarbojoties savā tuvākajā apkārtējā vidē – vietējā kopienā. Līdz ar to, globalizācijas pieredze veidojas, balstoties uz tām satura prioritātēm, kas ir nozīmīgas mums katram. Taču šīs prioritātes neveidojas izolēti no apkārtējās vides, tāpēc satura prioritātes lielā mērā ietekmē vietējā kopiena.

Ņemot vērā to, ka globalizācijas metodoloģija ir saistīta ar attīstības sadarbības jomu, tās saturiskās prioritātes nosaka dažādas iesaistītās mērķgrupas no valstiskā, nevalstiskā un privātā sektora. Lai arī katra sektora saturiskās prioritātes attīstības sadarbības jomā varētu atšķirties, globālās diskusijas šajā jomā ir tās, kas nosauktajām mērķgrupām lielā mērā ir vienlīdz saistošas. LAPAS līdzdalības un interešu aizstāvības satura prioritātes ir sekojošas:

- Ilgtspējīgs pārtikas patēriņš,
- Cilvēku migrācija, mobilitāte un drošība,
- Informācijas pieejamība un kvalitāte,
- Līdzdalība kā caurviju princips iepriekšminētajos tematos.

Pieliekam klāt vēl divas globālās pieredzes veicināšanā nozīmīgas prioritātes:

- Interneta ietekme,
- Bērnu darbs.

Masu mediji, grāmatas, dokumentālās un mākslas filmas, mākslas izstādes, teātra izrādes ir tikai daļa no tā, kas veido mūsu izpratni par globālajiem problēmjautājumiem. Bieži vien daudz vairāk mūs ietekmē sarunas ar draugiem, kaimiņiem, viedokļu apmaiņa sociālajos tīklos un līdzdalība sabiedriskajās aktivitātēs. Tieši sarunas

un diskusijas ir tās, kas veido saikni starp globālajiem problēmjautājumiem un kopienas ikdienas realitāti, mūsu individuālo pieredzi un attieksmēm.

Mēs piedāvājam vairākas globalizācijas tēmas, kuras jūs varat izmantot diskusijām, ar mērķi veicināt indivīda un sabiedrības izpratnes pilnveidi par globalizācijas procesu, rosinot cilvēkus dalīties savās pieredzēs un pieņemt atbildīgus lēmumus.

Diskusijās aicinām orientēties uz nākotnes perspektīvu, kura skars gan diskusijas dalībnieku personīgo dzīvi, gan notikumus plašākā pasaulē. Tas nozīmē, ka ir jāapzina un jāiedomājas alternatīvas, kas var nodrošināt ilgtspējīgu attīstību. Diskusiju satura izpratni veicina tādi jautājumi un uzdevumi, kuri balstās uz kritiskās domāšanas prasmēm un radošumu. Diskusiju vadītājam būtu jāpiedāvā apspriešanai problēmas un to risinājumi, par kuriem dalībniekiem ir jādomā, jāpieņem pārdomāti un atbildīgi lēmumi. Sarunas par globalizācijas un globalizācijas jautājumiem var ietekmēt dalībnieku izpratni par pilsoniskās līdzdalības ieguvumiem, veidot izpratni par atbildīgu pilsoni, kurš rīkojas savā vārdā pašreizējo un nākamo paaudžu labā.

METODISKI MATERIĀLI GLOKĀLĀS IZPRATNES, PIEREDZES UN LĪDZDALĪBAS PILNVEIDEI

Pieredzi apkopojā un aprakstīja Ausma Pastore

1) ILGTSPĒJĪGS PĀRTIKAS PATĒRIŅŠ

Ilgtspējīga pārtika ir pārtika, kas ir izsekojama visās tās aprites posmos, iegūta un pārstrādāta, efektīvi izmantojot vietējos ražošanas resursus, rūpējoties par vidi, bioloģisko daudzveidību un dzīvnieku labturību, nodrošinot godīgus un proporcionālus ienākumus pārtikas ķēdē iesaistītajiem strādājošiem; tā ir veselīga un droša patērētājiem.

Ilgtspējīgs pārtikas patēriņš ir apzinātas vai neapzinātas patērētāju rīcības rezultāts, kas vērsts uz ilgtspējīgu produktu iegādi, to līdzsvarotu patēriņu un samazinātu atkritumu radīšanu, tādējādi ar savu darbību atstājot iespējami mazāko ietekmi uz vidi; ar savu izvēli atbalstot lokālo ekonomiku un sociālo atbildību.

Ilgtspējīga pārtika

- Vietēja ražojuma pārtika un sezonas produkti, lai samazinātu enerģijas patēriņu un transportēšanas ceļu, nogādājot precī līdz patērētājam un uzglabājot.
- Ekoloģiski ražota lauksaimniecības produkcija, kas ietver sevī dzīvnieku labturību, bioloģisko daudzveidību, pārtikas un vides nepiesārņošanu ar lauksaimniecības ķimikālijām.
- Samazināts gaļas patēriņš – gaļa pārtikas ķēdē rada vislielāko noslodzi un CO2 emisijas.
- Godīgas tirdzniecības produkti, kas ietver sevī sociālo taisnīgumu un rūpes par vidi.
- Pārtikas drošums un veselīgums.
- Pārtikas atkritumu samazināšana.

Ilgtspējīga pārtika ir veselīga un droša patērētājiem un ir izsekojama visās tās aprites posmos, iegūta un pārstrādāta, efektīvi izmantojot vietējos ražošanas resursus, rūpējoties par vidi, bioloģisko daudzveidību un dzīvnieku labturību, nodrošinot godīgus un proporcionālus ienākumus pārtikas ķēdē iesaistītajiem strādājošiem.

Ilgtspējīgs pārtikas patēriņš ir apzinātas vai neapzinātas patērētāju rīcības rezultāts, kas vērsts uz ilgtspējīgu produktu iegādi, to līdzsvarotu patēriņu un samazinātu atkritumu radīšanu, tādējādi ar savu darbību atstājot iespējami mazāko ietekmi uz vidi; ar savu izvēli atbalstot lokālo ekonomiku un sociālo atbildību.

Jautājumi diskusijai:

Kādas ir manas personīgās izvēles:

- ✓ Kādus videi draudzīgus produktus lietoju?
- ✓ Kādas valsts ražotajiem produktiem dodu priekšroku?
- ✓ Kur iepērkos ikdienā (lielveikals, veikals, tirgus, tiešā pārdošana, no ražotāja...)?
- ✓ Kas man ir veselīga pārtika?
 - Vai es ievēroju veselīga uztura principus?
 - Vai es izlasu uz iepakojuma produkta sastāvu?
 - Vai es pats audzēju pārtiku?
 - Vai es lietoju sezonālos produktus?
 - Vai es interesējos par dzīvnieku labturības jautājumiem?
 - Vai es pērku godīgās tirdzniecības produktus, piemēram, tēju vai kafiju (vai es jautāju, kādos apstākļos produkts ražots...)?

Vai es esmu ilgtspējīgas pārtikas patērētājs?

Apgalvojums	Atbilde
Neizmetu gandrīz nemaz pārtikas	
Nepērku pārtikas pusfabrikātus vai daru to ne biežāk kā reizi mēnesī	
Pievēršu uzmanību produktu sastāvam, lai tas būtu veselīgs	
Pērku vietējos, sezonai raksturīgos augļus un dārzeņus	
Pērku Latvijā ražotu produkciju	
Augļus un dārzeņus lietoju katru dienu	
Liellopu gaļu lietoju reizi mēnesī vai nelietoju vispār	
Dažas reizes nedēļā lietoju vistas gaļu	
Pērkot dzīvnieku izcelsmes produktus, cenšos iegādāties ekoloģisko pārtiku vai produktus no zināmiem ražotājiem, kuri ievēro dzīvnieku labturību	
Nepērku ūdeni pudelēs	
Šķiroju atkritumus	

Kuriem pienēmumiem piekrīt/nepiekrīt? Kāpēc?

- ✓ Zemes ekoloģiskā ietilpība ir limitēta, tās spēja nodrošināt cilvēkus ar nepieciešamajiem dabas resursiem un absorbēt radīto piesārņojumu un atkritumus nav bezgalīga.
- ✓ Ilgtspējīgs patēriņš balstās uz procesu, kas papildus individuālajām vajadzībām (garša, cena, ērtums) tiek ņemta vērā arī patērētāju sociālā atbildība (dzīvnieku labturība, godīgā tirdzniecība, vides jautājumi).
- ✓ Saikne starp materiālo labumu patēriņu un personīgās identitātes veidošanos un uzturēšanu ir viens no svarīgākajiem mūsdienu patērētāju uzvedības pamatnosacījumiem.
- ✓ Preces tiek vērtētas augstu, ņemot vērā ne tikai to funkcionalitāti, bet arī to, ko tās simbolizē pašam patērētājam, gan apkārtējai sabiedrībai.
- ✓ Patēriņa preču simboliskā nozīme veicina noteiktu grupu kolektīvo identitāti.
- ✓ Patērētāji ir spējīgi izvēlēties produktus, kas patiesi viņiem ir derīgi, veicinot viņu labklājību.
- ✓ Cilvēku vajadzību nav daudz, tās ir ierobežotas un universālas.
- ✓ Vēlmes būtiski atšķiras no vajadzībām. Cilvēkus virza nevis centieni apmierināt precīzi definētas vajadzības un vēlmes, bet gaume un izvēle balstās uz vēlmēm.
- ✓ Pārtikas izvēli ietekmē produktu cena, kvalitāte un patērētāja ienākumi.
- ✓ Cilvēki vēlas izteikt savu attieksmi pret vidi un pasauli.
- ✓ To, ko cilvēki ēd, ietekmē ekonomiskie faktori.
- ✓ Ekonomiskie faktori neietekmē to, kam cilvēki dod priekšroku pārtikas izvēlē.
- ✓ Cena ir viens no galvenajiem ilgtspējīgas pārtikas izvēles kavēkļiem.
- ✓ Patērētāju uzvedību var mainīt ar informācijas sniegšanu un konsultācijām, tirgus pārveidošanu, sabiedriskā labuma produktu piedāvāšanu (ekonomisti).
- ✓ Patērētāju uzvedību var mainīt ar informācijas sniegšanu, pārliecināšanu, mudināšanu, palielinot iespējas iegādāties ilgtspējīgus produktus (psihologi).

Ilgtspējīga pārtikas patēriņa mērķi

Patērētājs:

- Lēmumu pieņēmējs un pieprasījuma veidotājs, kurš pieprasa no tirgotāja precīzu, salīdzināmu un saprotamu informāciju.
- Pilsonis un uzņēmējs. Ietekmē pārtikas piedāvājumu ārpus tirgus – gan individuāli, gan grupā, izmantojot NVO un pašvaldības.
- Analizē savu patēriņa uzvedību cenas un ieguvumu aspektā, kas ietekmē gan labklājību, gan vidi.

Pārmaiņas pārtikas patēriņa paradumos var notikt:

Ar politisko iniciatīvu, sekmējot ilgtspējīgu produktu ražošanu un izglītojot patērētāju.

Paši patērētāji ar attiecīgo pieprasījumu veicina pārmaiņas piedāvājumā, kā arī rosina pieņemt attiecīgos normatīvus valdībai.

Stratēģiskie mērķi ilgtspējīga pārtikas patēriņa sasniegšanai:

- Samazināt pārtikas ķēdes negatīvo ietekmi uz dabu.
- Ieviest godīgās tirdzniecības principu.
- Samazināt pārtikas un iepakojuma atkritumu apjomu.
- Uzlabot atkritumu pārstrādi.
- Veicināt veselīgas, drošas un zināmas izcelsmes pārtikas pieejamību.

Uzdevumi mērķu sasniegšanai:

- Palielināt vietējās, sezonā audzētas un ekoloģiskās pārtikas pieejamību un patēriņu.

- Jānodrošina, kā pārtika ir izsekojama visās tās aprites posmos.
- Jānodrošina, ka pārtika ir veselīga un droša.
- Dzīvnieku izcelsmes produkti tiek ražoti, ievērojot dzīvnieku labturību.
- Informēt un izglītēt patērētāju par ilgtspējīga patēriņa nozīmi.

Iespējamās rīcības

Iesaistītie	Lomas
Patērētāji	Ar savu izvēli, rīcību atbalsta veselīgas un ilgtspējīgas pārtikas ražošanu. Mazina pārtikas atkritumus.
Pārtikas ražotāji – lauksaimnieki un zivsaimnieki	Saprātīgi pārvalda dabas resursus. Sargā bioloģisko daudzveidību.
Pārtikas pārstrādātāji	Nodrošina patērētājus ar veselīgu un drošu pārtiku. Nodrošina patērētājus ar ticamu un pārbaudāmu informāciju par savu produktu.
Pārtikas tirgotāji	Mazina enerģijas patēriņu, pārtikas jūdzes un atkritumu apjomu.
Valdība	Iniciē sadarbību starp ieinteresētajām pusēm Izstrādā tiesību normas. Finansiāli atbalsta zinātni un informatīvas kampaņas.
NVO	Īsteno politikas ieviešanas uzraudzītāja lomu. Veic ekspertīzes. Pārstāv sabiedrības intereses.
Mājsaimniecības	Iepērk pārtiku vietējos, specializētajos veikalos vai tieši no zemniekiem, mazinot lielveikalu ietekmi. Izmanto sezonālās pārtikas saldēšanas tehnoloģijas un pagrabus. Gatavo ekoloģisku pārtiku, kas pieejama sezonā un audzēta vietējā reģionā. Mazina iepakojuma apjomu, pērkot tieši no ražotāja.

Pāreja uz ilgtspējīgu pārtikas patēriņu ietekmētu visas tautsaimniecības līmeni:

- Lauksaimniecības piedāvājuma lokalizācija.
- Pārtikas pārstrādes organizēšana lokāli vai reģionāli.
- Mazo un vietējo veikalu attīstība.
- Tirgus priekšrocības vietējiem ekoloģiskās pārtikas tirgotājiem.

Politikas instrumenti ilgtspējīga patēriņa veicināšanai (Groezinger, Tuncer, 2009; Lahteenoja et.al, 2009.):

1. Regulējošie instrumenti – aizliegumi un ierobežojumi; noteikumi, normas un standarti; plānošanas dokumenti un stratēģijas; cenu un tirgus regulējums. Ar regulējošiem instrumentiem var veicināt ilgtspējīgu patēriņu pamatā organizāciju līmenī, kā arī ietekmēt jaunu sociālo normu veidošanos.

2. Ekonomiskie instrumenti – vides nodokļi; subsīdijas; Zaļais publiskais iepirkums; lietošana maksas un nodevas. Ar ekonomiskiem instrumentiem var mainīt cilvēku uzvedību, uzņēmumu rīcības.
3. Sadarbības un līdzdalības instrumenti – infrastruktūras nodrošināšana; sadarbības tīklu veidošana; brīvprātīgas darbības un vienošanās. Ilgtspējīgs patēriņš ir starpnozaru, līdz ar to nepieciešama dažādu līmeņu un nozaru savstarpējā sadarbība un integrācija ilgtspējīga patēriņa jautājumu risināšanā.
4. Informatīvie instrumenti – marķēšana; informācijas centri; konkursi; kampaņas un mājas lapu izveides. Informatīvos instrumentus izmanto, lai radītu izpratni, veicinātu pieprasījumu pēc ilgtspējīgiem produktiem, iesaistītu cilvēkus lēmumu pieņemšanas procesos.
5. Pētniecības un izglītības instrumenti – pētījumu instrumentu attīstība patēriņa monitoringam; izglītība un apmācība.

Jautājumi diskusijai:

Kuriem no piedāvātajiem ekspertu viedokļiem par pārtikas patēriņa tendencēm piekrītat, kāpēc:

- *Globālajā tirgū patērētājiem būs svarīgāk biežāk un vairāk ārpus mājām.*
- *Latvijas iedzīvotājiem būs svarīgi, kur tiek audzēta un ražota pārtika.*
- *Latvijā un globālajā tirgū aktuāla tendence būs produkti ar samazinātu pārtikas piedevu saturu.*
- *Patērētājiem būs svarīga dabīgā pārtika.*
- *Latvijā paredzama tendence patērēt produktus bez glutēna, laktozes un cukura.*
- *Globālajā tirgū paredzama tendence lietot pārtiku, kas uzlabo izskatu, skaistumu.*

Latvijas tirgū lielākā ietekme ir mainīgajai ekonomiskajai situācijai – maza un atvērta ekonomika, kas atkarīga no ārējiem tirgiem. Pasaulē tirgū lielākā ietekme no esošā ienākuma kāpuma jaunattīstības valstīs. Globālā tirgus pārtikas rūpniecības uzņēmumi ir jūtīgāki pret kādas valsts finansiālās ietekmes palielināšanos. Ekonomiskā situācija diktē tirgus noteikumus, cena ir galvenais kritērijs, pēc kuras patērētājs izvēlas ilgtspējīgus pārtikas produktus. Uzņēmumi nav gatavi ieguldīt papildus līdzekļus videi draudzīgāku produktu ražošanā (jo salīdzinoši zema rentabilitāte un lēna kapitāla atdeve).

Piedāvājiēt iespējamus risinājumus!

<i>Problēma</i>	<i>Iespējamie risinājumi</i>
<i>Augoša importa atkarība, ne vienmēr ir izsekojama pārtikas izcelsme, sastāvs</i>	
<i>Pārtikas ražotāji finansiālu apsvērumu dēļ nav ieinteresēti ilgtspējīgas pārtikas ražošanā</i>	
<i>Lielveikalu dominance un to iepirkumu politika ir ekonomiski izdevīga tikai masu produkcijas ražotājiem, ierobežojot patērētāju izvēli</i>	
<i>Patērētājiem nav skaidra ilgtspējīga patēriņa un ilgtspējīgas pārtikas nozīme un ietekme uz ekonomisko, sociālo un ekoloģisko vidi</i>	
<i>Apjomīgais atkritumu daudzums ir nozīmīgs CO2 emisiju avots</i>	

<i>Problēma</i>	<i>Iespējamie risinājumi</i>
<i>Augoša importa atkarība, ne vienmēr ir izsekojama pārtikas izcelsme, sastāvs</i>	<i>Valdība, balstoties uz iedzīvotāju maksātspēju un patēriņa paradumiem, ar politiskiem instrumentiem var stimulēt videi nekaitīgu ražošanu un aizsargāt vietējo tirgu no neilgtspējīgas pārtikas, mazinot atkarību no citām valstīm un konkurējot ar</i>

	<p>importēto preču cenām.</p> <p>Pašvaldības ar atbilstošu infrastruktūru var nodrošināt pašvaldībai vai valstij piederošas brīvās un neapsaimniekotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības pieejamību iedzīvotājiem pārtikas audzēšanai pašnodrošinājumam.</p>
Pārtikas ražotāji finansiālu apsvērumu dēļ nav ieinteresēti ilgtspējīgas pārtikas ražošanā	<p>Latvijas Pārtikas uzņēmēju asociācija sadarbībā ar Zemkopības ministriju var ieviest premiālo sistēmu par resursu efektīvu, ekoloģiski nekaitīgu un ilgtspējīgu pārtikas ražošanu.</p> <p>Uzņēmēji, optimizējot ražošanas izmaksas, var samazināt produktu cenu, padarot ilgtspējīgu pārtiku par plaša patēriņa preci.</p> <p>Valsts un pašvaldību iestādes var pāriet uz pārtikas „zaļo” publisko iepirkumu, tā veicinot bioloģiskās lauksaimniecības attīstību, kooperāciju un ilgtspējīgu produktu ražošanu.</p>
Lielveikalu dominance un to iepirkumu politika ir ekonomiski izdevīga tikai masu produkcijas ražotājiem, ierobežojot patērētāju izvēli	<p>NVO, kas pārstāv mazos ražotājus un darbojas patērētāju tiesību aizsardzības jomā, var organizēt sociālās kampaņas, lai veicinātu vietējo zemnieku produkcijas noietu, tā radot plašākas alternatīvas lielveikalu importa produkcijai.</p> <p>Latvijas zemniekiem, īpaši augļkopībā un dārzenkopībā nodarbinātiem, vajag kooperēties, lai palielinātu tirgojamās produkcijas apjomu un nodrošinātu lielveikalu pieprasījumu.</p> <p>Lielveikali, sevi pozicionējot kā sociāli atbildīgu, videi un patērētājam draudzīgu komersantu, var atbalstīt ilgtspējīgu produktu ražošanu.</p>
Patērētājiem nav skaidra ilgtspējīga patēriņa un ilgtspējīgas pārtikas nozīme un ietekme uz ekonomisko, sociālo un ekoloģisko vidi	<p>NVO jāriko kampaņas, lai izglītotu patērētājus ilgtspējīga patēriņa jautājumos.</p> <p>Uzņēmēji var izveidot ilgtspējīgu produktu zīmolus, integrējot ekonomiskos, sociālos un ekoloģiskos ilgtspējas aspektus.</p> <p>Zemkopības ministrija var radīt produktu kvalitātei un ilgtspējas standartiem atbilstošu un patiesu marķējumu, kas bez birokrātiskiem šķēršļiem būtu iegūstama arī maziem un vidējiem uzņēmējiem.</p> <p>Par ilgtspējīgu pārtikas patēriņu var runāt TV populārajos raidījumos par ēdienu gatavošanu.</p>
Apjomīgais atkritumu daudzums ir nozīmīgs CO2 emisiju avots	<p>Zemkopības ministrija un VARAM var ieviest iepakojuma depozīta sistēmu, kas samazinātu izlietotā iepakojuma daudzumu atkritumos, kā arī palielinātu izlietotās taras otrreizējo pārstrādi.</p> <p>Atkritumu apsaimniekošanas kompānijām atkritumu šķirošana jāpadara vienkārša un pieejama patērētājam.</p> <p>Lai samazinātu lielveikalu izmestās pārtikas apjomu, būtiski jāsamazina cena produktiem ar tuvojošos beigu derīguma termiņu, tā stimulējot to ātrāku patēriņu, nevis nonākšanu atkritumos.</p>

Jautājumi diskusijai:

- *Kādas priekšrocības/ieguvumus un kādus izaicinājumus saskatām, ja nolemjam iesaistīties tiešās pirkšanas pulciņā?*
- *Vai tiešās pirkšanas pulciņos iesaistītie dzīvo zaļāk par citiem? Pamatojiet savu viedokli.*
- *Kāpēc es kļūtu/nekļūtu par tiešās pirkšanas pulciņa dalībnieku?*

2) CILVĒKU MIGRĀCIJA

Migrācija – iedzīvotāju pārvietošanās no vienas teritoriālās vienības uz citu. **Migrācija ir cilvēku pārvietošanās brīvības izpausme**, daļa cilvēku pēc pašu izvēles vai dažādos piespiedu apstākļos ir devušies prom no Latvijas, savukārt citi atraduši Latvijā savas mājvietas. Iedzīvotāju migrācija vienmēr ir neatraujami saistīta ar sociālajām, ekonomiskajām un politiskajām pārmaiņām valstī. Migrācija atšķiras [pēc teritorijas](#), [pēc ilguma](#), [pēc rakstura](#), [pēc motīva un pēc politiskā statusa](#).

Migrācija – iedzīvotāju pārvietošanās no vienas teritoriālās vienības uz citu. **Migrācija ir cilvēku pārvietošanās brīvības izpausme**, daļa cilvēku pēc pašu izvēles vai dažādos piespiedu apstākļos ir devušies prom no Latvijas, savukārt citi atraduši Latvijā savas mājvietas. Iedzīvotāju migrācija vienmēr ir neatraujami saistīta ar sociālajām, ekonomiskajām un politiskajām pārmaiņām valstī.

Pēc teritorijas

- ✓ Iekšzemes migrācija, kad iedzīvotāji, migrē savas valsts robežās.
- ✓ Starptautiska migrācija, kas savukārt pēc virziena iedalās:
 - Emigrācija, kas ir valsts iedzīvotāju izceļošana no dzimtenes.
 - Imigrācija, kas ir ārvalstnieku ieceļošana valstī.

Pēc ilguma

- ✓ Svārstmigrācija, kad cilvēki ik dienu atstāj savu dzīvesvietu, dodoties uz attālām darba vai mācību vietām,
- ✓ Sezonas migrācija, kurā iesaistās lauksaimniecības un sezonas darbu strādnieki,
- ✓ Pastāvīga migrācija, kas saistās ar migrantu dzīvesvietas maiņu.

Pēc rakstura

- ✓ Brīvprātīga, kad migrācija notiek pēc pašu migrantu lēmuma,
- ✓ Piespiedu migrācija, kuru veic vai izraisa vardarbīgā kārtā (verģu pārvietošana, deportācija, izsūtīšana no valsts, bēgļi, patvēruma meklētāji).

Pēc motīva

- ✓ Darba vai lielākas izpeļņas meklējumi,
- ✓ Studijas, pētnieciskie darbi,
- ✓ Labāku dzīves apstākļu meklējumi,
- ✓ Laulības, ģimenes apvienošana,
- ✓ Politiska patvēruma meklējumi,
- ✓ Jaunu teritoriju kolonizēšana, apguve.

Pēc politiskā statusa

- ✓ Legāla, kad imigranti pieņemtajā valstī ierodas atbilstoši ieceļošanas noteikumiem,
- ✓ Nelegāla, kad imigranti valstī ierodas un uzturas, pārkāpjot ieceļošanas un uzturēšanās noteikumus.

Jautājumi diskusijai

Uzdevums:

Izpētiet tabulu [Iedzīvotāju ilgtermiņa migrācija!](#) Kādi ir Jūsu secinājumi?

	<i>Iebrauca Latvijā</i>	<i>Izbrauca no Latvijas</i>
2005	6 691	17 643
2006	8 212	17 019
2007	7 517	15463
2008	4678	27045
2009	3731	38208
2010	4011	39651
2011	10234	30311
2012	13303	25163
2013	8299	22651

Vai Jūs piekrītat šiem apgalvojumiem? Kāda ir jūsu pieredze?

Apgalvojums	Pieredze
<i>Lauku iedzīvotāji biežāk nekā pilsētu iedzīvotāji ir devušies uz ārvalstīm, jo nav varējuši atrast darbu Latvijā.</i>	
<i>Vairumam emigrantu pirms došanās uz ārvalstīm ir bijis darbs Latvijā.</i>	
<i>Mazinājies to migrantu skaits, kas vēlas atgriezties Latvijā.</i>	
<i>Cilvēki spiesti meklēt darbu ārzemēs, jo nespēj veikt ikdienas un kredītu maksājumus.</i>	
<i>Cilvēki spiesti meklēt darbu ārzemēs, jo ir grūtības atrast darbu.</i>	
<i>Atalgojums ir dominējošais migrācijas motīvs visās vecuma grupās</i>	
<i>Visvairāk darba iespējas tiek meklētas un atrasta Lielbritānijā un Īrijā.</i>	
<i>Nedrošība par nākotni ir gan svarīgs aizbraukšanas iemesls, gan arī šķērslis, lai pieņemtu lēmumu atgriezties Latvijā.</i>	

Imigranti Latvijā

Ja mītnes valsts spēj radīt iespējas, lai ikviens indivīds, tajā skaitā imigrants, var justies vienlīdzīgs, brīvs un drošs par savu labklājību, viņš ir motivētāks un dedzīgāks sniegt lielāku ieguldījumu savā mītnes valstī, attīstot un pielietojot savas zināšanas, prasmes un ieceres. <http://www.goethe.de/ins/lv/rig/kul/mag/mui/lv7574370.htm>

Vai Jūs piekrītat šiem apgalvojumiem? Kāda ir jūsu pieredze?

Apgalvojums	Pieredze
<i>Latvieši, balstoties uz vēsturiskajām atmiņām, baidās no latviskās identitātes zaudēšanas.</i>	

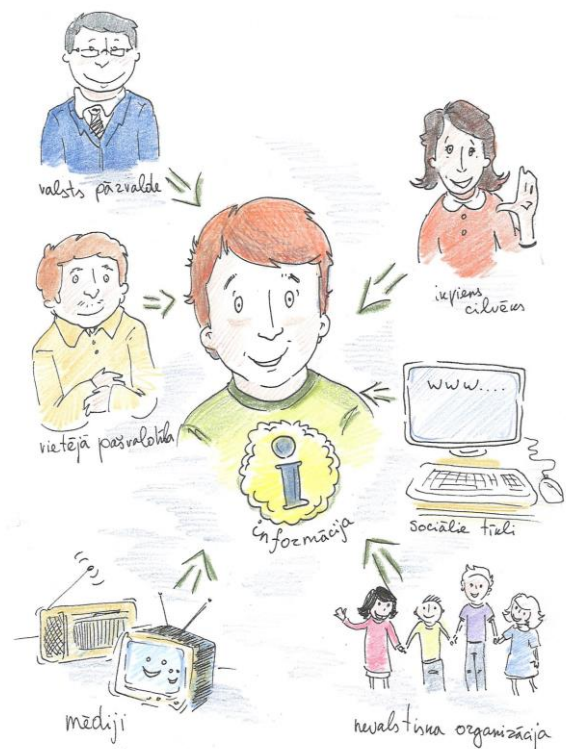
Politīķi cenšas izvairīties no riskantu lēmumu pieņemšanas imigrācijas jomā, jo tas varētu apdraudēt vēlētāju atbalstu.	
Darba devēju daļa imigrantos redz tikai darbaspēku, nevis sabiedrības locekļus ar visām tiesībām, iespējām un pienākumiem un neuzskata, ka būtu nepieciešama viņu iekļaušana vietējā sabiedrībā.	
Darba devēju daļa un pašvaldību amatpersonas uzskata integrāciju par imigrācijas neatņemamu un nepieciešamu daļu.	
Darba devēju daļa un pašvaldību amatpersonas uzskata integrāciju par imigrācijas neatņemamu un nepieciešamu daļu.	

Papildus informācijai un/vai darbam ar tekstu (Ivars Ijabs, © Goethe-Institut Rīga 2012. gada jūnijs)

No pieciem Latvijas vēsturiskajiem reģioniem vislielākais iedzīvotāju skaita samazinājums ir vērojams Latvijas dienvidaustrumu daļā, Latgalē, kura pēdējo desmit gadu laikā ir zaudējusi vairāk nekā piektdaļu iedzīvotāju (21.1%). Arī Vidzeme ir zaudējusi 17,5% procentu iedzīvotāju. Kopumā depopulācijas visvairāk skartie novadi visbiežāk atrodas ievērojamā attālumā no Rīgas. Samazinājies ir arī lielo pilsētu iedzīvotāju skaits: Latgales pilsētās Daugavpilī un Rēzeknē tas ir samazinājies par attiecīgi 19.3% un 18.1%. Taču arī galvaspilsētas Rīgas iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 14, 2%. Vienlaikus daļā novadu ir vērojama pretēji vērsta tendence: dažos Rīgai tuvos reģionos ir būtiski pieaudzis iedzīvotāju skaits. Kopā ar faktu, ka pašas Rīgas iedzīvotāju skaits ir samazinājies, noteikti ir iespējams runāt par suburbanizācijas tendenci. Jebkurā gadījumā varam secināt, ka uz vispārējās depopulācijas fona Rīga kopā ar piepilsētām vēl vairāk kļūst par Latvijas dominējošo centru.

Demogrāfiskās izmaiņas ir skārušas ne tikai iedzīvotāju ģeogrāfisko izvietojumu, bet arī viņu vecuma un nodarbinātības struktūru. Latvijā ir samazinājies to iedzīvotāju īpatsvars, kuri savas darba gaitas vēl nav uzsākuši (no 18,1% līdz 14,1%). Tas skaidrojams ar zemo dzimstību, kura pēc pakāpeniska pieauguma jaunā gadsimta sākumā līdz ar ekonomisko krīzi atkal piedzīvo lejupslīdi. Turpretī cilvēku skaits virs darbaspējas vecuma (62 un vairāk gadu) ir pieaudzis (no 18,3% līdz 21,8%). Uz šā fona nelielais darbaspējīgo cilvēku proporcijas pieaugums (no 63,6% līdz 64,1%) ir visai neliels, un tas, savukārt, liek uzdot jautājumus par Latvijas pensiju sistēmas ilgtspēju. Ņemot vērā bērnu skaita samazināšanos reģionos ar visaugstāko depopulāciju, ir pamats domāt, ka arī emigrantu vidū ir daudzi nepilngadīgi cilvēki.

Īpašu vietu Latvijas sabiedriskajā domā vienmēr ir spēlējuši fakti par iedzīvotāju etnisko sastāvu. Tautas skaitīšanas dati varētu sniegt arī informāciju par Latviju pametušo iedzīvotāju etnisko profilu. Vairumu nacionāli noskaņotiem latviešiem iepriecinās fakts, ka pēdējos desmit gados par teju pieciem procentiem (no 57,7% līdz 62,1%) ir pieaugusi etnisko latviešu proporcija. Tas lielākoties ir noticis uz lielāko Latvijas mazākumtautību (krievu no 29,6% uz 26,9%, baltkrievu 4,1% uz 3,3%) rēķina. Skaitliski samazinājusies ir arī Latvijas nelielā vācu minoritāte (no 3465 uz 3023 personām). Vienlaikus mazliet ir pieaugusi to mazākumtautību proporcija (no 1,1% uz 1,3%), kuras Latvijā netiek uzskatītas par tradicionālām. Galveno lomu šajā samazinājumā, protams, spēlē Latvijas ievērojamā krievvalodīgo minoritāte, kurā līdzās krieviem ietilpst ukraiņi, baltkrievi, daļēji – ebreji. Ir pamats domāt, ka šis proporcionālais samazinājums vienlaikus atspoguļo arī tendenci, par kuru pēdējā laikā raksta demogrāfijas pētnieki. Proti, starp pēdējā laika emigrantiem Latvijas mazākumtautības aizņem proporcionāli lielāku daļu, nekā latvieši.

Kā redzams no iepriekš minētā, pēdējos desmit gados kopš pēdējās tautas skaitīšanas Latvijā ir notikušas nozīmīgas sociālas izmaiņas. Šodien valstij stāv priekšā virkne nozīmīgu izaicinājumu. Latviju vairāk par citām valstīm skar **depopulācijas problēmas**. Pēc Eurostat datiem, Latvijā ir **zemākā dzimstība ES**, kā arī viens no **īsākajiem mūža ilgumiem**. Tas apliecina, ka ekonomiskās izaugsmes atjaunošana un sociālās drošības izveide ir kļuvusi par valsts izdzīvošanas jautājumu burtiskā nozīmē.

Kāda ir motivācija braukt vai palikt? <http://www.makroekonomika.lv/migracija-izaicinajumi-un-iespejas>

Runājot par dzīvesvietas izvēli, var vilkt paralēli ar precī, jo abos gadījumos runa ir gan par emocionāliem, gan pragmatiskiem faktoriem. Jebkurai precei ir trīs pamatīpašības, kas nosaka, vai cilvēks to pērk vai nē - cena, kvalitāte un zīmols. Tāpat jebkurai valstij ir trīs pamatīpašības, kas nosaka, vai šo valsti izvēlas par mītnes vietu - algu līmenis, dzīves kvalitāte un piederības sajūta jeb uztvere par to, vai šajā valstī cilvēks var īstenot savas spējas. Katrs no šiem trim faktoriem nosaka cilvēku motivāciju braukt vai palikt - protams, katram cilvēkam ir savi apstākļi un sava vērtību hierarhija. Ja koncentrētos uz materiālo pusi, tad faktori, kas nosaka migrantu plūsmu, ir atšķirīga uztvere par sagaidāmo algu līmeni, bezdarbu un ienākumiem dažādās valstīs. Ja šīs atšķirības ir pietiekami lielas, lai ierosinātu cilvēkus mainīt savu mītnes vietu, tad ir vērojama migrācija. Jāatzīmē, ka, ja pirmā emigrācijas viļņa noteicošais faktors bija algu līmeņa starpība starp Latviju un Rietumeiropu, tad pašlaik tie ir bezdarba pieaugums un nākotnes gaidu pesimisms.

Migrācijas ietekme uz ekonomisko situāciju Latvijā

Bieži tiek uzskatīts, ka pašreizējos apstākļos emigrācijas iespējas samazina bezdarba pieaugumu un līdz ar to arī sociālo spriedzi. Tomēr, ņemot vērā, ka emigrē arī daudz jaunu un augsti izglītotu cilvēku, emigrantu vidū var būt potenciālie darba devēji, kas, izmantojot savas biznesa idejas Latvijā, dotu darbu ne tikai sev, bet nodarbinātu arī citus cilvēkus.

Līdzīgi arī migrācijas ietekme uz sociālo budžetu ir divpusēja. No vienas puses, ekonomikas lejupslīdes laikā emigrācija mazina bezdarbnieka un sociālo pabalstu saņēmēju skaitu, bet, no otras puses, krīt arī sociālās apdrošināšanas iemaksas. Pētījumi apliecina, ka vidējā termiņā emigrācijas efekts uz sociālo budžetu ir negatīvs. Tautsaimniecībai emigrācija rada būtiskus izaicinājumus - draudus, kurus valsts (valdība) ar ekonomisko politiku var pārvērst par iespējām, un to arī vajag izmantot. Piemēram, ilgtermiņa emigrācija samazina Latvijas ilgtermiņa ekonomikas potenciālu, it sevišķi, ja emigrē augsti izglītoti speciālisti. Tomēr, atgriežoties Latvijā, šādiem migrantiem būtu iespēja izmantot vērtīgu darba pieredzi un jaunas zināšanas, tādējādi sekmējot Latvijas ekonomikas potenciālu, - tas īpaši attiecas uz tiem augsti izglītajiem speciālistiem, kas ārvalstīs stažējās izglītībai atbilstošās profesijās.

Vai Latvijai būs nepieciešama imigrācija?

Runājot par aicinājumiem vienkāršot imigrācijas noteikumus, no tautsaimniecības viedokļa svarīgi ir saprast, vai runa ir par augsti kvalificētu vai zemi kvalificētu darbaspēka imigrāciju. Augsti kvalificētā migrācija ekonomikai ir vēlama, jo šie cilvēki ir spējīgi nodarbināt citus cilvēkus, veicināt gan kvalitatīvu, gan kvantitatīvu izaugsmi un ienākumus. Tomēr augsti kvalificētu darbaspēku Latvija tuvākajos 10-20 gados diez vai masveidā varētu piesaistīt, jo patlaban šiem speciālistiem varam piedāvāt krietni zemāku atalgojumu nekā Rietumeiropa, Krievija (Maskavas apgabals) vai jo īpaši ASV. Savukārt zemi kvalificētu darbaspēku Latvijai tuvākajos gados nevajadzēs, jo pašreiz ir novērojams vienkāršo profesiju darba roku pārpalikums. 2009. gada beigās Latvijā bija ap 270 tūkstoši darba meklētāju un cilvēku, kas zaudējuši cerības atrast darbu, un vairāk nekā pusei no viņiem ir vidējā izglītība vai zemāka. Turklāt zemi kvalificētā darbaspēka imigrācija nepalīdzētu Latvijai pāriet uz kapitālietilpīgu un uz cilvēkkapitālu balstītu ekonomiku un kavētu vidējā atalgojuma līmeņa un līdz ar to dzīves kvalitātes pieaugumu.

Jautājumi diskusijai:

- Kāda ir Jūsu attieksme pret cilvēku emigrāciju no Latvijas, pamatojiet savu viedokli.
- Kā cilvēku emigrācija ietekmē Jūsu personīgo dzīvi un kopienas dzīvi?
- Kāda ir Jūsu attieksme pret cilvēku imigrāciju uz Latviju, pamatojiet savu viedokli.
- Kā cilvēku imigrācija ietekmē Jūsu personīgo dzīvi un kopienas dzīvi?
- Vai un cik gatavs esat Jūs pats un Jūsu kopiena imigrantu iekļaušanai vietējā kopienas dzīvē?

3) INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA UN KVALITĀTE

Informācija – iepriekš nezināmas ziņas (dati) par kādu priekšmetu, jēdzienu, notikumu vai ko citu, kas ir objekts kādām operācijām, kurām ir saturiska interpretācija. Šajā gadījumā par operācijām saprot uztveri, nodošanu, pārveidošanu, glabāšanu un izmantošanu. Informācijai, atšķirībā no datiem, ir jēga.

Informāciju, pēc tās **mērķa** var iedalīt pēc objektīviem kritērijiem – vajag reaģēt tūlīt vai var atlikt, un pēc subjektīviem – mani tas skar vai neskar.

Informācijas pieejamība un kvalitāte – neatkarīgas un objektīvas informācijas saņemšana ir viens no attīstības pamatprincipiem.

Informācijas **kanāli** ir

- valsts pārvalde,
- vietējā pašvaldība,
- mediji,
- sociālie tīkli,
- nevalstiskās organizācijas
- ikviens cilvēks.

Informācijas **pieejamība** nodrošina, ka iedzīvotāji saņem pakalpojumus, kas tiem pienākas, saņem objektīvo informāciju par notiekošo, netiek manipulēti, spēj atbildīgus lēmumus pieņemt patstāvīgi.

No informācijas iegūšanas viedokļa raugoties, svarīgs ir informācijas avots, informācijas uzticība un veids kā tā tiek interpretēta. Savukārt, no informācijas tālāk izmantošanas jeb pielietošanas, svarīga ir informācijas saprotamība cilvēkam, kurš vēlāk uz šīs informācijas pamata pieņems lēmumu.

Informācijas apstrādes laiks

Ātrākais reakcijas laiks cilvēkam ir apmēram 1 sekunde. Tas ir laiks kopš notikuma iestāšanās, tā pamanīšanas, identificēšanas un darbības. Lai nodotu šo informāciju tālāk:

- Minimums 3 sekunžu laikā var uzrakstīt īsziņu vai Twitter tvītu.
- Dažu sekunžu laikā var kādam piezvanīt.
- No 1 līdz 10 minūtēm – uzrakstīt ziņu Facebook.
- No 10 minūtēm līdz 1 stundai – sarakstīt stāstu un ievietot to ziņu portālā.
- Sākot ar vairākām stundām – sarakstīt situācijas analīzi.
- Tikai nākamajā dienā notikums var tikt atspoguļots avīzē, bet pēc nedēļas vai mēneša – žurnālā. Drukātajā medijā informācija būs kvalitatīvāka, visticamāk, ka pārbaudīta un rediģēta.

Ieteikumi pirms sākt meklēt informāciju.

- Saplāno, ko tieši Jūs gribat atrast, lai neapjuktu lielajā informācijas gūzmā.
- Izmantojiet dažādus informācijas avotus, lai iegūtu pēc iespējas plašāku informāciju.

Jautājumi diskusijai:

- *Kurus no informācijas avotiem Jūs izmanto visbiežāk?
Kurus informācijas avotus Jūs izmantojat, lai uzzinātu, kas jauns notiek kopienā? Kāpēc?*

Informācija – iepriekš nezināmas ziņas (dati) par kādu priekšmetu, jēdzienu, notikumu vai ko citu, kas tiek uztverta, nodota citiem, pārveidota, saglabāta un pielietota.

- Kurus informācijas avotus Jūs izmantojat, lai uzzinātu, kas jauns notiek valstī un pasaulē? Kāpēc?
- Kurus informācijas avotus izmantojat, Jūsprāt, ir visvieglāk dalīties ar informāciju?
- Kura informācijas avota sniegtajai informācijai tu visvairāk uzticies?
- Kurš no informācijas avotiem ir vismazāk uzticams un kādēļ?
- Kādas ir Jūsu ieteikumi uzlabot informācijas apmaiņu vietējā kopienā?

Papildus informācijai (<http://www.education.lv/internet/valuate.htm>)

Ja lietotājs nemeklē ļoti reti izplatītu informāciju, tad atrasto Web lappušu skaits ir liels. Informācija, kura ir publicēta Web lappusēs, nav līdzvērtīga un lietotājam ir jāizstrādā informācijas novērtēšanas kritēriju sistēma.

Informāciju var novērtēt ar dažādiem kritērijiem:

- Pēc kvantitatīviem kritērijiem tiek novērtēts atrastais informācijas daudzums, t.i., cik Web lappuses ir atrastas par meklējamo tēmu;
- Pēc kvalitatīviem tiek novērtēta informācijas kvalitāte un ticamība. Ir jāatceras, ka Internetā publikāciju ir daudz un tās ir dažādas. Dažas no publikācijām ir rūpīgi pārbaudītas pirms publicēšanas Web tīmeklī, citas mazāk rūpīgi vai nemaz. Dažkārt ir gadījumi, kad informācija ir apzināti nepareiza. Novērtējot informāciju, ir jāpievērš uzmanība vairākiem faktoriem:
 - Vai atzīmēts informācijas autors kā konkrēta persona vai organizācija. Informācija no anonīma avota ir jāvērtē kritiskāk nekā informācija, kurai ir precīzi norādīts autors.
 - Ir jānovērtē informācijas publicēšanas laiks, varbūt informācija jau ir novecojusi.
 - ir jāpievērš uzmanība, kā autors pats vērtē informāciju, vai tas ir oficiāls viedoklis, autora uzskati u.tml.

Informācijas novērtēšanas kritērijus var apvienot vairākās grupās.

Vispārējais informācijas avota raksturojums

- Kāds ir Web saites izveides mērķis?
- Kāda ir paredzētā auditorija?
- Cik daudz informācijas? Cik plaša informācija?
- Kāda veida informācija – fakti vai viedokļi?
- Vai informācija ir oriģināla vai citāti – saites?
- Kāds ir informācijas konteksts? Vai tā ir politiskā, ideoloģiskā vai līdzīgā veidā virzīta?

Autoritāte, informācijas autors

- Kas ir informācijas autors? Vai informācijas autoru var skaidri identificēt?
- Kāda ir autora kvalifikācija?
- Kas tas ir Web vietas sponsori vai reklāmdevēji? Kāda ir viņu autoritāte?
- Vai ir plašāka informācija par autoru vai sponsoriem?
- Kāda ir Web vietas adrese URL? Kāds ir vietas domens?
- Kāda ir autora motivācija?
- Kādi informācijas avoti ir norādīti?
- Vai ir iespējams nosūtīt informāciju autoram (savu viedokli, faktus utt.)?

Informācijas avota struktūra

- Kāda ir Web vietas mājas lappuse, tās kvalitāte?
- Kāds ir informācijas noformējums? Vai grafiskie elementi palīdz vai traucē saprast informāciju?
- Vai teksts ir pareizs gramatiski un kāda ir teksta literārā kvalitāte?
- Kāda ir iespēja? Kāds ir informācijas attēlošanas veids? Vai ir alternatīvi attēlošanas veidi, piemēram, teksts un skaņas fails? Vai teksta izkārtojums ir freimos vai nav freimos?
- Cik viegli informācija ir pieejama? Cik saites ir jāizmanto, lai tiktu līdz vajadzīgai informācijai?

- Vai informācija tiek atjaunota un cik bieži? Vai ir pieejami citi avoti informācijai bez interneta – grāmata vai kompaktdisks?
- Vai ir iespējams veikt informācijas meklēšanu Web vietā? Vai ir satura rādītājs? Vai ir viegli pārvietoties pa Web lappusēm (tai skaitā, atpakaļ)? Vai ir viegli noteikt, kurā vietā atrodas informācija attiecībā pret sākuma lapu, satura rādītāju vai meklēšanas rezultātiem?
- Kāda ir saišu kvalitāte (izskats, paskaidrojumi)? Vai tās strādā? Vai izceļas no konteksta vai lapas? Vai lietotājs tiek informēts, kāda informācija atrodas saites norādītajā vietā (HTML skaņa) un kāds ir informācijas apjoms?
- Kāda ir Web vietas noformējuma kvalitāte? Ārējā dizaina kvalitāte un teksta dizaina piemērs.

Precizitāte

- Vai ir palīdzība par informācijas meklēšanu vai meklēšanas sistēmas pielietošanu?
- Vai noformētie elementi palīdz informācijas atrašanai?
- Vai lietotājs var viegli saprast informācijas sakārtošanas principus? Vai tie tiek pielietoti?
- Vai ir alternatīvie varianti (lietotājs ar ātru pieslēgumu, vidēju vai lēnu)?

Salīdzinājums ar citiem informācijas avotiem

- Cik maksā informācijas saņemšana no interneta salīdzinājumā ar citiem avotiem?
- Vai informācija Web lappusēs ir kvalitatīvāka vai mazāk kvalitatīva kā citur?

Interneta ietekme

Uzdevums: Izlasiet apgalvojumus un to pamatojumus. Kāds ir jūsu viedoklis?

<i>Apgalvojums</i>	<i>Pamatojums</i>	<i>Ko domāju es?</i>
<i>Pasaule kļūs labāka!</i>	<i>2020.gadā katrs cilvēks lietos Internetu. Nebūs vajadzīgi veikali, biroji un darījumu komandējumi. Tas ļaus ietaupīt tik daudz naudas, ka viss būs par brīvu! Nebūs karu! Visi būs laimīgi!</i>	
<i>Pasaule kļūs sliktāka!</i>	<i>2020.gadā Rietumu pasaulē katrs cilvēks lietos internetu, bet miljardiem cilvēku mazattīstītajās valstīs joprojām dzīvos nabadzībā. Tā rezultātā, iespējams, pasaules karš vai kāds, izmantojot Internetā pieejamo informāciju, izgatavos atombumbu, un visi aizies bojā.</i>	
<i>Cilvēki pārvaldīs Internetu.</i>	<i>2020.gadā būs neiespējami kontrolēt cilvēku darbības Internetā. Valdības zaudēs varu pār iedzīvotājiem. Veidosies „virtuālās kopienas” ar savu pašpārvaldi. Visi būs brīvi</i>	
<i>Valsts kontrolēs Internetu.</i>	<i>2020.gadā, kā to paredzēja Orvels savā romānā „1984”, vecākais brālis sekos katram no mums. Visas mūsu e-vēstules, darījumi bankās, personīgie plāni un pirkumi būs reģistrēti un izpētīti, un analizēti. Datori būs aprīkoti ar novērošanas kamerām. Mums sekos visur 24 stundas diennaktī. Mēs dzīvosim totalitārisma režīmā.</i>	
<i>Internets – tā ir pārejoša mode!</i>	<i>2020.gadā kiberpasaules iespējas būs izsmeltas. Dzīve atgriezīsies vecajās slīdēs. Nebūs jēgas apspriest tādas tēmas kā „Jaunās informācijas tehnoloģijas”. Atsakoties no Interneta, cilvēki ietaupīs kaudzi naudas.</i>	
<i>Internets bija, ir un</i>	<i>2020.gadā visā pasaulē visi cilvēki būs savienoti Internetā. Cilvēki Internetā sazināsies un „ceļos”, neizejot no mājas, dalīsies</i>	

būs!	viedokļos ar sarunas biedriem, kurus nekad dzīvē nebūs redzējuši. Atkarība no Interneta būs tik milzīga, ka izdzīvot varēs tikai ieguldot milzīgas investīcijas Interneta attīstībā.	
------	--	--

4) LĪDZDALĪBA

„Valstiskā domāšana nemaz neprasa tik lielus un pārcilvēcīgus upurus. Tā prasa tikai spēju padomāt tālāk par rītdienu un spēju palūkoties tālāk par savas mājas sliekšni. Nevar cilvēks teikt – aiz manis lai nāk grēku plūdi. Nevar aizvērt durvis un domāt, kas man par daļu, kas te visapkārt notiek, lai gādā par to citi. Ja visi tā domās, tad neatliks vairs neviena, kas gādās par kopību. Ja katrs domās tikai par sevi, tad nebūs ne valsts, ne civilizācijas.”
Vaira Vīķe-Freiberga.

„Priekš mums pasaules centrs ir tur, kur mēs dzīvojam. Tādēļ, būdami maza pagasta iedzīvotāji, vēlamies parādīt, ka spējam darīt un realizēt lietas, spējam ietekmēt procesus, kas nosaka mūsu dzīvi. Esam paši savas laimes kalēji.” Silvija Ločmele, Briežuciems

Jautājumi diskusijai:

- Kā citātu autoru domas varam attiecināt uz globalizācijas un glokalizācijas procesiem?
- Kas Jūs uzrunāja personīgi un kāpēc?
- Ko es daru/varu darīt, lai mans „pasaules centrs” būtu mans mājoklis un mana kopiena?
- Ko es daru/varu darīt, lai ar pārliecību varētu teikt – „Man ir valstiska domāšana”?
- Ko es daru/varu darīt, lai ar pārliecību varētu teikt – „Man ir pasaules domāšana”?
- Ko es daru/varu darīt, lai ar pārliecību varētu teikt – „Es domāju globāli, bet rīkojos lokāli”?

Kādas ir iespējas aktualizēt un risināt globālās problēmas kopā?

Globālās problēmas	Starptautisku organizāciju	Latvija kopā ar citām valstīm	Novadi/pilsētas	Es kopā ar citiem
Ekoloģija				
Miers un atbrīvošanās				
Nabadzība				
Demogrāfija				
Izejvielas				
Enerģija				
Pārtika				
Terorisms				
Kosmosa un zemūdens/okeānu pētījumi				

5) BĒRNU DARBS

Stāsts par Ašiku

Personas dati:

Vārds: Ashik Hashmir

Vecums: 11 gadi

Pilsonība: Pakistāna

Ģimene: Vecāki, vectēvs, vecmāmiņa, māsa, 3 brāļi

Ģimenes ienākumi: aptuveni 70 eiro mēnesī

Informācija par darbu:

Profesija: Darbinieks ķieģeļu fabrikā

Darba laiks: 12-16 stundas dienā ar pusstundas pārtraukumu, 6 dienas nedēļā

Darba apjoms: apmēram 600 ķieģeļi diennaktī

Alga: 1.3 Euro par 1000 ķieģeļiem (50% atskaita, lai atmaksātu ģimenes parādu)

Darba pieredze: Strādā no piecu gadu vecuma

Papildus informācija:

Jau divus gadus, ģimene ir parādu verdzībā: ir paņemts aizdevums - 6000 Pakistānas rūpijas (apmēram 110 eiro). Pašlaik parāda summa ar procentiem ir pieaugusi līdz 280 eiro. Tēvs sūtīja Ašiku uz skolu, bet zēns mācījās tikai trīs mēnešus, jo fabrikas īpašnieks atsauca Ašiku atpakaļ, un zēna tēvs tika

sodīts. Ģimenes ienākumi ir nepietiekami bērnu skološanai, medicīnas aprūpei un pārtikas iegādei. Informācijas avots www.freethechildren.org

Ko es varu darīt, lai palīdzētu Ašikam un citiem strādājošiem bērniem?

Rīt?	Pēc mēneša?	Nākotnē?

Kuru no tabulas „Ko varu darīt, lai palīdzētu Ašikam un citiem strādājošiem bērniem?” ailēm bija visgrūtāk aizpildīt un kāpēc?

6) IDEJAS DISKUTĒJAMO PROBLĒMJAUTĀJUMU LOKAM PAR GLOKALIZĀCIJU

- *Ko Jūs zināt par bērnu darba problēmām? Kā Jūs to uzzinājāt, no kādiem avotiem?*
- *Kas Jums ir zināms par bērnu darbu valstī, novadā, kopienā? Kāda veida darbu bērni dara un kāpēc?*
- *„Bērnu darbs ir nepieciešams, jo papildina ģimenes ienākumus. Ja to aizliegts, cietīs paši bērni.” Kāda ir Jūsu attieksme pret šo apgalvojumu?*
- *Kāpēc daļai patērētāju ir izdevīgs bērnu darbs?*
- *Bērnu darba problēma tiek risināta gan valstu, gan starptautiskā līmenī. Kāpēc šī problēma joprojām ir tik aktuāla?*
- *Kam būtu jāuzņemas atbildība par problēmas risinājumu?*
- *Vai mēs, vienkāršie cilvēki, varam palīdzēt atrisināt šo problēmu? Kā un kad?*

Iespējamie risinājumi:

- Cīņa pret nabadzību, lai bērniem nebūtu jāstrādā.
- Palielināt algas pieaugušajiem.
- Uzlabot izglītības kvalitāti, padarītu to pievilcīgāku un atbilstošu bērnu vajadzībām.
- Izstrādāt starptautiskos standartus par bērnu nodarbinātību.
- Aizliegt produktus, kas ražoti, izmantojot bērnu darbu.

Idejas diskutējamo jautājumu/problēmu lokam globalizācijas tēmās:

- Kādi ir globalizācijas procesa ieguvumi un zaudējumi?
- Vai ir iespējams izvairīties no globalizācijas un vai tas ir jādara?
- Kādas ir globalizācijas sekas?
- Vai globalizācija ietekmē cilvēku ikdienas dzīvi? Vai šī ietekme ir pozitīva vai negatīva?
- Kādu lomu var ieņemt NVO sektors globālajā pasaulē?
- Kas ir pasaules pilsonis?
- Kā mēs varam kritiski izvērtēt, ko mēs patērējam un kādos apstākļos tas tiek ražots
- Kādas priekšrocības/ieguvumus un kādus izaicinājumus saskatām, ja nolemjam iesaistīties tiešās pirkšanas pulciņā?
- Vai tiešās pirkšanas pulciņos iesaistītie dzīvo zaļāk par citiem?
- Ko es saprotu ar jēdzieniem „nabadzība” un „nabadzības mazināšana”?
- Ko var darīt valstu savienības, starpvalstu organizācijas nabadzības mazināšanā?
- Ko var darīt mūsu valsts nabadzības mazināšanā?
- Ko varu darīt es kopā ar saviem domubiedriem nabadzības mazināšanā?
- Kā es raksturotu sava novada/pagasta ekoloģiju? Kādas problēmas būtu jārisina? Kādi ir iespējamie problēmu risinājumi?
- Cik droša/nedroša ir dzīve manā novadā/pagastā? Kāpēc? Kādas problēmas būtu jārisina? Kādi ir iespējamie problēmu risinājumi?
- Ko mēs saprotam ar jēdzienu „robežu atvēršana”? Kā robežu atvēršana ietekmē valsti/reģionu/novadu/kopienas? Kāpēc? Kādas problēmas būtu jārisina? Kādi ir iespējamie problēmu risinājumi?
- Kāda ir Interneta pieejamības iespējas novadā/kopienā? Kā Internets ietekmē iedzīvotāju ikdienu? Kāpēc? Kādas problēmas būtu jārisina? Kādi ir iespējamie problēmu risinājumi?
- Kādas ir pozitīvās un negatīvās sekas, ja uzņēmums pārceļas no vienas valsts uz citu? Kā šis process ietekmē bezdarba līmeni, novada ekonomiku, valsts ekonomiku?
- Kuriem no apgalvojumiem Jūs piekrītat/nepiekrītat, kāpēc?
 - ✓ Globalizācijas process
 - ✓ Globalizācija stimulē ekonomikas attīstību
 - ✓ Dažās valstīs lielās konkurences dēļ cilvēkiem pasliktinās dzīves kvalitāte
 - ✓ Palielinās strādājošo skaits pakalpojumu sfērā, bet samazinās rūpniecībā
 - ✓ Palielinās ekonomisko noziegumu skaits
 - ✓ Palielinās bezdarba līmenis mazāk kvalificētajam darbspēkam
 - ✓ Pieaug algu starpība starp kvalificētiem un mazāk kvalificētiem strādājošajiem
 - ✓ Tiek ignorēti darba drošības noteikumi
 - ✓ Globalizācijas process tuvina valstis
 - ✓ Globalizācija ietekmē valstu politiku
 - ✓ Globalizācija vieno cilvēci
 - ✓ Globalizācija uzspiež vienotu izpratni par patēriņu
 - ✓ Globalizācija rada šķēršļus nacionālās tautsaimniecības attīstībai
 - ✓ Tiek nodarīts kaitējums videi
 - ✓ Globalizācija uzspiež noteiktus dzīvesveida standartus – bieži pretējos vietējai kultūrai un sadzīvei
 - ✓ Globalizācija vairo sacensības garu
 - ✓ Globalizācijas procesu rezultātā tiek zaudēta daļa no nacionālās kultūras iezīmēm
 - ✓ Ja netiks risinātas globālās problēmas, cilvēce neizdzīvos

- ✓ Globalizācija skar visas valstis
- ✓ Globālo problēmu risināšanā jāapvienojas visai cilvēcei

7) VEIKSMĪGAS DISKUSIJAS PRIEKŠNOTEIKUMI:

- Dalībniekiem jājūtas droši
- Grupai jānosaka noteikumi sadarbībai un rezultāta sasniegšanai, piemēram:
 - ✓ Vienojamies par mērķi un procesu
 - ✓ Katram tiek dota iespēja izteikties
 - ✓ Runā tikai viens cilvēks
 - ✓ Nepārtraucam runātāju
 - ✓ Neizsakām spriedumus par cilvēku, tikai par viedokļiem
 - ✓ Nenovirzāmies no izvirzītā mērķa

Kam pievērst uzmanību - izaicinājumi un šķēršļi, diskutējot par globalizācijas jautājumiem:

- Komunikācijas un sadarbības prasmju trūkums – *mēs neprotam klausīties, pārtraucam citu runātāju, uzspiežam savu viedokli,*
- Stereotipi par atšķirīgo - *citām rasēm, tautībām, reliģijām, tradīcijām, gaumi,*
- Bailes pazaudēt identitāti – *vietējo, nacionālo,*
- Negatīva attieksme, *kas iespaido arī uzvedību, rīcību, līdzdalību,*
- Intereses trūkums *uzzināt ko jaunu, savādāku, ar mūsu ikdienas realitāti nesaistītu.*

LABĀS PRAKSES PIEMĒRI SABIEDRĪBAS IZPRATNES PILNVEIDEI PAR GLOKALIZĀCIJAS PROCESU

GLOKALIZĀCIJAS PIEMĒRI DAŽĀDOS KONTEKSTOS

Glokalizācijas piemēru klāsts ir bagātīgs. To daudzveidības izprašanai tos sagrupēsim sekojoši:

- glokalizācija un individuālās pieredzes,
- glokalizācija un kolektīvās pieredzes:
 - dzīvesveids – ekociemati Latvijā un pasaulē,
 - glokalizācija un tiešā tirdzniecība,
 - glokalizācija un nodarbinātība,
 - glokalizācija un starpvalstu sadarbība,
 - glokalizācija un atbildīgs tūrisms,
 - glokalizācija un lēmumu pieņemšana kopienā,
- glokalizācija un jēgpilnas aktivitātes: labdarība, izlietoto bateriju vākšana un pārstrāde, makulatūras vākšana un pārstrāde, izlietoto medikamentu vākšana un pārstrāde, atbildīga rīcība ķīmisko vielu lietošanā, talkas, lietu atkārtota izmantošana.

Šis glokalizācijas piemēru iedalījums ir sava veida indikators, kas nosaka to īpašo ieguldījumu sabiedrības ilgtspējīgā attīstībā. Ikviens no tiem raksturo kādu uz ikdienas dzīvi balstītu labās prakses pieredzi.

Piemēros aprakstītā glokalizācijas pieredze veicina pilsonisku saskaņotu vietējas un globālās sabiedrības veidošanos, līdzsvarojot attīstību un mazinot plaisu starp:

- Individū un kopienu – *vietējās kopienas mērogā*,
- laukiem un pilsētu – *nacionālajā (LV) mērogā*,
- ES jaunajām un vecajām dalībvalstīm – *reģionālajā (ES) mērogā*,
- attīstītajām un jaunattīstības valstīm pasaulē – *globālajā (pasaules) mērogā*.

Visos aprakstītajos piemēros vienlīdz svarīgi ir sekojoši glokalizācijas procesa balsti:

- personiskais ikdienas dzīves stāsts – *caur ko izprast globālā-lokālā saikni*,
- pasaules izpratnes jeb telpas mērogi: personīgais, vietējās kopienas, nacionālais (LV), reģionālais (ES), globālais (pasaules) – *caur ko saskatīt vienu un to pašu problēmjaudājumu dažādos kontekstos*,
- saiknes jeb tīklojums – *caur ko saskatīt viena un tā paša problēmjaudājuma aktualitāti dažādās jomās, kontekstos un mērogos*:
 - es – sabiedrība – pasaule,
 - rīcība – attieksmes – vērtības,
 - vide – sabiedrība – ekonomika,
 - ikdienas dzīve – ilgtspējīga attīstība,
- līdzdalība – *caur ko sadarbībā veidot kopīgu cerīgu nākotni*.

GLOKALIZĀCIJA UN INDIVIDUĀLĀS PIEREDZES

Pieredzi apkopojā un aprakstīja Ausma Pastore

Cilvēku individuālā darbība var izraisīt dažādu ietekmi uz globalizāciju – negatīvu, neitrālu, pozitīvu. Taču bieži vien šī ietekme ir neviennozīmīga, jo tajā tiek integrētas atšķirīgas, pat pretējas lietas. Šādu pieredzi var aprakstīt kā paradoksālu.

Saprātīga enerģija Eiropai, Rares Teodorescu, 12 gadi

Kad pirmo reizi dzirdēju informāciju ar saprātīgu enerģiju, es nesapratu, kas tas ir. Laimīgā kārtā, mans tēvs strādā šajā jomā un viņš man sagādāja lasāmvielu par šo tēmu, un tad mēs diskutējām, cik svarīgi ir saglabāt dabas resursus. Es uzzināju, ka katrs no mums var ietaupīt naudu, samazinot ūdens un enerģijas patēriņu, turklāt tas pat ir ļoti vienkārši. Zinu, ka esmu tikai bērns, bet es domāju, ka arī es varu būt atbildīgs. Tādēļ es sāku ievērot tēva ieteiktos padomus:

- taupīt ūdeni. Ūdens ir ļoti nozīmīgs dabas resurss. Tie esam mēs, kas to iznieko un piesārņo. Visvieglākais veids, kā ietaupīt ūdeni, ir aizgriezt ūdens krānu, ja to neizmantojam;
- mazgājies īsāku laiku dušā un nogriez ūdeni, kamēr ziepējies vai mazgā matus. Tas arī palīdzēs samazināt enerģijas patēriņu, kas nepieciešams ūdens sildīšanai;
- mazgājot traukus, ir svarīgi neļaut ūdenim visu laiku tecēt, kamēr trauki tiek skaloti. Pielej vienu izlietni ar ūdeni trauku mazgāšanai, un otru – skalošanai;
- augļus un dārzeņus mazgā traukā ar ūdeni, nevis pie tekoša ūdens krāna;
- pārstrādā un izmanto atkārtoti. Šis ir labākais veids, kā saudzēt vidi. Visvieglākais veids ir otrreiz izmantot plastmasas un gumijas materiālus;
- ikdienā vairāk izmantojot dienasgaismu, mēs varam paaugstināt ēku energoefektivitāti;
- vienmēr izslēdz gaismu, izejot no istabas. Arī tad, ja to atstāj kaut vai uz 5 minūtēm. Izrauj no kontaktiem elektroierīces, kad tās vairs neizmanto, tas radīs ietekmi uz augstajiem rēķiniem par enerģiju;
- pārņem kontroli pār apkures un kondicionēšanas izmaksām, izmanto termostatus;
- izslēdz monitoru un datoru, kad to vairs neizmanto. LCD monitoru pārslēdz uz gaidīšanas režīmu pats nevis gaidi, kad tas „iemies”;
- izslēdz un atvieno no elektrības elektroierīces, piem., mobilo telefonu lādētāju, datoru, televizoru, video un DVD centru un spēļu konsoli, ja to vairs neizmanto;
- pastaigājies, brauc ar riteni, izmanto sabiedrisko transportu kur vien iespējams;
- ledusskapja durvis aizver ciet pareizi, kad esi izņēmis visu nepieciešamo;
- logus vajadzētu turēt ciet nakts laikā, vai arī tad, kad apkure ir ieslēgta.

Es atcerējos kaut ko smieklīgu. Kādu dienu es atvienoju TV no elektrības, kas atradās manu vecāku istabā. Pēc tam ienāca tētis, apsēdās uz dīvāna un mēģināja TV ieslēgt ar pulti. Tā nu viņš mēģināja un mēģināja....., bet nevarēja, viņš kļuva nervozs un sāka domāt, kas ir noticies. „Tas biju es, kurš atvienoja TV”, es viņam teicu: „Vai tad tu neatceries, ka man pats mācīji, ka enerģija ir jātaupa? Sāc pierast!” Es domāju, ka ar šiem nelielajiem risinājumiem mēs varam palīdzēt samazināt savu budžetu un ietekmi uz vidi. Taupi enerģiju un ietaupīsi arī naudu. Mēs palīdzam apkārtējai videi, ja samazinām enerģijas patēriņu. Mazāk dedzinot ogles, mazutu un dabasgāzi var samazināt arī ietekmi uz apkārtējo vidi. <http://www.energyneighbourhoods.eu/en/node/212150>

Cilvēkam vairāk jādomā nevis par materiāliem labumiem, bet par sava garīgā potenciāla izaugsmi, tāpēc katrai valstij, katrai pašvaldībai, katrai ģimenei un katram cilvēkam jāizstrādā sava ilgtspējīgās attīstības modelis un, nemetot cilpas, jāiet uz šo mērķi. «Domā globāli, rīkojies lokāli», atcerieties šo devīzi arī tad, kad redzat, kaimiņš ugunskurā dedzina plastmasas pudeles. Ej un pārtrauc šo lokālo kaitējumu videi, jo piesārņojumam nav robežu! Turklāt, lai netērētu aizvien jaunus dabas resursus, atkritumi nevis jānogādā izgāztuvē vai jāsadedzina, bet jāpārstrādā otrreizēji izmantojamās lietās.

Indulis Emsis

Nav jau tā, ka darbs uzlicis Anitrai Toomai-Rijniecei pienākumu zaļi dzīvot un domāt. Ja tas nebūtu viņas princips, tad nebūtu arī galvenās redaktora amata Vides vēstis. "Tieši, tas, ka man ir pieejama plaša

informācija, liek uz lietām un sakarībām skatīties savādāk," viņa teic. Anitra stāsta par to, ko mēs katrs varam darīt, lai nebūtu domu un darbu disharmonijas ar dabu. Viņa man nemaz nevaicā, vai, piemēram, mūsu redakcijā ir atsevišķa kaste, kurā var iemest izlietotās baterijas. Viņa uzskata, ka tā tam jābūt. Domā globāli, rīkojies lokāli - tas ir zaļo pamatprincips. "Aprakstot papīrlapu no abām pusēm, pasauli neizglābsi. Bet, ja tā darīs lielākā daļa cilvēku, tad vajadzēs uz pusi mazāk papīra, tad nevajadzēs tādos daudzumos izcirst kokus. Uz koka skaidām neraksta - papīra ražošana taču ir pamatīga ķīmiskā rūpniecība ar visām no tās izrietošajām sekām," Anitra šo ķēdīti izskaidro loģiski, piebilstot, ka visiem noteikti vajag koši baltu papīru. "Bet par to nepadomā, ka ražošanā parādās hlors, kas ir dioksīna vectētiņš..." Anitra iesaka ikdienā pielietot pavisam vienkāršu metodi - uz visu skatīties kā uz nākamo atkritumu. Starp citu, Vides vēstis tiek izdotas uz videi draudzīga papīra, un tāpēc žurnāls nav ne koši balts, ne plānām lapām. Žurnāls kādam var šķist pārāk blāvs, bet izrādās, ka arī krāsas, ar ko iespiež Vides vēstis, ir uz augu eļļas bāzes veidotas. "Es saku, lai skatās pa logu, lai iet dabā, tad viss būs krāsaināk!" smejas Anitra. Žurnālam tāpēc arī ir pavisam cita smarža, nevis kā izdevumiem, kas drukāti ar krāsu ražotu uz naftas bāzes." Anitra kopā ar kolēģiem šķiro atkritumus. "Mēs jūtamies kā zemnieki, kas nodod pienu!" Arī savā mājā Vidzemes pusē Anitra ir izkarojusi iespēju šķirot atkritumus. "No sākuma gan klētiņā krāju gan pudeles, gan papīru. Pēc gada jautājums tika atrisināts. Vajag tikai pacietību!" Starp citu, Anitras māja ir saņēmusi Sējēja veicināšanas balvu, ar ko viņa ļoti lepojas. Kad citi nāk prasīt, kas ir jādara, lai dabūtu Sējēju, tad Anitras atbilde ir pavisam vienkārša - nedarīt neko, nedarīt pāri dabai, neiejaucoties tajā un nepiedraņķējot. Sekojot ieteikumiem, par videi draudzīgu mazgājamo līdzekļu izmantošanu, viņa izvēlas videi draudzīgākos šķidros līdzekļus, piemēram, Kastani. "Nu jā, paši jau sākam cīnīties ar piesārņojuma sekām. Veselība to visu atspoguļo."

Aiva Kalve. <http://www.diena.lv/arhivs/domat-globali-rikoties-lokali-11969599>

Alise Dimitrijeva

Kā vēl viena no lietām kam mums ikdienā jāpievērš uzmanība - ūdens. Kā zināms, daudzās pasaules vietās jau trūkst dzeramā ūdens, kamēr Eiropieši vēl var atļauties katru otro dienu mazgāties vannā, mazgāt mašīnas utt. Lai gan pagaidām ūdens mums ir pietiekami, tomēr jādomā globāli un tas jātaupa, bet var rasties jautājums – kā tad taupīt? Atbilde ir diezgan vienkārša, bet to ir diezgan grūtu nokontrolēt savā ikdienā. Piemēram, mazgājoties dušā var iekonomēt ūdeni vairāk nekā mazgājoties vannā, bet tomēr arī tas nav atrisinājums, jo, piemēram, mazgājoties dušā ½ stundas var izlietot vairāk ūdens nekā vannā, tāpēc ir svarīgi pievērst uzmanību sīkumiem. Vēl viena no cilvēku pamatvajadzībām ir gaiss un kurš gan nevēlās elpot tīru gaisu, nevis tādu, kas pilns dažādām kaitīgām gāzēm? Tieši tāpēc ir svarīgi braukšanu automašīnā pēc iespējas vairāk nomainīt vai nu ar braukšanu ar velosipēdu vai iešanu ar kājām.

Bieži vien ieejot veikalos mēs iegādājamies preces, ko paši varētu izveidot kā piemēram: Veikalos var iegādāties dažādus garšaugus, kas iepakoti plastmasas plēvēs, bet problēma jau nav tikai šajā plēvē, kuras ražošanā izmantoti resursi, bet jāpadomā arī tas, ka šie garšaugi (tāpat arī citi dārzeņi) ir audzēti, lietojot daudz dažādus resursus (ūdens, mēslojums u.c.) kā arī transportēti uz veikalu, patērējot degvielu un piesārņojot apkārtējo gaisu. Bet kāpēc iegādāties garšaugus veikalā, ja paši mājās varam izmantot palodzes uz kurām audzēt neskaitāmi daudz dažādu veidu garšaugus, kā arī citu dārzeņu stādus, neizmērojot tik daudz resursu.

Katrs varam iedomāties cik lielu daļu mūsu ēdienkartes aizņem augļi un dārzeņi, taču jāpadomā arī par to, ka, lai augi nestu ražu, mums ir jāpasakās bitēm, kas tos apputeksne. Bišu saimju skaits uz pasaules samazinās. Esmu lasījusi, ka līdz ko uz pasaules nebūs bišu – nebūs dzīvības.

Un noslēgumā vēlos mazliet pievērsties kosmetoloģijai. Bieži vien reklāmās dzirdami daudz dažādi nosaukumi, piemēram, bieži tiek minēta palmu eļļa. BET – lai cik labi izklausītos un cik laba tā būtu, tagad padomāsim - Ko par palmu eļļas iegādi teiktu, piemēram, orangutāns vai Sumatras tīģeris? Kāpēc viņi? Jo lai iegūtu šo eļļu tiek samazinātas tropisko mežu platības. Un tas nav vienīgais kosmētikas līdzeklis, kas tiek izmantots. Tāpēc nākamreiz, ieejot veikalā, padomāsim vai ar savu pirkumu nepadarām kādu orangutānu vai citu zvēriņu par bezpajumtnieku.

Daba mums dod tik daudz, lai mēs varētu dzīvot, augt un attīstīties, bet cik daudz mēs izdarām laba vai nodarām sliktā dabai? Par šiem jautājumiem ir jāpadomā biežāk, bet kā jau teicu - nepietiek tikai ar domāšanu, jo ir arī jādara! <http://dalies.lv/v1/doma-globali-rikojies-lokali/>

GLOKALIZĀCIJA UN KOLEKTĪVĀS PIEREDZES

DZĪVESVEIDS - EKOCIEMATI

Visā pasaulē un arī Latvijā arvien lielāku popularitāti iegūst tā saucamais „zaļais” dzīves stils, kas sevī ietver arī tādus progresīvus un inovatīvus risinājumus kā ekociemi. Tās tradicionāli ir pašuzturošas kopienas, kas veidotas uz reliģiskās, vides vai politiskās pārliecības pamata: klosteri, „zaļo” komūnas, videi draudzīgi mājoņi, risinājumi, kibuci (Izraēlā), zaļie pagasti (vienīgais, kur nevis tiek pulcināti cilvēki no ārienes, bet par pašuzturošu kopienu pārveidojas jau eksistējoša pašvaldība). Ekociems kā jauna sabiedrības struktūra nepakļaujas mūsdienām raksturīgajam iedalījumam pilsētas un lauku dzīvesvietās. Tas ir plaši lietojams modelis, kā 21. gs. plānot un reorganizēt cilvēkapmetnes. Dībināt ekociemus un dažādas komūnas mudina vēlme pēc labākas, kvalitatīvākas dzīves telpas un sociālajām attiecībām. Ekociemu koncepcijas pamatā ir vēlme uzņemties atbildību par savu dzīvi, rīkoties, lai cilvēki un daba spētu atdzimt un tādējādi varētu pastāvēt nākotnē. Daži ekociemi pastāv vairāk nekā divdesmit gadus un jau samērā pilnīgi atklāj, ko var sasniegt ilgtspējīgas dzīves eksperimentos, citi ir tikko radušies. Kaut arī agrāk ekociemus reizēm uztvēra kā samērā marginālas apdzīvotās vietas ideālistiem, tagad vērojama tendence, kā pakāpeniski rodas “vidusmēra ekociemi”, kas izmanto ekociema principus, reizē labi iekļaujoties vidusmēra cilvēka dzīvesveidā un priekšstatos. Ekociematiem ir raksturīga racionāla vīzija par videi draudzīgu infrastruktūru, kas sastāv no vienotas sistēmas, integrējot:

- kompaktu telpisko plānošanu;
- ūdenssaimniecību un energoapgādi;
- atkritumu apsaimniekošanas un transporta sistēmu;
- vietējās atjaunojamās energoapgādes sistēmas un energoefektivitāti;
- ilgtspējīgu būvniecību un videi draudzīgus materiālus;
- ilgtspējīgu pārtikas apgādi;
- pilsētvidē integrētu bioloģisko daudzveidību un dabas sistēmas;
- uzņēmējdarbību un nodarbinātību;
- kā arī sociālo un kultūras vajadzību apmierināšanu.

Pamatā šādos ekociemos izmanto maksimāli noslēgtus aprites ciklus un sistēmas. Enerģijas apgādi nodrošina saule, vējš, ūdens un apvienotā siltuma un enerģijas sistēma. Nelielas ūdens apgādes un kanalizācijas iekārtas, lietus ūdens izmantošana, materiālu aprite kopējā otrreizējās izmantošanas sistēma, kā arī citi risinājumi, kas balstās uz ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņiem un vīziju. Šādi ciemi spēj nodrošināt neatkarīgu un drošu energoapgādi visam ciemam, izmantojot dažādas alternatīvas un risinājumus (piem., autonomi ģeneratori, decentralizēta elektroapgāde u.c.).

Lai optimāli attīstītu jebkuras ar dabu harmonējošas apdzīvotas vietas struktūru, jāņem vērā cilvēku sociālpsiholoģiskie un šādi dabas elementi (klimate, topogrāfija, augsne, ūdens, gaiss, augu un dzīvnieku valsts) un to savstarpējās sakarības. Ekociemati ir cilvēku apmetnes, kuru veidošanas pamatā ir izmantots līdzdalības princips, lai aizsargātu ilgtspēju. Tiek uzskatīts, ka visas četras dimensijas (ekonomiskā, ekoloģiskā, sociālā un kultūras) savstarpēji papildina viena otru. Uzmanības pievēršana katrai dimensijai ir būtiska visaptverošas un veselīgas sabiedrības attīstībai. www.zalabriviba.lv/zalais-celvedis/ekociemati/

EKOCIEMATI PASAULĒ

Aldeia (Brazīlija) ir atvērta apmetne, kurā katrs indivīds var izteikt savu unikalitāti. Apmetnē dzīvo 12 pieaugušie un 5 bērni. „Mēs esam draugu grupa, kurā ģimenes cenšas dzīvot kopā un dzīvot harmonijā ar dabu. Mēs ticam, ka mums ir saistība ar zemi, kurā mēs gribam dzīvot. Mēs ticam, ka esam sabiedrība, kura dalās ar resursiem, prasmēm un idejām. Katram no mūsu kopienas ir prasme dalīties un mācīties vienam no otra. Mēs cenšamies izzināt dabu un mūsu kopīgo kopienas vēsturi. Mūsu mērķis ir veidot vidi, kurā mēs kā indivīdi un mēs kā ģimenes varam attīstīties, ar to domājot mūsu emocionālo,

garīgo izaugsmi. Mēs neejam pa kādu noteiktu ceļu – mēs drīzāk mēģinām saglabāt atvērtu vidi, kurā katrs var būt unikāls...”

Bellbunya (Kvīnslenda Austrālijā) ir demonstrējumiem atvērts ciemats, kurā jebkurš interesents var būt apmeklētājs vai līdzdarboties kā brīvprātīgais. Šī kopiena piedāvā izprast, kas ir permakultūra, ilgtspējīgs dizains, veselīgs dzīvesveids, alternatīvā ekonomika, kā arī strādāt komandā, nodarboties ar jogu. Bellbunya interesentiem piedāvā mācību centru ar konferenču zāli, restorānu un izmitināšanu 30 viesiem. Eko-ciematā audzē organisko pārtiku, bet mācību centrs darbojas, izmantojot 100% atjaunojamo enerģiju. Bellbunya ir izveidota, lai izpētītu veidus, kā izveidot vietējās kopienas ilgtspējīgu nākotni. Ekociemata "4-Bottomline" pieeja ietver:

- personīgo un garīgo izaugsmi,
- sociālo ilgtspēju,
- ekonomisko ilgtspēju,
- vides ilgtspēju.

Kopienā izstrādātas struktūras un procesi, kas ļauj kopienai efektīvi darboties, mācīties un attīstīties - gan kā kopienai, gan kā indivīdiem. Interesentiem Bellbunya nodrošina iedvesmojošu vidi lauku apvidū, kas ir ideāli piemērota:

- Jogai, garīgai izaugsmei un sevis kā personības izpratnei
- Komandas veidošanai un eko-apziņas attīstībai
- Permakultūras un ilgtspējīgas lauksaimniecības darbnīcā
- Izpratnes veidošanai par ilgtspējīgu būvniecību un zaļajām tehnoloģijām
- Veselīgam dzīvesveidam un veselīga ēdiena gatavošanai specializētās darbnīcās

ZEGG (Center for Experimental Cultural and Social Design, Vācija). Ekociemats, kurā dzīvo apmēram 100 cilvēku. Šeit cilvēki orientējas uz ilgtspējīgu nākotni, kura balstās uz ekoloģiskajiem un sociālajiem aspektiem. Kopienas cilvēki uzskata, ka ilgtspējīga attīstība ir iespējama tikai tad, ja tā skar un aptver dažādas dzīves jomas. ZEGG īpaši veicina personības attīstību, komunikāciju prasmes, savstarpējās attiecības un cilvēkmīlestību. ZEGG prioritāte ir vides jautājumi, īpaši CO² - neitrāla energoapgāde elektroenerģijas un siltuma ražošanai, dzeramā ūdens ražošana, ekoloģiskā kanalizācijas sistēma. ZEGG dārzos aug ekoloģiski audzēti augļi un dārzeņi, kopienā tiek gatavots veģetārs un vegāns ēdiens.

Benin Ecotourism Concern (ECO-BENIN) ir nevalstiska organizācija, kuras mērķis ir veicināt sabiedrībā balstītu ekoturismu. Eco-Benin strādā, lai nodrošinātu labākus dzīves apstākļus kopienām vietējā un nacionālā līmenī, veicinot un attīstot ekoturisma un eko-attīstības iniciatīvas. Eco-Benin „ceļošanas nodaļa” nodarbojas ar vietējās produkcijas tirdzniecību un organizē ekoturisma ekskursijas. Eco-Benin atbalsta 10 Beninas tūrisma kopienas – piemēram, mangrovju augu stādīšana ezera krastos, biškopības attīstība, ekoturisma attīstība.

EKOCIEMATI LATVIJĀ

Ekociemats "Camphill Rožkalni"

Ekociematu kustība Latvijā ienāca 1999. gadā, kad Neimaņu ģimene sāka veidot nelielu Camphill tipa ciematu savā īpašumā Valmieras novada Rencēnu pagastā, par pamatu ņemot Norvēģijā iegūtās antroposofijas zināšanas. Camphill kustības pamatprincips ir iekļaut sabiedrībā cilvēkus ar īpašām vajadzībām, jo tādējādi iespējams arī pašiem mācīties veidot harmoniskas attiecības – kopīgi strādāt, rūpēties vienam par otru, mīlēt un piedot, svinēt svētkus utt. Darbs un dzīve saskaņā ar kopienas vajadzībām un ciešā saistībā ar apkārtējo dabu veicina katra dalībnieka garīgo veselību un personīgo attīstību. Darbinieki rūpējas par cilvēkiem ar garīgo atpalicību – ikdienas dzīves bagātināšana ar amatniecības, mākslas, eiritmijas nodarbībām un daudzveidīgiem svētkiem, kā arī organizē saimnieciskos procesus – malkas gādāšanu, dažādus lauksaimniecības darbus, jaunu ēku būvniecību utt.

Rožkalni jau ir izpelņījušies sabiedrības uzmanību ar sasniegumiem ekoloģijas jomā. Šeit uzceltā dzīvojamā māja, saukta par Zentas Mauriņas māju, ir viena no pirmajām ekomājām Latvijā. Tā būvēta no koka karkasa, kas pildīts ar presētām salmu ķīpām, apmesta ar māla apmetumu, krāsota ar dabīgām krāsām un apjumta ar apses lubiņu jumtu. Tuvumā izveidota arī savdabīga saimniecības ūdeņu attīrīšanas sistēma, bet lauksaimniecībā plaši pielieto permakultūras un biodinamiskās lauksaimniecības principus.
<http://www.videsvestis.lv/content.asp?ID=128&what=24>

Ekociemats "Varavīksnes"

Šā ekociemata tapšana aizsākusies 2004. gadā, kad iegādāta 15 ha liela zeme Valmieras novada Vaidavas pagastā. Ciemats jau ir iekļauts novada teritorijas plānojumā, un šogad tam apstiprināts arī detālais plānojums, saskaņā ar kuru paredzēts izveidot sešus īpašumus atbilstoši dzimtas mājvietu koncepcijai. Pagaidām neviena dzīvojamā ēka te nav uzbūvēta, līdz ar to nav arī pastāvīgu iedzīvotāju. Projektā iesaistītas trīs ģimenes cenšas atvēlēt nedēļas nogales un brīvdienas, lai stādītu dārzus un iekoptu teritoriju. Topošie ekociemata iedzīvotāji par mērķi izvirzījuši ne tikai savu dzimtas māju izveidi, bet arī radošā jaunatnes centra izveidošanu, kurā bērniem būtu iespēja izjust ciešu saikni ar dabu un kurā ar laiku varētu notikt arī rehabilitācija un atveseļošanās bērniem ar īpašām vajadzībām. Viena no ģimenēm kopā ar bērniem uzbūvējusi nelielu eksperimentālu ēku, izmantojot tā saukto malkas-samana tehnoloģiju, būvniecības izejmateriālus ņemot no pašu zemes. Pašlaik tiek domāts par pasākumiem un iespējām, kas ļautu pulcēties cilvēkiem, kuri ir gatavi iesaistīties un palīdzēt īstenot sabiedriski nozīmīgo jaunatnes centra projektu.

Ekociemata «Varavīksnes» veidotāji tic, ka dabas klātbūtne spēj dziedināt, tāpēc ciemata iedzīvotāji vēlas saglabāt un vairot bioloģisko daudzveidību. Lai saimniekotu saskaņā ar dabu, *varavīksnieši* šobrīd cītīgi vēro un mācās dažādu dabas ciklu norisi, apgūst ekoloģiskās celtniecības metodes, izmantojot vietējos būvmateriālus, kā arī iepazīst bioloģiskās lauksaimniecības metodes. Piemēram, divi no dalībniekiem pērn apmeklējuši permakultūras speciālista Zepa Holcera mācību semināru Austrijā, jo līdz brīdim, kad pārcelsies uz pastāvīgu dzīvi ciematā, vēlas izprast permakultūras principus tādā mērā, lai varētu sevi nodrošināt ar kvalitatīvu pārtiku, nepatērējot tās audzēšanai visu savu laiku un spēkus. Arī ekoloģiskās ēku būvniecības pamatā ir vēlme panākt praktisku, ātru un finansiāli izdevīgu būvniecību, kas ļautu izbrīvētos laika un naudas resursus veltīt jaunatnes centra veidošanai. Šobrīd ir izrakts dīķis un daļēji izbūvēts ceļš, bet perspektīvā paredzēta atjaunojamo energoresursu iekārtu uzstādīšana, jo pieslēgšanās elektrotīklam esot ļoti neizdevīga. Tā kā ciemats atrodas Gaujas nacionālā parka teritorijā, jāatsakās arī no domas par vēja elektrostacijām, tāpēc aktīvi tiek meklēti alternatīvi risinājumi (saules baterijas, biogāzes ģeneratori utt.).
<http://www.videsvestis.lv/content.asp?ID=128&what=24>

Ekociemats „Zaķis un citi zvēri”

Zaķis un citi zvēri teritorijas ziņā ir otrs lielākais ekociemats Latvijā. Tomēr no 65 ha lielās platības, 40 ha aizņem meži, tāpēc pašlaik paredzēts, ka ekociematā dzīvos ne vairāk par 9 ģimenēm. Plānojums iecerēts pēc iespējas dabiskāks – meži mīšies ar pļavām un mājas netiks iežogotas. Šobrīd teritorijā atrodas trīs mājas, kā arī ir gatavs skiču projekts kopienas ēkai – amatniecības un novadpētniecības centram.

Ekociemata *Zaķis un citi zvēri* darbība ir saistīta ar trim pamatprincipiem.

- Pirmais no tiem – ekoloģiskais – nozīmē cieņu pret visu dzīvo, bet praktiski – ekotehnoloģiju pielietošanu gan saimniecībā, gan būvniecībā (pašlaik viena no ciemata būvēm veidota no velēnām, otra – no vietējiem materiāliem, to skaitā arī māla, kas tiek izmantots iekštelņu apmetumam), teritorijas dabiskās vides un tās iemītnieku saudzēšanu, ozolu kopšanu.
- Otrais – tradicionālās kultūras pamatprincips nozīmē gan tautas garīgo vērtību cienīšanu un ievērošanu (piemēram, svinot latviešu Saules kalendāra svētkus), gan dažādu tradicionālo amatu pielietošanu, strādājot ar senajiem paņēmieniem un izmantojot tos arī kā iedvesmas avotu jauniem radošiem darbiem. Ir izveidota keramikas darbnīca, kurā notiek nodarbības gan pieaugušajiem, gan bērniem, top māla suvenīri un tiek izziņātas šīs teritorijas seno iedzīvotāju – sēļu – keramikas veidošanas tradīcijas un paņēmieni. Tiek veidotas arī veselības un tekstila darbnīcas. Šeit ir notikušas nodarbības par ārstniecības augu vākšanu un izmantošanu. No pašu vāktām un audzētām zālēm gatavoti tējas maisiņi un zāļu spilventiņi labam miegam un pret locītavu sāpēm.
- Trešais princips ietver māju, mājīguma sajūtu un plašākā nozīmē – cilvēciskās vērtības, kas ir būtisks elements pagātnes gudrību un tradīciju sintēzē ar mūsdienu pieredzi un dzīves apstākļiem.

<https://anastasija.wordpress.com/latvijas-ekociemati/ekociemats-zakis-un-citi-zveri/>

Ekociemats „Dziesmas”

Krāslavas novadā, Indras pagastā, 2002. gadā dibināts ekociemats «Dziesmas». Lai gan ciemata vīzija pagaidām nav skaidri definēta, viena no tā darbības pamatidejām ir dzimtas mājvietu koncepcija, kas spējusi piesaistīt šai attāļajai Latvijas vietai (305 km no Rīgas) jau 13 ģimenes, no kurām trīs šeit dzīvo visu gadu. 220 ha lielajā ciematā, kura teritorijas plānojumā katram īpašumam ir sešstūra šūnas forma, nākotnē dzīvošot līdz pat 80 ģimeņu. Par ciemata attīstību liecina pēdējā laikā tapušie lielākie kopējās infrastruktūras objekti – iekšējā ceļa posma izbūve un dīķis. Privāto zemesgabalu teritorijā uzbūvēta arī koka guļbūve un viena salmu māja. Vēl divas privātmājas šobrīd ir tapšanas stadijā. Māja, kas saglabājusies mantojumā no iepriekšējiem īpašniekiem, pagaidām ir pielāgota ciemata sabiedriskā centra vajadzībām.

Dzīvi ekociematā pašlaik regulē trīs saistošie dokumenti: par lēmumu pieņemšanas kārtību, par jaunu biedru uzņemšanu, par zemes lietošanas kārtību. Lai gan iedzīvotāju kandidātiem arī ir iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā, par pilntiesīgu dziesminieku var kļūt ne ātrāk kā pēc gadu ilga pārbaudes laika. «Dziesmu» kultūras dzīvi veido tādi pasākumi kā ciemata dzimšanas dienas atzīmēšana augusta beigās, Zemes diena jūlijā un mežu stādīšanas talkas, kā arī tradicionālie svētki – Lieldienas un Jaunais gads. Tiek atzīmēti arī mazāk zināmi svētki, kas svinēti pirms kristīgās ticības ienākšanas Latvijā.

<http://www.videsvestis.lv/content.asp?ID=128&what=24>

Ekociemats „Sidrabe”

Pats jaunākais ekociematu projekts «Sidrabe» kopš 2007. gada tiek īstenots Jelgavas novada Lielplatones pagasta muižas kompleksā. Šeit plānots izbūvēt senlaicīga stila rindu mājas aptuveni 50 iedzīvotājiem, kuri apsaimniekos veikalus, kafejnīcas, viesu namus, kā arī amatnieku darbnīcas. Ciemata centrs, kas līdzināsies miniatūram Vecrīgas rātslaukumam, pulcēs tūristus no visas pasaules, kas šeit ieradīsies, lai apmeklētu kursus un seminārus par dziedniecību un ilgtspējīgu saimniekošanu. 7 ha lielā ciemata teritorija nav izvēlēta nejauši – netālu atrodas slavenie Pokaiņu akmens krāvumi, kuriem dziednieki piedēvē īpašas spējas. Līdz šim ciemata dalībnieki Pokaiņos organizējuši objektu izpēti un apzināšanas darbus. Ekociemata «Sidrabe» aktīvistus vieno arī veselīga dzīvesveida filozofija.

«Sidrabes» ekociematā visus būtiskos jautājumus lemj kopsapulcēs. Lai atvieglotu ikdienas komunikāciju, aktīvi izmanto arī telefona un interneta sniegtās iespējas (*Skype*, konferences, blogi utt.). Drīzumā iecerēts izveidot e-veikalu vietējās produkcijas tirdzniecībai, kā arī ar mājaslapas un videoblogu starpniecību piesaistīt ārvalstu tūristus. Lai gan ciemata projektā liela nozīme pievērsta individuālajai un kopējai uzņēmējdarbībai, kopienas idejas pamatā tomēr ir vēlme atjaunot cilvēciskas attiecības starp dalībniekiem, sniegt garīgo un līdz ar to fizisko veselību visai sabiedrībai un iedzīvotājiem piemirstās vērtības. Ciemata kultūras dzīvē lielu nozīmi pievērš seno latviešu vērtību un tradīciju iedzīvīšanai, kas izpaužas arī aktīvā gadskārtu svētku svinēšanā.

<http://www.videsvestis.lv/content.asp?ID=128&what=24>

GLOKALIZĀCIJA UN TIEŠĀ TIRDZNICĪBA

Tiešā tirdzniecība ir patēriņa preču un pakalpojumu pārdošana patērētājiem, kas balstīta uz personīgu kontaktu bāzes, galvenokārt, klientu mājās, darbā vai citās, ar mazumtirdzniecību nesaistītās vietās. Tiešā tirdzniecība patērētājiem piedāvā iespējas aplūkot, pamēģināt un novērtēt precī viņu brīvajā laikā savās mājās vai draugu pulkā. Visas preces tiek piegādātas tieši klientam. Tas ir īpaši izdevīgi tiem, kuri dzīvo lauku apvidos un nelielās pilsētās, kur citādi šīs preces un pakalpojumi nav pieejami. Tiešā tirdzniecība sastopama divos dažādos veidos:

- kā darījums viens-pret-vienu (parasti pēc iepriekšējas vienošanās, tiešās tirdzniecības pārstāvis demonstrē precī klientam) vai
- kā plānots pasākums (pārdošana, izskaidrojot un demonstrējot produktus potenciālo klientu grupai, ko tiešās tirdzniecības pārstāvis parasti veic klienta mājās, kurš šim nolūkam uzaicinājis citus cilvēkus).

Tiešā tirdzniecība - ir patēriņa preču un pakalpojumu pārdošana patērētājiem, kas balstīta uz personīgu kontaktu bāzes, galvenokārt, klientu mājās, darbā vai citās, ar mazumtirdzniecību nesaistītās vietās.

Tiešās pirkšanas pulciņi ir pircēju organizēta iespēja regulāri iegādāties bioloģiski audzētu pārtiku „pa tiešo” no bioloģiskajiem zemniekiem. Tā ir alternatīva industriālajai pārtikas sistēmai, kurā pircējam ir tieša saikne ar pārtikas ražotāju. Tiešā pirkšana darbojas uz dalībnieku iniciatīvas pamata. „Trešdienas tiem valmieriešiem, cēsniekiem un smilteniešiem, kuri savā galdā vēlas likt veselīgus produktus, ir galvenās iepirkšanās dienas. Un tas nav ne lielveikals, ne tirgus: produktus piegādā zemnieki, pircēji tos iepriekš internetā ir pieteikuši un paši arī izdala pasūtījumus. Tā ir tiešās tirdzniecības kustība, kas aizsākās Rīgā un nu jau iet plašumā arī reģionos.

Tiešās pirkšanas pulciņi - pircēju organizēta alternatīva industriālajai pārtikas iegādei, kas nodrošina iespēju regulāri iegādāties bioloģiski audzētu pārtiku „pa tiešo” no bioloģiskajiem zemniekiem.

- Valmieras tiešās pirkšanas vietā zemnieki jau saveduši pilsētnieku pasūtītos produktus - sākot no lauku olām, maizes, gaļas, piena, līdz pat kūkām un dīgstiem. Pirms uzsākt tiešo tirdzniecību, šīs kustības iniciatori klātienē iepazīna katras saimniecības piedāvājumu. „Viņi vēlas veselīgāk, tīrāk dzīvot! Nu ieguvums mums ir noiets, ir komunikācija ar cilvēkiem, esam sadraudzējušies ar pilsētniekiem,” saka zemiece Santa Jurciņa. Lielākoties produkti nāk no bioloģiskajām saimniecībām, kā arī ieguvums ir tas, ka zini konkrēto saimnieku, kas tos ir ražojis.
- Smiltene tiešās tirdzniecības punkts ierīkots vienā no tirgus paviljoniem. Un lai arī Smiltene ir mazpilsēta, kur lauki, šķiet, ir tepat blakus un katram ir mazdārziņš, pircēju netrūkst. Viņi vēlas ēst dabīgu pārtiku, galvenokārt bērnu dēļ. Smiltenieši kā vēl vienu ieguvumu tiešajai tirdzniecība uzskata arī iespēju palīdzēt mazajām lauku saimniecībām un mājražotājiem.”

<http://www.lsm.lv/lv/raksts/vid-un-zinatne/dzive/vidzeme-arvien-popularaka-kljust-tiesha-tirdznieciba.a84302/>

Tiešās pirkšanas pulciņi dzīvo zaļi. Apmēram 20 pulciņi/ 700 ģimenes visā Latvijā regulāri kopīgi organizē pasūtījumus no Latvijas bioloģiskajiem lauksaimniekiem, pārtiku iegādājas atbildīgi – bioloģisku, sezonālu, vietējo, pilnībā vai daļēji veģetāru īsajā pārtikas ķēdē. Ap 2000 cilvēku, kuri iesaistījušies tiešās pārtikas pulciņos, sākuši ēst daudz vairāk bioloģisko, vietējo un sezonālo pārtiku, kā arī sākuši veikt pārtikas iepirkumus retāk un pamatā visai nedēļai. Ģimeņu pārtikas atkritumu apjoms ir samazinājies. Lielākā daļa pulciņos iesaistīto līdz tiešās pārtikas pulciņam nokļūst ar kājām, velosipēdu vai sabiedrisko transportu. Pulciņos iesaistītie cenšas veikt videi draudzīgas rīcības:

- ✓ Izmanto auduma iepirkuma maisiņus,
- ✓ Lieto videi draudzīgus sadzīves tīrīšanas līdzekļus,
- ✓ Remontē un lieto lietas atkārtoti,
- ✓ Šķiro atkritumus,
- ✓ Darbojas mazdārziņos,
- ✓ Minimāli izmanto automašīnas,
- ✓ Kompostē pārtikas atkritumus,
- ✓ Uzlabo mājokļu energoefektivitāti,

- ✓ Taupa elektroenerģiju un karsto ūdeni,
- ✓ Pērk „second hand” apģērbu,
- ✓ Lieto kosmētiku, kas nav testēta ar dzīvniekiem,
- ✓ Izvēlas videi draudzīgu iepakojumu,
- ✓ Izvēlas lietas, kas ir labas kvalitātes un kalpo ilgi.

[Food Security Network of Newfoundland and Labrador](#)

Food Security Network ir organizācija, kuras mērķis ir veicināt kopienā balstītus risinājumus, lai nodrošinātu Newfoundland un Labrador provinces iedzīvotājiem pieeju veselīgai pārtikai, lai veicinātu aktīvu un veselīgu dzīvesveidu. Šajās provincēs ir viszemākais dārzeņu un augļu patēriņš valstī. 90% dārzeņu tiek audzēti ārpus provinces. Daudzās kopienās/ciemos pat nav pārtikas veikalu. Tāpēc organizācija aktīvi strādā, lai padziļinātu iedzīvotāju izpratni par pārtikas drošību, veido stratēģiskas partnerattiecības, lai uzlabotu veselīgas pārtikas pieejamību. Organizācijas darbības rezultātā kopienas nopietni strādā, lai uzlabotu piekļuvi veselīgai pārtikai, ir iekopti kopienas augļu un sakņu dārzi, organizēti lauksaimnieku tirgi. Organizācija piedāvā kopienu iedzīvotājiem patstāvīgu atbalstu – apmācības, iesaisti sadarbības tīklos, savus resursus. 2013.gada 16.oktobrī Pasaules pārtikas dienā organizācija piedāvāja kopienu iedzīvotājiem vairākas aktivitātes piecās vietās – pilsētas brokastis ražas svētkus, dārza svētkus, kino seansus, kopienu sasniegumu prezentācijas.

GLOKALIZĀCIJA UN NODARBINĀTĪBA

Vietējā ekonomikā izšķiroša nozīme ir vietējiem un nelieliem uzņēmumiem, kooperatīviem.

- Vietējie uzņēmumi nodrošina ilgtermiņa stabilitāti vietējā sabiedrībā, piedāvā stabilas darba vietas.
- Vietējiem uzņēmējiem ir lielākas iespējas ziedot kopienas attīstībai un labdarībai.

Tā kā uzņēmumu īpašnieki dzīvo kopienā, viņiem ir motivācija rūpēties par apkārtējo vidi un sabiedrību, nodarboties ar uzņēmējdarbību atbildīgi - mazāks piesārņojums, mazāk atkritumu.

Pasaulē

Organizācija [Ak Tenamit](#) strādā Gvatemalā ar vietējo amatnieku kooperatīviem, palīdzot pārdot saražotos produktus un izglītojot amatniekus ilgspējīgā amatniecībā. Kooperatīvos lielākoties strādā sievietes. Sievietes attīsta uzņēmējdarbības prasmes, uzlabo ģimenes finansiālo stāvokli un gūst cieņu vīriešu vidū. Pamatā kooperatīvos tiek ražoti kokgriezumus, šūpuļtīklus, sveces, mājokļu dekorus, bižutēriju.

1992. – 3 ārzemju brīvprātīgie un Q'eqchi' pašvaldības līderi nodibināja nevalstisko organizāciju, lai izglītotu iedzīvotājus Rio Dulce reģionā. Vietējie brīvprātīgie sāka ar skolotāju izglītošanu un līdzekļu vākšanu skolām. Turpmākajos gados

tika īstenoti daudzi projekti, piemēram, veselības programma, meiteņu izglītošana, pamatskolas atvēršana zēniem, meiteņu integrēšana pamatskolā, vidusskolas atvēršana 134 skolēniem, to skaitā 34 meitenes, amatnieku kooperatīvu kustības attīstība, restorāna atvēršana, amatnieku ražojumu veikala atvēršana.

Latvijā

Saldi, veselīgi, garšīgi, skaisti – tā Kuldīgas novada mājražotāju preces sagrupētas pa plauktiem kooperatīva veikalā [Kuldīgas labumi](#). Nelielā tirdzniecības vieta ir pirmais rezultāts, ko sasniegusi lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība *Kuldīgas labumi*. Kooperatīvs pašlaik apvieno 42 biedrus, kas veikalam dod savus ražojumus. Tie ir visdažādākie: piena produkti, kūpinājumi, maize, rauši, kūkas un piparkūkas, garšvielas, tēja, sulas un vīns, dārzeni, sukādes un medus, arī apģērbu, rokdarbi, koka karotes utt. Ir izveidota mājas lapa, un nākamais solis būs izveidot t.s. pārtikas grozus. Līdzīgi kā tiešās pārdošanas pulciņos Rīgā, arī Kuldīgas labumu klienti varēs internetā preces pasūtīt pēc kataloga un noteiktā dienā ierasties saņemt.

Šobrīd lauku iedzīvotājiem, kuri kaut ko izaudzē dārzā vai kūtī un ir apguvuši dažādas amata prasmes, un nodarbojas ar amatniecību, vajadzētu sākt apsvērt iespēju savam izaudzētajam produktam atļaut nonākt arī citu iedzīvotāju mājās un mēģināt piešķirt tam lielāku pievienoto vērtību. Nevis pārdot pienu, bet sasiet sieru nevis pārdot kāpostus, bet tos skābēt vai gatavot salātus, cept maizīti, kūkas, cepumus, vārīt ievārījumus no izejvielām, kuras pārsvarā būs pašu saimniecībā vai kaimiņa saimniecībā izaudzētas, izgatavot dažādas mājās vajadzīgas lietas no koka, izgatavot rotas, adīt cimdus, zeķes, šalles, izšūt dažādus greznuma priekšmetus. Pirms izšķirties par labu mājražošanai, jāapsver reālās ražošanas iespējas savā saimniecībā, sētā, mājā, kā arī jāpārlicinās vai apkārtējos interesē Jūsu ražotā produkcija.

http://www.rundale.lv/uploads/filedir/Majtirgus/avize_3.pdf

Rundāles novadā aktīvi darbojas [Rundāles Mājtirgus](#), kas izveidots pārrobežu projekta ietvaros. Vispirms tika sarīkotas interesentu apmācības, kā arī izbūvētas tirdzniecības vietas Pilsrundālē, kur ikdienā mājražotāji var tirgot savu produkciju. Populārākās piedāvātās preces ir: medus, augļi, ogas, dārzeņi, žāvējumi, maize, piparkūkas, konfektes, saldējums, salāti, mājamatniecības priekšmeti no koka un keramikas u. c. Jau iznākuši arī trīs informatīvā izdevuma „Rundāles Mājtirgus Ziņnesis” tūkstoš eksemplāru tirāžā, kas stāsta par aktivitātēm mājražošanā, pasākumiem, konkrētiem ražotājiem, informē par aktualitātēm tirdziņā un līdzdalības noteikumiem. Šogad paralēli tirgus ikdienas darbībai paredzēti astoņi vērienīgi pasākumi. Ar mērķi veicināt vietējo mājražotāju, amatnieku un sava aroda pratēju ražotās produkcijas un sniegto pakalpojumu atpazīstamību gan Rundāles novadā, gan ārpus tā teritorijas, tika izstrādāta produktu un pakalpojumu kvalitātes zīme „Kronēts Rundālē”. Šobrīd zīme tiek izmantota mājtirgus popularizēšanai, izstrādāts īpaša dizaina iepakojums. „Mēs plānojam izveidot īpašu mājražošanas produkcijas grozu, apvienojot zem kvalitātes zīmes „Kronēts Rundālē”. Tā būtu kā garantija, ka produkcija ir ražota šeit, tā ir veselīga un 100% dabīga,” nākotnes ieceres pauž LLKC konsultante Rundāles novadā Ludmila Knoka.

GLOKALIZĀCIJA UN STARPVALSTU SADARBĪBA

The Nordic-Baltic LEADER Cooperation Award sniedz iespējas kopienu iedzīvotājiem labāk izprast globālo pasauli un saskaņot savas kopienas unikalitāti, veicina iedzīvotāju iesaistīšanos vietējās kopienas attīstībā.

- DEVELOPMENT - LEADER ir starpvalstu sadarbības projekti, kas vērsti uz lokālo ciemu attīstību, meklējot jaunus risinājumus pakalpojumu sniegšanā, infrastruktūras attīstībā, atbalstot vietējās uzņēmējdarbības dažādošanu un inovācijas. VIDE – LEADER ir sadarbības projekti, kas veicina vietējo resursu, vietējās pārtikas izmantošanu. Šie projekti skar vides aizsardzības jautājumus, atbalsta bioloģisko lauksaimniecību un atjaunojamo vai alternatīvo enerģijas ražošanu.
- JAUNATNE - LEADER ir starpvalstu sadarbības projekti, kas rosina dažādot aktivitātes jauniešiem un bērniem lauku apvidos, veicina jauniešu apmaiņas, nometnes, festivālus vai citus tematiskos pasākumus un arī darbības, kas attīsta uzņēmējdarbību un jauniešu iesaistīšanos kopienu attīstībā lauku apvidos.

http://maainfo.ee/public/files/Konkurss2013_broshuur_200x210mm.pdf

GLOKALIZĀCIJA UN ATBILDĪGS TŪRISMS

Viens jūsu ceļojums var mainīt kāda vietējā iedzīvotāja (gids, tirgotājs, viesnīcnieks...) dzīvi, kā arī mazināt/palielināt tūrisma negatīvo ietekmi uz vidi.

- Pirms ceļojuma pēc iespējas vairāk izziniet visu par valsti, uz kuriem dosieties, lai labāk izprastu vietējās sabiedrības dzīvesveidu, tradīcijas un kultūru.
- Ja esat pieradis pie tūrisma biroju pakalpojumiem, uzziniet, vai ceļojumu kompānija ir atbildīgā tūrisma piekritēja – vai daļu savu ienākumu novirza vides aizsardzībai un vietējo iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Atbildīgs tūrisms – ceļošanas veids ar mērķi mazināt tūrisma negatīvo ietekmi un veicināt pozitīvo ietekmi uz dabas un sociālo vidi.

- Uzziniet, vai kompānija izmanto vietējos cilvēkresursus – piemēram, gidus, vietējos autovadītājus.
- Pārlicinieties, vai viesnīcā tiks pasniegts ēdiens, kurš gatavots no vietējiem produktiem.
- Ja esat gatavi plānot savu ceļojumu patstāvīgi, rezervējiet viesnīcu un transportu paši, komunikācija ar vietējiem cilvēkiem ir daudz aizraujošāka, un bieži vien ceļojums var izmaksāt pat lētāk.
- Centieties mazināt pārlidojumus, īsākiem attālumiem izmantojiet autobusus, vilcienus vai kuģus.
- Izmantojiet vietējos produktus, tādējādi atbalstot vietējo ekonomiku.
- Pērciet vietējo amatnieku ražojumus. Tirgojieties/kaulējieties ar humoru. Maksājiet par pirkumu atbilstoši savai vērtību izpratnei, bet atcerieties, cik pārticis jūs esat salīdzinājumā ar vietējiem.
- Nepērciet izstrādājumus, kas izgatavoti no izmirstošām dzīvnieku sugām vai augiem.
- Izmantojiet sabiedrisko transportu, izīrējiet velosipēdu, ja iespējams, vairāk ceļojiet kājām.
- Ūdeni lietojiet ekonomiski, jo daudzās valstīs ūdens ir ļoti vērtīgs resurss.
- Pēc iespējas mazāk radiet atkritumus, daudz kur atkritumu pārstrāde ir ļoti dārga.
- Esiet tolerants pret vietējo kultūru un tradīcijām, vienmēr jautājiet atļauju fotografēt vietējos iedzīvotājus.
- Sarunājieties ar vietējiem iedzīvotājiem, izziniet viņu kultūru, vēsturi un tradīcijas.

GLOKALIZĀCIJA UN LĒMUMU PIEŅEMŠANA KOPIENĀ

[Iedzīvotāju forums](#) – veids jeb metode, kā veicināt iedzīvotāju līdzdalību pilsētu un novadu vietējās attīstības plānošanā un īstenošanā, attīstot sadarbības mehānismu starp dažādām sabiedrības grupām un sektoriem – pašvaldību, NVO un uzņēmējiem.

Iedzīvotāju forumā, dažādām sabiedrības grupām klātesot, nosaka vietējās kopienas attīstībai svarīgākās prioritātes un izveido darba grupas to realizēšanai.

Iedzīvotāju foruma uzdevumi:

- apzināt apkaimes jeb kopienas stiprās un vājās puses, problēmas un ilgtspējīgas attīstības prioritātes;
- panākt vienošanos dažādu sabiedrības grupu starpā par problēmu risinājumiem;
- izveidot darba grupas, iesaistot vietējās sabiedrības pārstāvjus, lai panāktu problēmu risinājumus – realizētu konkrētus projektus.

Latvijā forumi ir bijuši pamats kopienas fonda idejas iedzīvināšanai Talsos, Valmierā, Lielvārdē, Alūksnē un Madonā, kur fonds kļūst par resursu avotu iedzīvotāju ieceru īstenošanai atklātu konkursu kārtībā. Piemēram, Valmierā jau īstēnotas šādas aktivitātes kā apkaimes darbnīcas, labdarības pasākumi, atbalsts vientuļajiem senioriem, atbalsts jaunajiem talantiem, atbalsts iedzīvotāju iniciatīvām kopienas dzīves labklājības uzlabošanā. Cituviet forumi kalpojuši kā pamats vietējo iedzīvotāju aktivizēšanai, jaunu iniciatīvu veidošanai, kā arī viedokļu noskaidrošanai.

GLOKALIZĀCIJA UN JĒGPILNAS AKTIVITĀTES

LABDARĪBA

Pasaulē ir ļoti daudz labdarības organizāciju, kuras risina dažādas sociālās problēmas, mazina nabadzības sekas, palīdzot miljoniem cilvēku.

[Sarkanais Krusts](#) ir viena no pazīstamākajām un vislielākajām labdarības organizācijām, tā ir internacionāla humanitāra kustība, kura apvieno sevī vairāk nekā 97 miljonus brīvprātīgo un organizācijas darbinieku, kuri strādā pie tā, lai dažādās pasaules vietās uzlabotu un aizsargātu cilvēku veselību un dzīvību, nodrošinātu, lai visi cilvēki tiktu respektēti, un novērstu vai atvieglo cilvēku ciešanas. Sarkanā Krusta kustība un organizācija sastāv no vairākām mazākām organizācijām, kuras ir neatkarīgas viena no otras, taču tajā pašā laikā arī apvienotas, jo tām ir vieni un tie paši mērķi, uzdevumi un vērtības. Viņu labo darbu arsenālā ir asins ziedošana, palīdzība katastrofās cietušajiem, kā arī līdzekļu vākšana un izglītošana.

UNICEF (Apvienoto Nāciju Bērnu Fonds) nodarbojas ar dažāda veida palīdzību bērniem un viņu mātēm vairāk nekā 190 valstīs, sniedz atbalstu veselības aprūpē, piemēram, ar vakcīnām, apgādā skolas ar mācību līdzekļiem, sūta ģimenēm izdzīvošanai nepieciešamas lietas.

United Way – ir lielākā ASV labdarības organizācija. Organizācijas mērķis ir panākt, lai ikvienam cilvēkam ir iespēja mācīties, gūt stabilus ienākumus un dzīvot veselīgu dzīvi. Organizācija mobilizē kopienas, pakalpojumu un servisu sniedzējus, lai samazinātu to pusaudžu skaitu, kuri izstājās no skolas; kā arī strādā, lai nodrošinātu finansiālo stabilitāti ģimenēm, popularizētu veselīgu dzīvesveidu un risinātu citas kopienām svarīgas problēmas. Organizācijai ir vairāk kā 1800 nodaļu visā pasaulē, kuras strādā, lai sasniegtu šos mērķus un uzdevumus..

Make-A-Wish Foundation (ASV) strādā ar bērniem vecumā no 2 līdz 18 gadiem, kuri slimo ar dzīvībai bīstamām slimībām. Šī organizācija darbojas ne tikai ASV, bet arī 47 citās valstīs. Organizācijas biedri cenšas īstenot kādu no smagi slimo bērnu sapņiem, piemēram, satikt kādu slavenību, veselu dienu iejusties policista jomā.

HOPE - labdarības organizācija, kuras mērķis ir risināt dažādus ar izglītību saistītos jautājumus, lai nākotnē ikviens bērns un jaunieši visā pasaulē varētu iegūt izglītību.

Viena no visplašāk pazīstamajām labdarības organizācijām Latvijā ir „Ziedot.lv”, kura sniedz iespēju privātpersonām un uzņēmumiem palīdzēt līdzcilvēkiem. Šajā organizācijā pastāv iespēja sekot līdzi projektu virzībai un pārliecināties, ka ziedojums ir sasniedzis mērķi. Organizācijai strādā ar projektiem, kuros tiek padomāts gan par sirmgalvjiem, gan trūcīgām ģimenēm, gan par slimiem ar bērniem. <http://www.labdaribasfaktors.lv/2015/01/27/ziedosanas-iespejas-trucigam-gimenem/>

Organizācija „Svētā Jāņa palīdzība” darbojas Rīgā un citās Latvijas pilsētās. Organizācija piedāvā ziedot apavus un apģērbus, sadzīves tehniku, gultas veļu, mēbeles, saimniecības un higiēnas preces, pārtiku, rotaļlietas, lietas, kuras pašiem nav nepieciešamas, bet joprojām ir labā stāvoklī, lai šīs mantas pēc tam tās nodotu trūcīgām ģimenēm, krīze nonākušiem cilvēkiem, vientuļiem senioriem. <http://www.labdaribasfaktors.lv/2015/01/27/ziedosanas-iespejas-trucigam-gimenem/>

LABDARĪBAS IESPĒJAS

Mantu ziedošana. Kur tu parasti liec drēbes, kas pēc rudens revīzijas nav izturējušas kritiku, un skapī vairs nenonāks? Un traukus vai mēbeles, kuru vietā iegādātas jaunas? Rotaļlietas, ar kurām tavš mazulis vairs nespēlējas? Protams, visvieglāk to visu ir vai nu sanest pagrabā, vai nolikt pie atkritumu konteinera, tikai... tad vairs nevienam no tā nebūs nekāda labuma. Kāpēc neļaut lietām dzīvot nākamo dzīvi un iepriecināt vēl kādu? Latvijā ir daudzas ģimenes, kurām tas, kas tev šķiet pašsaprotams, tāds nebūt neliekas, un tās nav nelabvēlīgas ģimenes, kam absolūti vienalga par labklājību. Visbiežāk tie ir cilvēki, kam notikusi kāda liela nelaime, piemēram, nodegusi māja. Ja negribi vai nevari ziedot arī savu laiku, un pati nogādāt šīs lietas adresātiem, atrodi organizācijas, kas ar to nodarbojas profesionāli. Lai dāvana būtu personiskāka, pieliec klāt kartīti ar laba vēlējumiem!

Naudas ziedošana. Lai ziedotu naudu, nav vajadzīgs lieks miljons! Nekur nav noteikta minimālā ziedojuma summa, un iespējas ir ļoti dažādas, piemēram, telefona zvans, ziedojumu kastītes veikalos pie kasēm, pārskaitījums uz kādu konkrētu bankas kontu vai iespēja ziedot, nopērkot kādu produktu. Piemēram, vari taču iegādāties veļas pulveri, no kura cenas daži procenti tiks ziedoti laba mērķa vārdā! Visu pasauli tāpat neizglābsi, tāpēc izpēti iespējas (skatoties reklāmas, internetā) un izvēlies to, kas visvairāk uzrunā tieši tevi!

Labdarības veidi uzņēmējam. Palīdzēt vari ne tikai tu kā Ilze, Liene vai Juris, bet arī tavs uzņēmums. Viens no jaukākiem veidiem kā uzņēmuma darbinieki var palīdzēt, ir korporatīvais pasākums, kura rezultātā kaut kas tiek izveidots, piemēram, papildītas projekta „*Paēdušai Latvijai*” pārtikas pakas kādā no „*Maxima*” lielveikaliem, vai pirms Ziemassvētkiem ceptas piparkūkas, kas vēlāk tiek dāvinātas veco ļaužu pansionāta iemītniekiem, apciemojot tos. Šis pasākums vienlaikus arī saliedēs kolēģus, turklāt darboties būs interesantāk, ja jau tapšanas

gaitā domāsi par cilvēkiem, kam ziedosiet prieku, un apzināsi mērķi. Jauka alternatīva jau ierastajām Jaungada ballēm!

Ja pārstāvi lielu uzņēmumu, kas nes peļņu, vari ziedot daļu no gada ienākumiem. Tad jāatrod organizācija, kam ziedosiet un jāslēdz ziedojuma līgums (informāciju var atrast internetā vai vērsties pie atbildīgajiem dienestiem). Šajā gadījumā ir vērts noskaidrot arī par iespējamajiem nodokļu atvieglojumiem, kas pienākas naudas līdzekļu ziedotājiem (vislabāk konsultēt spēs Valsts ieņēmumu dienesta darbinieki).

Ja esat ražošanas uzņēmums, nebūs lieki jālauza galva – varat ziedot savu produkciju, piemēram, iesaiņotu dāvanu paciņās. Ja ar sociālo tīklu palīdzību parūpēsies, lai par to uzzina plašāka sabiedrības daļa, tā vienlaikus būs lieliska reklāma! Klienti labprāt izvēlēsi to uzņēmumu, kas parādījis savu cilvēcisko pusi un padarījis uzņēmumu personiskāku

Palīdzot citiem, mēs palīdzam arī paši sev, jo uzlabojam savu pašsajūtu un kļūstam sociāli atbildīgāki.

IZLIETOTO BATERIJU VĀKŠANA UN PĀRSTRĀDE

Pierādot sabiedrībai, ka vienkārša ikdienas rīcība spēj sasniegt ievērojamus rezultātus, “Zaļā josta” jau devīto gadu pēc kārtas pulcēs Latvijas skolēnus un bērnudārzu audzēkņus kopējā izlietoto bateriju vākšanas konkursā “Tīrai Latvijai! Pagājušā mācību gadā izlietoto bateriju vākšanai pieteicās 241 izglītības iestāde, savācot un pārstrādei nogādājot nepilnas 24 tonnas izlietotu bateriju. Kopumā “Zaļā josta” ar bērnu un jauniešu starpniecību sekmējusi vairāk nekā 88 tonnu izlietotu bateriju pārstrādi, pasargājot vidi no svina, kadmija un citu smago metālu radīta piesārņojuma un tā bīstamajām sekām. Šogad plānots savākt rekordlielu izlietoto bateriju apjomu, nogādājot to drošai pārstrādei otrreizējās izejvielās. Tālāko konkursa dalībnieku sasniegumus noteiks viņu mērķtiecība un komandas darbs Latvijas atbrīvošanā no potenciālā piesārņotāja – izlietotām baterijām un akumulatoriem. Kā pierāda iepriekšējie konkursa norises gadi, bērni labprāt bateriju vākšanā iesaista radniekus, apstaigā kaimiņus un vaicā tuvējos uzņēmumos pēc nolietotām baterijām. Šāda mērķtiecīga pieeja nodrošina, ka iedzīvotāji vairs neizmet izlietotās baterijas kopā ar sadzīves atkritumiem, bet nodod tās pārstrādei.

MAKULATŪRAS VĀKŠANA UN PĀRSTRĀDE

„Zaļās jostas” makulatūras vākšanas konkurss kļuvis par ilgtermiņa tradīciju skolās, apvienojot tūkstošiem Latvijas skolēnu cēlam mērķim – pārvērst nevajadzīgus papīrus vērtīgā otrreizējā izejvielā, radot jaunu papīru. Paralēli sacensības garam, ko izraisa makulatūras vākšanas azarts, bērniem tiek mācīts pareizi šķirot atkritumus, izzināt to pārstrādes ciklu, demonstrētas vides izglītības filmiņas un skaidrota papīra pārstrādes ekonomiskā un ekoloģiskā nozīme, veidojot bērnu vides apziņu. Pagājušajā mācību gadā, kad makulatūras vākšanas konkurss svinēja desmito gadskārtu, nevajadzīgu papīru vākšanā iesaistījās rekordliels dalībnieku skaits – 373 izglītības iestādes. Kopumā mācību gada ietvaros tika savāktas vairāk nekā 1270 tonnas makulatūras, kas tika nogādāta pārstrādei tepat Latvijā. Konkursa noslēgumā dalībnieki paši varēja aptaustīt un sajūst savu veikumu, jo par katru nodoto papīra tonnu izglītības iestādes pretī saņēma no šīs pašas makulatūras izgatavota kvalitatīva otrreizēja papīra paku. Pēdējo piecu gadu laikā konkursu ietvaros “Zaļā josta” ar skolu starpniecību pārstrādei nodevusi 4615 tonnas makulatūras, ko varētu satilpināt apmēram 77 vilciena kravas vagonos.

IZLIETOTO MEDIKAMENTU VĀKŠANA

Akcijas „Vislatvijas zāļu skapīšu tīrīšana” laikā (2014.gada rudenī) ikvienam Latvijas iedzīvotājam tika dota iespēja jebkurā no 83 “A Aptiekas” tīkla aptiekām visā Latvijā nodot nederīgos vai nevajadzīgos medikamentus, un uzņēmums apmaksāja to iznīcināšanu labai draudzīgā veidā. Vienlaikus ikvienam tika piedāvāta iespēja aizpildīt aptaujas anketu par zāļu lietošanas paradumiem, lai, pamatojoties uz iegūtajiem datiem, “A Aptiekas” speciālisti varētu izstrādāt rekomendācijas medikamentu drošai lietošanai. Tā tika savāktas 1,5 tonnas nederīgu medikamentu, 254 termometri, kā arī „A Aptiekās” tika aizpildītas vairāk nekā 3000 aptaujas anketas, saskaņā ar kurām var spriest par Latvijas iedzīvotāju zāļu skapīšos uzkrāto medikamentu daudzumu - tā vairāk kā 15 zāļu iepakojumus atnesuši 37% aptaujāto, 27% aptaujāto uzkrājumā ir bijis 1 līdz 5 iepakojumi zāļu, 6 līdz 10 medikamentus bija uzkrājuši 23%, bet 11-15 zāļu iepakojumu atnesuši 13% iedzīvotāju.

Pasaules Dabas Fonda direktors Jānis Rozītis norāda, ka arī pasaulē šīm problēmām tiek pievērsta uzmanība: „Līdzīga kampaņa patlaban norisinās Lielbritānijā, tādēļ apsveicami, ka arī Latvijā tiek meklēti ilgtspējīgi risinājumi. Patlaban liela daļa medikamentu nonāk vidē un atstāj spēcīgu ietekmi uz bioloģisko ķēdi. Īpaši ietekmēta tiek akvafauna un šobrīd zivīs konstatēta vidē neplānoti nonākušo hormonu preparātu ietekme, kas izraisa vīrišķo indivīdu feminizāciju un otrādi, - sievišķo indivīdu maskulinizāciju.”

Atbildīga rīcība ķīmisko vielu lietošanā

Mēs neaizdomājamies, cik daudz ķīmisko vielu mēs lietojam ikdienā. Dažas no tām nenodara ļaunumu ne cilvēkam, ne videi, bet ir arī tādas, kurām ir kāda konkrēta bīstamība. Ķīmisko vielu pielietojamība ir ļoti plaša, tās ir visur – zobu pastās, dušas želejās, šampūnos, veļas pulveros, krēmos, lūpu krāsās, matu lakās, virtuves priekšmetu tīrīšanas līdzekļos, gaisa atsvaidzinātājos... Taču ir arī alternatīva – no dabīgām vielām izgatavota personīgās higiēnas, kosmētikas, veļas un trauku mazgāšanas, grīdas kopšanas līdzekļi. Izvēle ir katra paša ziņā... Daži ieteikumi:

- Izvairieties ikdienā lietot tādu sadzīves ķīmiju, uz kuras iepakojuma etiķetē ir rakstīts „Sargāt no bērniem” vai „Kaitīgs, ja nonāk saskarē ar ādu”. Šāds produkts satur vismaz vienu ķīmisku vielu, kas klasificēta kā bīstama!
- Lietojiet produktus, uz kuru etiķetēm ir rakstīts „Bio” un „Eko”, tas norāda, ka produkts nav videi kaitīgs, nav alergēns un nesatur bīstamas vielas.
- Pareizi lietojiet produktus – sekojiet sadzīves ķīmijas produkta lietošanas veidam un devai.
- Nepērciet sadzīves ķīmijas produktus, ja ir iespējas izmantot dabiskas un veselībai nekaitīgas alternatīvas! Piemēram, nav jāpērk speciāls tējkannu atkaļķotājs, ja to pašu rezultātu var sasniegt ar etiķi vai citronskābi. Traukus var mazgāt tikai ar dzeramo sodu.

TALKAS IDEJA

Kopš 2008.gada savas zemes sakopšanas talkās visā pasaulē kopumā piedalījušies vairāk kā 9 000 000 cilvēku. Tas ir skaitlis, kurš mums zināms, pateicoties organizācijai „Let's Do it!”, kuras koordinācijas centrs atrodas tepat blakus - Igaunijā. „Let's Do it!” kopējā tīklā pašlaik vieno 111 valstu komandas, kuras kopā pēdējo sešu gadu laikā ir noorganizējušas 187 talkas. Dalībvalstu un brīvprātīgo skaits aug ar katru gadu un mērķis tām visām viens - tīra planēta! Pašlaik visgaidītākā un vērienīgākā talka pasaulē bijusi Vidusjūras lielā sakopšana. Tā norisinājās 2014.gada 10.maijā. Vienlaicīgi vienā dienā vienā talkā iesaistot 22 valstis.

[Lielās Talkas ideja](#) ir balstīta uz brīvprātīgu līdzdalību vides sakopšanā, radot saliedētību, pozitīvismu un labi padarīta darba sajūtu. Vides sakopšanu visas valsts mērogā pirmoreiz rīkoja 2008.gada 3.maijā. **Pēdējos gadus Lielās Talkas akcents ir Vides izglītība, kā arī pasākumu kuplība** Pagalmu labiekārtošanas kustība. Katru gadu Lielā Talka izvirza noteiktu vadmotīvu, lai aicinātu sabiedrību pievērst uzmanību tam, cik ļoti ir saistīta mūsu ikdienas rīcība ar vidi un tās veselību. 2011.gada vadmotīvs bija - "Nāc talkā Latvijai!". 2012.gadā - "Skaties dziļāk - nemēslo!". 2013.gadā - "Tīra Latvija sākas tavā galvā". 2014.gadā - "Tīra Baltijas jūra sākas tavā vannas istabā". Aptuveni aprēķini liecina, ka šajos gados vides sakopšanas pasākumos kopumā ir piedalījušies ap 795 000 entuziastu. **Lielās Talkas mērķis ir līdz 2018.gadam, Latvijas 100.dzimšanas dienai, padarīt mūsu valsti par**

tīrāko un sakoptāko vietu pasaules kartē - dot iespēju dabai atveseļoties, attīrot to no atkritumiem, kā arī mudināt iedzīvotājus pašiem labiekārtot un rūpēties par vidi sev apkārt. Lielajā Talkā cilvēki tiek aicināti ne tikai vākt atkritumus, bet darīt arī citus labus darbus – stādīt kokus, radīt brīnišķīgas puķu dobes, izgatavot putnu būrišus, atjaunot žogus, soliņus, tiltiņus.

LIETU ATKĀRTOTA IZMANTOŠANA

Ikdienā ļoti daudz tiek radīti atkritumi, varētu pat teikt, ka pārāk daudz. Tie parasti tiek uzskatīti par piesārņojuma avotu, taču labi apsaimniekoti atkritumi var būt vērtīgs materiālu ieguves avots. Daudzus no atkritumiem, kas nonāk atkritumu tvertnēs ir iespējams lietot atkārtoti vai pārstrādāt, tādā veidā ietaupot resursus jaunu produktu ražošanā. Visvairāk ikdienā mēs patērējam papīru, bet cik īstenībā ir viegli kaut mazliet samazināt lietotā papīra daudzumu.! Kaut vai, piemēram, atsakoties no papīra izdevumiem (avīzes, žurnāli, brošūras, katalogi u.c.) to vietā lasot un iepazīstoties ar tiem elektroniski. Tāpat ir arī iespējams rēķinus saņemt nevis savā pastkastē, bet gan e-pastā. <http://dalies.lv/v1/doma-globali-rikojies-lokali/>

Lietu atkārtotai izmantošanai ir vairāki pozitīvi aspekti, piemēram, tas samazina pieprasījumu jaunām precēm. Sev nevajadzīgās lietas var nodot kādam, kam tās ir noderīgas vai nepieciešamas. Uz šāda principa Madonas apkārtnē (Cesvainē, Praulienā, Liezerē, Kalsnavā, Ļaudonā) jau darbojas vairāki centri, kur cilvēki var nodot nevajadzīgās drēbes un citus sadzīves priekšmetus un mēbeles. Arī daudzi mākslinieki vecas un nolietotas lietas pārvērš jaunās un no tām veido mākslas darbus. Tāpat var arī iegādāties mazlietotas preces nevis jaunas. Kā vēl viens atkritumu samazināšanas veids ir atkritumu šķirošana un pārstrāde. Tā ļauj izvairīties no ūdens un gaisa piesārņojuma, kas rodas no atkritumiem. Atkritumu pārstrādei ir vajadzīgs mazāks daudzums enerģijas, nekā jaunu lietu ražošanai. Pie atkritumu šķirošanas var pieminēt pārtikas atkritumu atdalīšanu no pārējiem sadzīves atkritumiem jeb kompostu, ko dēvē arī par melno zeltu, kas rodas, pārtikas atkritumiem satrūdot. <http://dalies.lv/v1/doma-globali-rikojies-lokali/>

Biedrība [Homo ecos](#): ir uzsākusi iniciatīvu [Bez atkritumiem](#), kuras ietvaros Latvijas iedzīvotāji tiek aicināti paraudzīties uz atkritumiem kā uz izmantojamiem resursiem, izvērtēt atkritumu rašanās iemeslus un pārdomāt, kā atkritumu apjomu samazināt arī savā mājāsaimniecībā. Zero Waste (latviski – nulles atkritumi) kustība ir radusies pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados un tās vīzija ir pasaule bez atkritumiem. Mainot savus ikdienas ieradumus - labojot, pārveidojot, lietojot vēlreiz un šķirojot pārstrādei – mēs būtiski varam samazināt poligonā nonākošo atkritumu kalnus. Turpinot iepazīstināt sabiedrību ar Zero Waste principiem, biedrība piedāvā [izbraukuma meistardarbnīcas](#) pašvaldībās, skolās un kultūras centros, kā arī citu pasākumu ietvaros. Darbojoties kopā ar prasmīgiem meistariem gan pieaugušie, gan bērni var iemācīties radīt jaunas un noderīgas lietas no šķietami neizmantojamiem materiāliem.

The Earth Cup - videi draudzīgā termokrūze

Videi draudzīgas lietas joprojām nav interesantas lielai daļai zemeslodes iedzīvotāju, it sevišķi tiem, kas nerūpējas par vides aizsardzību. Lai padarītu videi draudzīgās lietas pievilcīgas arī viņiem, dizainers Yonius Saritoh ir radījis „Zemes krūzi” (The Earth Cup). Šī termokrūze ar dubultajām sienām ir otrreiz pārstrādāta un ir lieliska alternatīva papīra krūzītēm. Pie tam, šo krūzi var mazgāt arī trauku mazgātājā. Arī krūzes pievilcīgais izskats un videi draudzīgais iepakojums piesaistīt ikviena uzmanību. Šis piemērs parāda, ka dzīvot videi draudzīgu dzīvi nebūt nenozīmē, ka ir jālieto vecmodīgas lietas.

Alus bundžiņas ar spārniem

Mēs varam pārstrādāt ikvienu materiālu, ikvienu lietu, kas mums ir apkārt. Lūk, viens iedvesmojošs piemērs, kā alus bundžiņas, kuras skārušas simtiem ņujorkiešu lūpas, tiek izmantotas burvīgu instalāciju radīšanā. Šo tauriņu veidotājs ir mākslinieks Paul Vallinski.

Šūpuļvannas dīvāns jeb ko darīt ar veco vannu?

Nu var gulēt vannā šī vārda tiešākajā nozīmē. Šādu iespēju radījuši kreatīvie dizaineri no studijas **Frees.Co Equipe Creativa**, radot „**the Tub Chair**”. Tas ir stilīgs šūpojošais dīvāniņš no vecas vannas, kuras pamatne piepildīta ar mīkstu polsterējumu, lai lietotājiem būtu ērtāka sēdēšana, gulēšana vai šūpošanās. Šis dīvāniņš izskatīsies perfekti gan tavā dārzā, gan verandā, gan stilīgajā istabā. Turklāt mākslinieki pacentusies to nokrāsot melnu, kas ļauj dīvānam izskatīties patiešām eleganti, izceļot tā retro stila līnijas un formu.

Polietilēna maisiņu polārlācis

Šis tikai un vienīgi no polietilēna maisiņiem izgatavotais polārlācis ticis izstādīts Anglijā, Ēdenes Projekta ietvaros ar mērķi piesaistīt zaļi domājošo tūristu uzmanību. Mākslas darbam nepieciešamie maisiņi nākuši no tuvākās apkārtnes lielveikaliem.

Puķupodi no alvas

Alvas burkas ir viegli pārvērst par puķu podiem jūsu dārzam vai palodzēm. Pēc visu uzlīmju noņemšanas, var tos nokrāsot spilgtās krāsās, pievienojot rakstus ar trafaretu palīdzību. Kannas var arī izmantot kā uzglabāšanas tvertnes pildspalvām, zīmuļiem un citiem biroja piederumiem. Bet pārlicinieties, ka vispirms jūs esiet apstrādājuši asās malas ar smilšpapīru un uzlīmējusi tiem virsū filca audumu, lai novērstu jebkādu sāpīgu pārsteigumu. Jauniem stādiem, savukārt var izmantot rullīšus no tualetes papīra.

Birojs Rīgas dzīvoklī, kura interjers veidots no potenciālajiem atkritumiem

Rīgas centrā atrodas *dalām DarbaVietu* birojs, kas iekārtots, no koka paletēm izgatavojot plauktus, krēslus un galdus. Šī interjera veidotāji ir pārliecināti, ka šādām mēbelēm ir lielāka pievienotā vērtība un tās pasaka par to īpašnieku daudz vairāk nekā veikalā pirktās lietas.

IDEJAS

Vīna pudele kā svečturis

2008.gadā Taizemes mūki izmantoja vairāk nekā 1 miljonu alus pudeļu budistu tempļa būvei. Ja jūs neesat tik pārliecināti par savām būvniecības prasmēm, pārvērtiet tukšas stikla pudeles par svečturiem vai vāzēm. Vispirms nomazgājiet pudeles siltā ūdenī ar ziepēm, lai noņemtu etiķetes. Neaizmirstiet izmērīt pudeļu kaklus pirms pārkat sveces, lai pārliecinātos, ka to diametrs derēs.

Izmantojiet ēdienu atliekas

Pārtikas atkritumu daudzumu var ievērojami samazināt, meklējot veidus, kā izmantot katru pārtikas daļu, kas nonāk jūsu virtuvē. Var izmantot gaļas atliekas sviestmaizēm un kaulus – buljonam. Maizi, kas nav vēl bojāta, bet kurai ir pagājis lietošanas termiņš, var izmantot rīvmaizei vai sausīņiem. Komposts ir vēl viens lielisks veids, kā atkārtoti izmantot pārtiku. Un galvenais, tas ļaus ietaupīt naudu dārza mēslojumam.

Zobu birstes otra dzīve

Vecās zobu birstes var izmantot visdažādāko virsmu tīrīšanai: flīzes, dušas vai vannas istabas sienas, velosipēdu ķēdes, ventilācijas kanāli un citas grūti aizsniedzamas vietas.

Žurnāli

Žurnāli aizņem daudz vietas uz plauktiem un daudzi no mums ir pārāk pieķērušies saviem iecienītākajiem žurnālu numuriem, lai mestu tos ārā. Laba alternatīva ir izgriezt savas mīļākās fotogrāfijas, ielikt tās rāmīšos un pakārt uz sienām kā mākslas darbus. Sasienot veco žurnālu čupu ar gumijas vai izturīga auduma strēmelēm, var izveidot ķebli vai soliņu augsto plauktu aizsniegšanai.

Atkritumi kā māksla

Kopumā gandrīz jebko var pārvērst par dekoratīvo elementu mājai vai dārzam.

MODES TALKAS

Ilgspējīgas [modesTalkas](#) ir pasākumi, kuros jaunieši palīdz cits citam radīt jaunus tērpus un aksesuārus no drēbēm un dažādām lietām, kuras katrs var atrast savās mājās, bet vairs ikdienā neizmanto. Šis pasākums balstās uz šādiem koprades principiem:

1) Dalīšanās ar resursiem – iztīrām savus drēbju skapjus!

Katrs dalībnieks ir aicināts uz *modesTalku* ņemt līdzi apģērbus un aksesuārus, kuri ikdienā vairs netiek izmantoti, bet noderētu sev un citiem jaunu apģērba un aksesuāru veidošanā. Līdzīgi paņemtās lietas tiek ievietotas tā sauktajā „*kopējā katlā*”, no kura tās var ņemt ikviens dalībnieks. Ņemot vērā, ka katram skapjos ir diezgan daudz šādu drēbju, *modesTalkas* „*kopējais katls*” vienmēr ir piepildīts un ir lieliska vieta, kur smelties idejas un materiālus jauniem – pārveidotajiem – tērpiem.

2) Dalīšanās ar idejām – kā labāk, interesantāk, netradicionālāk, skaistāk?

Uz šiem jautājumiem var atbildēt ikviens klātesošais *modesTalkas* dalībnieks, turklāt *modesTalkām* tiek piesaistīti modes mākslinieki, kas var sniegt savu redzējumu par apģērba pārveidošanu.

3) Dalīšanās ar zināšanām.

modesTalka saved kopā cilvēkus ar dažādām šūšanas prasmēm – no iesācējiem līdz ekspertiem. Lai visi varētu īstenot savas ieceres, dalībnieki dalās ar savām zināšanām un palīdz cits citam arī praktiski – parāda, kā darboties ar šujmašīnu, kā veikt sarežģītākus šuvumus utt. Katrai *modesTalkai* tiek piesaistīti vairāki palīgi, kuri parāda, kā šūt, un palīdz veikt dažādas citas praktiskas darbības. Katra *modesTalka* norisinās apmēram 5–6 stundas pēc šāda plāna:

- dalīšanās ar resursiem, t. i., ar līdzi paņemtajiem apģērbiem un aksesuāriem – katrs dalībnieks izvēlas sev piemērotākās drēbes jauna apģērba veidošanai;
- savu jauno apģērba skici zīmēšana, prezentācijas un skici papildināšana;
- jauno apģērba veidošana;
- modes skate un fotografēšanās.

modesTalkas – uz koprades principiem balstīts pasākums, kur jaunieši palīdz cits citam radīt jaunus tērpus un aksesuārus no drēbēm un dažādām lietām, kuras katrs var atrast savās mājās, bet vairs ikdienā neizmanto.

ORGANIZĀCIJAS, KURAS STRĀDĀ AR GLOBALIZĀCIJAS JAUTĀJUMIEM

- [OXFAM International](#)
- [International Federation for Human Rights](#)
- [International Forum on Globalization](#)
- [Third World Network](#)
- [ATTAC](#)

NOBEIGUMS

Glokalizācijas metodoloģijas izveides ietvaru veido divi globāli un savstarpēji saistīti procesi: **jaunā attīstības paradigma**, kas balstās uz plašāku izpratni par attīstības sadarbības jomu, un jaunais **ilgtspējīgas attīstības mērķu (SDGs) ietvars**, kas turpina pēctūkstošgades mērķu (postTAM) procesu. Glokalizācija šajos procesos ir ne tikai kā pamatprincips to īstenošanai, bet arī kā kopienu (īpaši lauku) attīstības un līdzsvarotas attīstības virzītājs globālā pasaulē.

Glokalizācijas metodoloģija ir veiksmīgs instruments interešu grupu un kopienu attīstībai, jo palīdz pilnveidot kopienu pārstāvju prasmi vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli ar kopienas ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā. Metodoloģijai ir nozīmīgs potenciāls saskaņotās sabiedrības veidošanai, jo glokalizācijas process veicina pilsonisku saskaņotu vietējas un globālās sabiedrības veidošanos, līdzsvarojot attīstību un mazinot plaisu starp indivīdu un kopienu, laukiem un pilsētu, ES dalībvalstīm un valstīm ar dažādu attīstības līmeni pasaulē.

Līdz ar to, glokalizācijas metodoloģija nodrošina ne tikai globālo problēmjustājumu aktualizāciju un izpratni (globalizācija) un sasaisti un piemērošanu vietējās kopienas iezīmēm un vajadzībām (lokalizācija), bet arī prasmes vienlaikus domāt globāli un rīkoties lokāli ar ikdienas dzīvi saistītu lēmumu pieņemšanā pilnveidošanu (glokalizācija).

Globālā un lokālā, kopīgā un atšķirīgā mijiedarbība – tāds ir glokalizācijas procesu virziens, kuru šī izdevuma noslēgumā gribas ilustrēt ar afrikāņu sakāmvārdu: *Ja gribi iet ātri - ej viens, bet ja vēlies aiziet tālu - ej kopā ar citiem*. Pašreizējie globālie izaicinājumi mūs rosina uz plašā skatījumā balstītu ātru reakciju. Tas nozīmē, ir jāatrod veids, kur iešana ātri un vēlme aiziet tālu nav abpusēji izslēdzoši varianti. Tālāko domu gājienu varam aizņemties no latviešu tautas dzejnieka Raiņa, kurš ir apcerējis smilšu graudiņa un ūdens pilienaniecību. Taču Raiņa domu gājiens turpinās atziņā, ka „daudz smilšu graudiņu kopā - ir kalns, un daudz ūdens pilienu kopā - ir jūra. Tos neviens nenicinās.” Līdzīgi arī par mums – cilvēkiem – lai arī atsevišķi vietējo kopienu aktīvisti skaita ziņā ir niecīgi, kopīgā glokalizācijas procesu radītā ietekme neatlaidīgas darbošanās rezultātā var būt nozīmīga.

Projekta īstenotājs:

Projektu līdzfinansē:

Latvijas Republikas
Arīstāšanas
fonda

Subsidijas integrācijas
fonda

Projekta aktivitāšu ieviesēji:

homo ecos:

Latvijas Lauku foruma

